

T.C.

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

**KORUYUCU AİLE OLMAYA KARAR VERMEDE ETKİLİ OLAN
FAKTÖRLER: KORUYUCU AİLELER ÜZERİNE NİTEL BİR
ARAŞTIRMA**

Sinem HALİBOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Gülsüm KORKUT

BURDUR – 2022

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

**KORUYUCU AİLE OLMAYA KARAR VERMEDE ETKİLİ OLAN
FAKTÖRLER: KORUYUCU AİLELER ÜZERİNE NİTEL BİR
ARAŞTIRMA**

Sinem HALİBOĞLU
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Gülsüm KORKUT
Üye: Doç. Dr. Deniz SAY ŞAHİN
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Şefika Eda ÇİÇEK

BURDUR – 2022

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermede Etkili Olan Faktörler: Koruyucu Aileler Üzerine Nitel Bir Araştırma” adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik ve etik kuralları ihlal etmediğimi, tezimin özgün olduğunu, başvurduğum kaynakları metin içinde, dipnotlarda ve kaynakçada eksiksiz ve bilimsel kurallara uygun olarak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Sinem HALİBOĞLU

TEŞEKKÜR METNİ

Meslek hayatımın ilk sürecinde kurum bakımında kalan çocuklarla çalışmam ve bu alana gönül vermemde etkisi olan, kurum bakımında kalan çocuklar için sadece üzülmeyen, elini taşın altına koyarak çocuklarımıza destek olarak onlara aile olan güzel yürekli koruyucu ailelerimin verdikleri samimi cevaplar için hepsine çok teşekkür ederim. Siz olmasaydınız bu çalışma sonuçsuz kalırdı.

Bu yolda bana ışık olan ve beni her zaman motive eden kıymetli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Gülsüm KORKUT'a desteklerinden ötürü teşekkür ederim.

Bu yolda ilerlememde bana öncülük eden, rehber olan, her sorunumda çözüm sunan, hayatımın her alanında kendime örnek aldığım biricik abim Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk OKTAR'a desteklerden dolayı teşekkür ederim.

17 yıldır hayatımın her alanında olduğu gibi tez çalışmamda da beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, benimle birlikte uykusuz kalan, bana güç veren hayat arkadaşım Tunca Mert HALİBOĞLU'na,

Varlığı ile hayat sözlüğümdeki “iyi ki” kelimesinin karşılığı olan “*Anne sen biraz daha ders çalış, ben seni bekliyorum, ama sonra yanıma gel*” diyerek benimle geçireceği zamandan fedakarlık eden ve bana anlayış gösteren sevgili oğlum Selimciğim'e,

Maddi ve manevi her anlamda desteklerini sınırsızca sunan Hatice ve Saniye Anneme,

Hayatımdaki güç kaynağım, çınar ağacım, babacığım Zeki OKTAR'a teşekkür ederim.

Burdur, 2022

(HALİBOĞLU, Sinem, “Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermede Etkili Olan Faktörler: Koruyucu Aileler Üzerine Nitel Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Burdur, 2022)

ÖZET

İnsan yaşamının en kritik gelişim dönemini oluşturan çocukluk evresi; birey olma, hayatına yön verme, sağlıklı sosyal ve psikolojik gelişim, benlik algısı ve kişiliğin oluşmasında oldukça etkilidir. Bebeklik ve çocukluk döneminin sağlıklı geçmesi, sağlıklı bir yetişkinlik ve sağlıklı toplumun oluşmasında etkilidir. Bireyler aileleri içerisinde gelişir; kritik dönemlerini sağlıklı, destekleyici, duyarlı bir aile ile geçirmek her çocuğun temel hakkıdır. Bazı çocuklar, kendilerini yetiştirmekle sorumlu olan ailelerin koşulları nedeniyle onlarla beraber yaşayamamaktadır. Biyolojik aileleri yanında yaşamlarını devam ettirmesi mümkün olmayan çocuklar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki kurumlarda hayatlarına devam etmektedir. Bu çocukların yararı gözetilerek kurum bakımında kalmalarından ziyade; alternatif hizmetlerden faydalandırılmaları oldukça önemlidir. Çocuk refahının sağlanması, çocukların gelişim süreçlerini güven duyabileceği aile ortamında geçirmelerini sağlamak için; uygun bulunan bir ailenin gözetiminde, devlet denetiminde bakımlarının sağlanması koruyucu aile hizmeti olarak adlandırılmaktadır.

Araştırmada koruyucu aile olmaya karar vermede etkili olan faktörleri tespit etmek, hangi unsurların koruyucu aile olmaya karar vermede daha önemli olduğu ve koruyucu aile olduktan sonra yaşanan deneyimleri keşfetmek amaçlanmıştır. Araştırma, Antalya ili Manavgat ilçesinde ikamet eden, resmi statüde kayıtlı olarak aktif şekilde koruyucu aile hizmeti veren, çalışmaya gönüllülük esası ile katılım sağlayan aileler üzerinde yapılmıştır. Araştırma deseni olarak fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış mülakat formlarıyla yüz yüze yapılan görüşmelerden toplanmıştır. Görüşmeler yaklaşık olarak 45 dakika sürmüştür. Görüşmelerin analizinde MAXQDA 2020 isimli veri analizi programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda koruyucu aile sayısının nitelikli şekilde artırılmasına yönelik öneriler getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kurum Bakımı, Koruyucu Aile, Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocuklar, Koruyucu Aile Olmaya Karar Verme, Koruyucu Aile Olmada Etkili Olan Faktörler

(HALİBOĞLU, Sinem, Factors Influencing Decision to Become a Foster Family: A Qualitative Research On Protective Families, Master's Thesis, Burdur, 2022)

ABSTRACT

Childhood stage, which constitutes the most critical developmental period of human life; It is very effective in being an individual, directing his life, healthy social and psychological development, self-perception and formation of personality. A healthy infancy and childhood is effective in the formation of a healthy adulthood and healthy society. Individuals develop within their families; It is the fundamental right of every child to spend critical periods with a healthy, supportive and sensitive family. Some children cannot live with their biological families due to the conditions of the families responsible for raising them. Children who cannot continue their lives with their biological families continue their lives in institutions under the Ministry of Family and Social Services. Rather than staying in institutional care for the benefit of these children; It is very important to benefit from alternative services. To ensure child welfare, to ensure that children spend their developmental processes in a family environment that they can trust; Providing care under the supervision of a suitable family is called foster family service.

In the study, it was aimed to determine the factors that are effective in deciding to become a foster family, to explore which factors are more important in deciding to become a foster family, and to explore the experiences experienced after becoming a foster family. The research was carried out on families residing in Manavgat district of Antalya province, actively providing foster family services as registered in official status, and participating in the study on a voluntary basis. The phenomenological approach was used as the research design. Data were collected from face-to-face interviews with semi-structured interview forms. The interviews lasted approximately 45 minutes. Data analysis program called MAXQDA 2020 was used in the analysis of the interviews. As a result of the research, suggestions were made to increase the number of foster families in a qualified way.

Keywords: Institutional Care, Foster Family, Children Staying with Foster Family, Deciding to Be a Foster Family, Factors Effective in Being a Foster Family

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	i
TEŞEKKÜR METNİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Aile Kavramı.....	3
1.2. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı.....	5
1.3. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmet Modellerinin Gelişimi.....	7
1.4. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Olarak Sunulan Hizmetler.....	9
1.4.1. Çocuk Bakım Hizmetleri.....	9
1.4.1.1. Kurum Bakımı Hizmetleri.....	9
1.4.1.1.1. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezleri.....	11
1.4.1.1.2. Çocuk Evleri Sitesi.....	12
1.4.1.1.3. Çocuk Destek Merkezleri.....	14
1.4.2. Çocuk Bakım Hizmetlerinde Aile Odaklı Hizmetler.....	18
1.4.3. Çocuğun Aile Yanında Bakılması, Korunması ve Sosyal Ekonomik Destek.....	19
1.4.4. Evlat Edinme.....	21
1.4.5. Koruyucu Aile.....	22
1.4.6. Danışmanlık Hizmeti.....	24

İKİNCİ BÖLÜM KORUYUCU AİLE

2.1. Koruyucu Aile Kavramı ve Önemi.....	28
2.2. Koruyucu Aile Kurumunun Hukuki Niteliği.....	30
2.3. Koruyucu Aile Olabilmenin Şartları.....	32

2.4. Koruyucu Aile Modelleri	34
2.4.1. Akraba/Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli	34
2.4.2. Geçici Koruyucu Aile Modeli.....	35
2.4.3. Süreli Koruyucu Aile Modeli.....	36
2.4.4. Uzmanlaşmış (Profesyonel) Koruyucu Aile Modeli.....	36
2.5. Koruyucu Aile Olmak İçin Başvuru Süreci	37
2.6. Koruyucu Ailenin Görev Ve Yükümlülükleri.....	39
2.7. Koruyucu Aile ve Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Eşleştirmesi	42
2.8. Koruyucu Aile Yanına Çocuğun Yerleştirilmesi	44
2.9. Uyum Sürecinin İzlenmesi.....	46
2.10. Biyolojik Ailenin Durumu	50
2.11. Koruyucu Aile Hizmetinin Sona Ermesi	52
2.12. Koruyucu Ailelere Yapılan Ödemeler	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA TASARIMI

3.1. Araştırmanın Amacı	60
3.2. Araştırmanın Önemi.....	60
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	62
3.4. Çalışma Grubu	63
3.5. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	64

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. BULGULAR	67
4.1.1. Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermede Etkili Olan Faktörler	69
4.1.1.1. Aile Olma İhtiyacı.....	69
4.1.1.1.1. Çocuk Sahibi Olma İsteği	70
4.1.1.1.1.1. Biyolojik Çocuğun Olmaması	71

4.1.1.1.1.2. Biyolojik Çocuğun Vefatı	73
4.1.1.1.1.3. Eşinin Destek ve İsteği	75
4.1.1.1.2. Çocukla Bağ Kurma İhtiyacı	76
4.1.1.1.2.1. Çocukla İlk Fiziksel Temas	76
4.1.1.1.2.2. Çocukla İlk Göz Teması	78
4.1.1.1.2.3. Çocuğun “Anne-Baba” Kavramlarını Koruyucu Ailesine İlk Kez İfade Etmesi	79
4.1.1.2. Koruyucu Ailelik Konusunda Bilgi Sahibi Olmak	80
4.1.1.2.1. Bilgi Kaynağına Erişim	81
4.1.1.2.1.1. Doğrudan Kurumla Temas	81
4.1.1.2.1.2. Sosyal Çevre Etkisi	84
4.1.1.2.1.3. Medya Araçları	86
4.1.1.2.1.3.1. İnternet	86
4.1.1.2.1.3.2. Televizyon	87
4.1.1.2.1.3.3. Sosyal Medya	87
4.1.1.2.2. Yakın Çevrede Başka Koruyucu Ailenin Varlığı	88
4.1.1.2.3. Evlat Edinme Prosedürünün Zorluğu	89
4.1.1.2.4. Başvuru Merkezinin Yakınlığı	91
4.1.1.3. Yardım Etme İsteği	92
4.1.1.3.1. Kurum Bakımında Kalan Bir Çocuğa Destek Olmak	93
4.1.1.3.1.1. Bir Çocuğa Emek Vermek	94
4.1.1.3.1.2. Çocuklar Ailesiz Büyümesin	95
4.1.1.3.2. Geçmiş Yaşam Deneyimleri	96
4.1.1.3.2.1. Kurumda Kalmış Olmak	96
4.1.1.3.2.2. Ekonomik Yoksunluk Yaşamış Olmak	97
4.1.1.3.2.3. Kendisinin de Evlat Edinilmiş Olması	98
4.1.1.4. Koruyucu Aile Algısı	99
4.1.1.4.1. Sosyal Çevre Etkisi	99
4.1.1.4.1.1. Olumlu Algılar	100
4.1.1.4.1.2. Olumsuz Algılar	102

4.1.1.4.2. Huzur, Mutluluk Hissi	103
4.1.1.4.3. Birliklilik Algısı	105
4.1.1.4.4. Sevgi İhtiyacı	106
4.1.1.4.5. Korku ve Endişe	108
4.1.1.5. Koruyucu Aile Olmayı Düşünen Kişilere Katılımcı Gruptan Öneriler	112
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	118
KAYNAKÇA.....	130
EKLER.....	139
EK 1. Araştırmada Kullanılan Nitel Soru Formu	140
ÖZGEÇMİŞ	142

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Rakamlarla Çocuk Hizmetleri Sayıları	17
Tablo 2. Manavgat İlçesinde Danışmanlık, Eğitim ve Sağlık Tedbiri Olan Çocuk Sayıları	26
Tablo 3. Koruyucu Aile Aylık Ödeme Miktarları.....	57
Tablo 4. İllere Göre Koruyucu Aile Sayıları.....	66
Tablo 5. Katılımcıların Demografik Verileri	67

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Aile Olma İhtiyacı.....	70
Şekil 2. Koruyucu Aile Hizmeti Hakkında Bilgi Sahibi Olmak	81
Şekil 3. Yardım Etme İsteği	92
Şekil 4. Koruyucu Aile Algısına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	99
Şekil 5. Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermede Etkili Olan Faktörlere İlişkin Tema ve Alt Temalar	118

KISALTMALAR

ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMÇS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Sözleşmesi
ÇEKOM	: Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
ÇODEM	: Çocuk Destek Merkezi
KAY	: Koruyucu Aile Yönetmeliği
MK	: Medeni Kanun
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek
SEDHHY	: Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
SHM	: Sosyal Hizmet Merkezi
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)

GİRİŞ

Bütün çocuklar doğdukları andan itibaren yaşantılarında karşılaştıkları deneyimleri çözmek, sağlıklı bir gelişim sağlamak, güven içerisinde büyümek için bir yetişkinin varlığına ihtiyaç duyar. Toplumun temel yapı taşı oluşturulan aile; çocukların sevgi, ilgi, bakım ve korunma ihtiyaçlarının karşılanmasında en önemli etkiye sahiptir. Dünya genelinde tüm ebeveynler çocuklarına gelecek korkusu yaşatmadan, sağlıklı, mutlu, huzurlu sıcak bir aile ortamı sunmak ister. Yaşanan bazı olumsuzluklar sebebi ile çocuklarına bakmakta zorlanan aileler ise öncelikle desteklenerek çocuğun ailesi ile kalması çocuğun yüksek yararı için temel hedef olarak alınmalıdır. Bu sebeple koruyucu ve önleyici tedbirler ile çocuk biyolojik ailesinden ayrılmadan desteklenmeli, sevdiği insanlar ile bir arada bulunması sağlanmalı, kurum bakımı son çare olarak düşünülmelidir. Biyolojik ailesi ile yaşaması mümkün olmayan, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuklarında kendileri için uygun, mutlu bir aile ortamında hayatlarına devam etme hakları olduğu unutulmamalı; bu çocukların kurum bakımından ziyade koruyucu aile, evlat edinme gibi alternatif bakım modellerinden yararlandırılarak sağlıklı bir aile ortamında yetişmeleri desteklenmelidir.

Koruyucu aile modeli; sosyal hizmetlerin çocuk refahı alanında oldukça önemli bir hizmetidir. Temelinde her çocuğun sağlıklı olarak yetişebileceği, özel ilgi görebileceği, sıcak bir aile ortamında yaşama hakkının devam ettirilmesi yatar. Biyolojik ailesi ile kalması mümkün olmayan çocuklar her toplumda varlığını sürdürmüş ve bu çocuklar yakın akrabaları ya da başka aileler tarafından bakım ve gözetim altında tutulsa da zaman içerisindeki tecrübeler ile bu geleneksel yardımlaşma tarzında meydana gelen ilişki ağının yetersiz kaldığı görülmüştür. Ailesi tarafından bakılamayan çocukların resmi bir kurum tarafından incelenen ve uygun görülen ailelerin yanında yine resmi bir kurum tarafından denetlenmesi- izlenmesi gereksinimi ortaya çıkmış ve koruyucu aile hizmeti resmi bir boyut kazanarak geleneksel gönüllü bakım tarzlarından ayrılmış, yerini mesleki çalışmalara bırakmıştır (Koşar, 2008: 7-8).

Yatılı bakım ve sosyal rehabilitasyon hizmeti sağlayan kuruluşlarda hayatlarını geçiren korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuklar, kaldıkları bu kurumlarda maruz kaldıkları örselenmeler, yaşantılarındaki ebeveyn rolündeki yoksunluklar sebebi ile bazı yaşamsal

becerileri ve kişilik gelişimi gibi konularda yoksun kalmaktadır. Bu çocukların, koruma ve bakım altına alınarak yaşama entegrasyonlarının sağlanması, toplumsal uyum ve toplumun geleceğini sağlam şekilde oluşturmak için elzemdir (Şenocak, 2006: 179-184).

Yapılan araştırmalarda da korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuklar için uygulanan koruyucu aile hizmeti ile yaşamlarının kritik süreçlerini iyi bir aile ortamında fiziksel temas, ilgi ve sevgi ile geçiren bebeklerin ölüm oranında azalma olduğu görülmüştür. Bu çocukların hayatlarının ilerleyen süreçlerinde daha huzurlu, bağ kurabilen kişiler oldukları açıklanmaktadır. Koruyucu aile hizmeti; korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocuklar için kurum bakımına karşı en uygun alternatif bakım hizmet modelidir. Çocukların daha iyi şartlarda yetişebilmesi için stratejik hedeflerin belirlenmesi, sosyal politikaların geliştirilmesi ve koruyucu aile hizmeti konusundaki farkındalık çalışmalarının artırılması gerekmektedir (Tezel vd., 2018: 33).

Korunma ihtiyacı içerisinde olarak yatılı kuruluşa kabulü yapılan ve koruyucu aile hizmetinden faydalandırılan çocukların önceki hayatlarında maruz kaldıkları; sağlıklı bir gebelik dönemi, uygun olmayan yaşam koşulları, yeterli beslenememe, ilgi, sevgi ve uyaran eksikliği, farklı türlerde şiddete maruz kalma, istismar ve ihmal mağduru olma gibi yaşam deneyimleri mevcut olabilmektedir. Travmatik süreçler geçiren bu çocukların geçmişte yaşadıkları durumlar gelecek yaşantılarında oldukça önemli problemlere dönüşebilmektedir. Koruyucu aile adaylarının bu süreçlerin çocukta oluşturabileceği etkilerden bilgi sahibi olamaması durumunda koruyucu aile hizmeti sektöre uğramakta ve bu da süreçte gerilemeye mahal vermektedir. Bu sebeple koruyucu aile olmayı isteyen kişilerin vicdani unsurlar ve gönüllülük yaklaşımı dışında, sosyal sorumluluk anlayışı içerisinde profesyonel bir yaklaşım içerisinde olması, sorunlar konusunda profesyonelce desteklenmeler, eğitilmeleri, korunmaya ihtiyacı olan çocuk hakkında bilgi sahibi olmalarının sağlanması, uygun şekilde yönlendirilmesi ve denetlenmeleri gerekmektedir (Karataş, 2017: 85-87).

Çocukların sağlıklı gelişimi ile daha sağlıklı bir toplumu inşaa etmek için kurum bakımında kalan çocukların sağlıklı gelişimlerini sağlamak oldukça önem arz etmektedir. Bu araştırma ile de korunmaya ihtiyacı olan çocukların koruyucu aileler ile buluşturulmasının önemi ortaya koyulmuş, bir ailenin koruyucu aile olmaya karar vermesinde etkili olan süreçler incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Aile Kavramı

“Aile; en genel tanımı ile biyolojik ilişkiler sonucu insan neslinin devamını sağlayan; toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı; karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı; o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir” (Sayın’dan akt. Dündar, 2012: 40).

Toplumun en ufak birimi sayılan aile; bireylerin psikolojik ve sosyal hayatının durumunu belirleyen ilk sosyal çevreyi oluşturmakta olup, bütün insanların bir aile ortamı içerisinde gözlerini hayata açtığı, büyüdüğü ve yaşamını bir aile ortamında yitirdiği göz önünde bulundurulduğunda kültürel değerlerin korunup diğer nesillere aktarılmasında, bireylerin sosyalleşmesinde en etkili olan kurumdur. Aile kurumunda ortaya çıkan değişim ya da gelişim süreci diğer tüm toplumsal birimleri etkilemekte olup aile kavramı tarihsel süreç içerisinde değişime uğrasa bile varlığı her daim sürekli olmuştur (Zastrow, 2014: 255-260).

Özellikle sanayi devrimi süreci ile kalabalık geleneksel aile formatından çekirdek aileye dönüşüm gerçekleşmekte; bilinen akraba ilişkileri zayıflayarak ailenin mevcut işlevleri değişmektedir. Aile yapısı içerisinde meydana gelen değişimlerle ayrılma, resmi evlilik haricinde gerçekleşen doğum ve tek ebeveyn den oluşan aileler, ikinci evlilikler ile gelişen üveylik kavramları, evlilik birliği kurulmadan birlikte yaşama ya da evlenmemeyi tercih ederek bekar kalan kişi sayısında artış meydana gelmektedir (Köse, 2012: 28-31).

Bu sebeple düzenli bir ailenin varlığı ile yaşamlarını süren çocuklar ile sağlıklı toplumlar meydana gelecek, bu sağlıklı ve düzenli aile ortamının var olmaması halinde ise toplum yapısında bozulmalar meydana gelecektir. Sağlıklı bir toplumun temelini de sağlıklı ailelerde yetişen sağlıklı çocuklar oluşturmaktadır (Yurdakul, 2016: 26).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇS)'nin 27. Maddesinde “*Her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul etmektedir*” (UNICEF, 1995) ibaresi yer almaktadır.

Bir çocuğun nitelikli olarak yetiştirilmesinde ve toplumsallaşmasında etkili ve sorumlu birçok kurum vardır. Bu kurumların içerisinde ilk sosyal kurum olan aile; çocuğu toplumsal hayata hazırlayan ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasına yardımcı olan, ona kendisini bu topluluğa ait olduğunu hissettirme noktasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Ailenin var olmadığı durumlarda ise çocuğu topluma uyum sağlama konusunda hazırlamaktan ve çocuğun sahip olamadığı ailenin yerine aile işlevlerini kısmen bile olsa yerine getirmekten sorumlu olan resmi kuruluşlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tür durumlarda devlet kurum ve kuruluşlarının; yoksunluk çeken ailelere gereksinim duydukları ihtiyaçlara karşı destek vermesi, sağlıklı bir aile ortamına sahip olamayan çocukları ise koruma altına alarak müdahale etmesi oldukça büyük bir önem taşımaktadır çünkü ailenin çocuk için, çocuğun da aile için önemi yadsınamaz bir gerçektir (Tunca, 2012: 170).

5395 Sayılı ÇKK'nin 4. maddesinin j bendi; “Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması” ilkesinden bahseder. Buna istinaden Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM), kurum bakımında kalan çocukların, koruyucu aileler aracılığı ile toplum tarafından desteklenmesini talep eder.

Aile içerisinde meydana gelen çocuğun gelişim özelliklerini olumsuz olarak etkileyecek tüm davranışlar, çocukların toplumla bütünleşmesinde olumsuz etkiye sebep olmaktadır. Çocukların korunup kollanması ve her açıdan sağlıklı şekilde yetiştirilmesinde ailelerin oldukça büyük role sahip olduğu gerçeği ile ailelerin tüm bu açıdan desteklenmesi gereken ilk ve en önemli kurum olduğu göz önünde bulundurulmalı, çocuğun bir aile içerisinde yetiştirilmesinin öneminin farkında olunmalıdır (Aslan, 2012: 263-266).

1.2.Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı

Bir insanın yaşantısını şekillendiren en önemli gelişimsel dönem çocukluk dönemidir. Bu sebeple her çocuğun sağlıklı gelişimini tamamlayabilmesi için bir aile yanında yetişmesi oldukça önemlidir. Bir çocuk için aile ortamında yetişmesi oldukça önemli olsa da bazı durumlarda bazı aile ortamları çocukların bedensel, zihinsel ve psiko-sosyal açıdan gelişimlerini olumsuz etkilemekte olup, çocukların bahse konu olan bu ailelerle yaşantılarını sürdürmeleri sakıncalı olarak değerlendirilebilmektedir. Bu olumsuz aile ortamları genel olarak ekonomik yoksulluk, aile içi şiddet, ebeveynlerdeki bedensel ve ruhsal bozukluklar, ebeveynlerin birinin ya da ikisinin vefatı, çocukların bakımı konusunda ihmal, her türlü istismar, erken yaşta evlilikler, gayri resmi şekilde evlilik dışı doğan çocuklar ve terk durumları gibi unsurları barındırmaktadır. Bu ve bu tür unsurlar ile çocuklar korunmasız duruma gelmekte, çocuklar temel haklara erişme konusunda sorunlar yaşanmakta ve hayati olarak risk içerisinde bulunmaktadır (Yazıcı, 2012: 500).

Bu olumsuz unsurlara maruz kalan çocukların korunabilmesi için gönüllü ve zorunlu hizmetler devreye girmektedir. Bu hizmetlerden isteğe bağlı olan gönüllü hizmetleri Sivil Toplum Kuruluşları, zorunlu olan hizmetleri ise “sosyal hizmet” kuruluşları devletin kontrolünde aralıklı ve düzenli gözetim ile uygulamaktadır. Bu kurumların içerisindeki en önemli görev Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak ÇHGM’ce yapılmaktadır. İlgili Genel Müdürlük; sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri ile korunmaya ihtiyacı olan çocuklara bu olumsuz durumlar için destek olur. Bu destek hizmetlerinden olan aile destek hizmetleri aracılığı ile çocukların biyolojik aileleri ile beraber kalmalarını, koruyucu aile hizmeti ve evlat edinme hizmetleri ile de çocukların yine aile ortamında desteklenmesini, son çare olarak da çocukların kurum bakımına alınarak durumlarına uygun olan yetiştirme yurdu veya çocuk evlerine yerleştirilmelerini sağlar.

Kişisel, çevresel özellikleri farklı olsa da sağ olarak doğan tüm çocuğun reşit olana kadar korunmaya ihtiyacı vardır. Dünya üzerinde bulunan bütün çocuklar bazen kendileri için uygun olan bir ailede büyüme imkanı bulamadıkları için biyolojik aileleri haricindeki ortamlarda hayatlarını devam ettirmek zorunda kalmaktadırlar. Bu ortamlardan biri de

yetiştirme yurtları gibi kuruluşlardır. Yetiştirme yurtlarında koruma ve bakım altına alınan çocuklar korunmaya ihtiyacı olan çocuklar olarak ifade edilmektedir. Bir çocuğun yetişmesinde temel bakımı, korunması bakımından yeterli olmayan bir durum veya yaşanan bir aksama nedeni ile sağlıklı bir yetişkin olması engellenen çocuklar korunmaya ihtiyacı olan çocuklar olarak ifade edilmektedir. (Elmacı, 2010: 950).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları (BMÇH), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi uluslararası alandaki çocukların koruma ve bakım gereksinimi konusunda düzenleme ve güvenceler getirmiş olup, bir çocuk için en uygun bakım ve gözetim yerinin ailesinin yanı sıra olduğunu, ancak elzem durumlarda ebeveynlerin çocuğun ihtiyaçlarını karşılama konusunda sorun yaşadığı ya da ihmal ettiği noktalarda devletin gereken bakım ve sorumluluğu temin etmekle görevli olduğunu kabul eder. Aynı zamanda bu uluslararası sözleşmeler, bütün çocukların her türlü şiddetten korunma konusunda hakkının olduğunu, ihmal ya da istismara maruz kalan çocuklara devletin müdahale etmesi, korunması ve gözetilmesini sağlama, rehabilite çalışmaları yapma gibi sorumluluk çalışmaları yapması gerektiğini ifade etmektedir (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, 2004: 10–11).

Çocukların korunması ülkemizde de yasalar ve yönetmeliklere güvence altına alınmıştır. “1982 Anayasası’nın 61. maddesinde korunmaya muhtaç çocukların; topluma kazandırılması için her türlü tedbirin devlet tarafından alındığı, bu tedbirlerin amacına uygun olarak gerekli tesislerin kurulmasını sağladığı ibaresi yer almaktadır” (T.C. Anayasası, md. 61).

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK)’da ise eşlerin çocukların bakım, eğitim ve gözetimini ortaklaşa yapmak ve beraberce özen göstermekle yükümlü oldukları, (TMK, md. 185), ebeveynlerin çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engelleme hakkının olmadığını, çocuğun huzuru tehlikeye itecek davranışlar göstermeleri veya ana ve babalık yükümlülüklerine uymadıkları veya çocuğu ihmal ederek ciddi oranda ilgilenmedikleri durumlarda “çocuk ile kişisel ilişki kurma haklarının” elinden alınabileceği veya çocuğun bahse konu olan şartlar altında kendilerinden alınabileceği belirtilmiştir (TMK, md. 324). Ayrıca ebeveynlerin çocuğun eğitilmesinden, fiziksel, psikolojik, ahlâkî ve toplumsal yönden

desteklenmesini sağlayıp korumakla yükümlü olduklarını, çocukların yetenek ve ilgi alanlarına yönelik bir eğitim sağlamaları gerektiğini ifade eder (TMK, md. 340). Biyolojik ailesi içerisinde bir çocuk gelişimi açısından risk altında ya da terk edilmiş bir durumda olursa hâkim, ilgili çocuğu ebeveynlerinden alıp uygun başka bir ailenin gözetimine ya da durumuna uygun olan bir kuruluşa yerleştirilmesini sağlayabilir (TMK, md. 347).

Sosyal hizmetler alanındaki temel kanun olan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu (SHÇEK) ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) temelinde; risk altındaki çocukların korunması konusundaki düzenlemeleri barındırmakta olup; korunmaya ihtiyacı olan çocukların en genel açıklaması 2828 sayılı SHÇEK Kanununda yapılmış olup;

- *“Beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya kişisel güvenlikleri tehlikede olup;*
- *Ana veya babasız, ana ve babasız,*
- *Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan;*
- *Ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen;*
- *Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmıştır.”*

5395 sayılı ÇKK; *“Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru”* olan çocuk “korunmaya ihtiyacı olan” çocuk olarak ifade etmiştir (Yazıcı, 2012: 502-503).

1.3.Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmet Modellerinin Gelişimi

Korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuklar konusunda kapsamlı ve yasal düzenlemeler Cumhuriyet dönemi ile başlar. 1983 yılında kabul edilen bir kanunla SHÇEK’in kurulması ile o güne kadar çeşitli bakanlıklar ve gönüllü kuruluşlara bağlı olarak ve değişik standartlarda hizmet veren kuruluşların tek bir elde toplanması mümkün hale gelmiş ve hizmetlerin yeni bir yaklaşımla ve çağdaş sosyal hizmet anlayışı ile ele alınması yönünde gelişmeler sağlanmıştır (Arnaz, 1991: 45).

Dünya üzerinde korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocuklara yönelik olarak çocuk refahı kapsamında verilen hizmetler ana temelde üç aşamadan geçerek evrilmiştir. Bu aşamalardan birincisi korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocukların koğuş tipi olan grup evlerinde bakımı, ikincisi; büyük grupların bir arada bakılmasının zararlarının fark edilmesi ile küçük grup bakımına ve koruyucu aile hizmetlerine geçilmesi, üçüncüsü ise çocuğun biyolojik ailesinde kalmasının sağlanmasına yönelik olarak koruyucu ve destekleyici çalışmaların yapılmasına ilişkin gelişen bakış açısıdır (Çiftçi, 2009: 53).

Osmanlı döneminde, 1863 yılında kurulan Islahhanelerle başlayan ve dönemsel savaşlar esnasında ebeveynlerini kaybederek kimsesiz kalan çocukları koruyup gözetmek için 1914 yılında Darüleytam; 1908 yılında ise Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kurulması ile süre gelen çocuk koruma sistemi içerisindeki resmi kurumsallaşma süreci, 1983 yılında SHÇEK altında devam etmiş ve 2011 yılında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB)'nin kurulması ile hizmette anlayış gelişerek değişmiş, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocukların bakımı ve aynı zamanda mutlu ve öz güveni yüksek, toplum içerisinde varlığını koruyabilen kişiler olarak büyümeleri hedeflenmiş, ayrıca daha kaliteli hizmet verebilmek için sosyal hizmet programlarından, bakım hizmetleri modellerine, eğitim-öğretim süreçlerinden kültürel ve psiko-sosyal programlara değin ÇHGM birçok alanda dönüşüme ve ilerlemeye yönelik çalışmalar hedeflemiştir (ASHB, ÇHG, 2021).

Ülkemizde eskiden korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocukların bu gereksinimlerini gidermek amacıyla genel olarak toplu bakım hizmetleri kapsamında daha çok yurt gibi koğuş sistemine dayalı modeller uygulamaktaydı. Bu tür toplu bakım hizmetlerinin çocuklarının gelişimlerini olumsuz etkilediği yapılan araştırmalar ile de açıklanmıştır. Bu sebeple Türkiye'de mevcut olan toplu bakım merkezi modellerini azaltma ve sonlandırılma için çaba gösterilmektedir. Bu tür toplu yaşam merkezlerine alternatif olarak ev ortamında yaşam hizmetleri ve aile odaklı bakım hizmetleri arttırılarak, değişim sürecine başlanmıştır. 1910'lu senelerde başlamış olan toplu bakım merkezi hizmetleri 2010'lu yıllarda Türkiye'de bırakılmaya başlamış ve bu bakım hizmeti modellerinin yerini ev tipi ve aile temelli uygulamalar almıştır. Bu uygulamalar "hak temelli yaklaşım" şeklinde

belirtilmekte olup ülkemizde çocuk politikası konusunda önemli alanları ifade etmektedir (Baysal, 2017: 10).

Çocukların yeteri kadar sevgi görebildikleri, ihtiyaçlarının gerek duydukları zaman yerine getirildiği bir aile ortamlarında yetişmeleri; çocukların daha sağlıklı bireyler oldukları yapılan çalışmalarca ifade edilmiştir. Bu sebeple dünya üzerinde korunma ihtiyacı içerisinde olan bütün çocuklar için tercih edilen en iyi bakım modeli Türkiye’de de olduğu gibi koruyucu aile hizmetidir (Antalya ASH İl Müdürlüğü Koruyucu Aile Birim Broşürü, t.y.).

1.4. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Olarak Sunulan Hizmetler

1.4.1. Çocuk Bakım Hizmetleri

1.4.1.1. Kurum Bakımı Hizmetleri

Yoksulluk, aile içi problemler, çocukların bakımından sorumlu ebeveynlerin kaybı, fiziksel ve ruhsal yetersizlikler, çocuğun ihmal, istismar ya da terk gibi meydana gelen olumsuz yaşam deneyimleri ile bir kriz süreci içerisinde bulunan çocuklar gelişimleri açısından biyolojik aileleri ile hayatlarına devam etmelerinin sakıncalı olduğu durumlarda çocuklar korunmasız hâle gelmektedir. Çocukların korunması konusunda gönüllü kamu hizmetleri; STK’larca, zorunlu hizmetler de “sosyal hizmet” ler olarak adlandırılan ve devletin denetimine bağlı olan çeşitli kurumlar tarafından yürütülür. İlgili bu kurumların içerisinde en önemli hizmet ise “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ÇHGM” tarafından yerine getirilmektedir. İlgili müdürlük korunmasız hale gelen bu çocuklara yönelik koruma hizmetleri sunar. Bu hizmeti ise “aile destek hizmetleri” olarak adlandırılan; korunma ihtiyacı içerisinde olan çocukların kendi biyolojik aileleri ile yaşamalarını sağlayarak ya da “koruyucu aile” ve “evlat edindirme” hizmetleri ile uygulamaya çalışır ve son çare olarak kurum bakımı hizmeti ile çocukların yaş ve durumlarına uygun olan; çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları ya da çocuk evlerine yerleşmelerini sağlayarak gerçekleştirilir (Yazıcı, 2012: 500).

Çocuklar ilgili ulusal ve uluslararası kanunlar kapsamında koruyucu aile, evlat edinme, kurum bakımı gibi uygun korunma yöntemleri ile koruma altına alınmaktadır. Bir

çocuğun gelişiminin tehlike içerisinde olması, biyolojik ailesi ile yaşamasının riskli olması gibi durumlarda çocuklar ilk olarak aile odaklı hizmetlerden yararlandırılmaya çalışılır. Bunun mümkün olamadığı durumlarda ise kurum bakımı hizmet modelleri devreye girer. Bahse konu olan bu kurumlarda her bir çocuğun kendisine göre içerisinde bulunduğu, maruz kalmış olduğu problemlere yönelik psiko-sosyal destek çalışmaları yapılır, korunmaya ihtiyacı olan her çocuğa durumuna en uygun bulunan sosyal hizmet modeli kapsamında destek olunur (Tibilli, 2021: 8).

03.07.2005 tarihinde kabul edilen “5395 sayılı ÇKK” da korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocuk kavramı iki gruba ayrılarak incelenmiştir. Bunlardan ilki farklı açılardan ihmal edilen ya da istismara maruz kalan çocuk, diğeri ise suça sürüklenen, suç mağduru olan çocuktur. İlgili kanun korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuğu; “*Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk*”, suça sürüklenen çocuk ise; “*Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk*” olarak açıklanmıştır (ÇKK, md. 3).

27.05.1983 Tarih ve 18059 sayı ile Resmî Gazetede yayınlanan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (SHK) korunmaya ihtiyacı olan çocuğu 3. maddesinde; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olan çocuklar olarak tanımlamaktadır (Sosyal Hizmetler Kanunu, md. 3).

“2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 3. maddesinin “f” bendinin 1. Fıkrası” nda 0-12 yaş arasında olan korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı kurumlar çocuk yuvaları olarak ifade edilirken; aynı kanun maddesinin 2. fıkrasında; 13 - 18 yaş aralığında olup, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocukların kaldığı kuruluşlar ise yetiştirme yurtları olarak ifade etmekteyken, 2017 yılı ile kapatılan bu kurumlar; çocuk evleri sitesine ve çocuk evlerine dönüştürülmüştür (Aykul, 2017: 27).

Kurum bakımı; belirli özellikleri olan ve benzer niteliklere sahip olan korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocukların belirli bir ortamda toplu yaşam şeklinde, uygun sayı

ve özellikteki personelin iş birliğinde bakılıp, gözetimlerinin sağlanması olarak ifade edilir. İnsanlık tarihi boyunca oldukça farklı kurum bakımı hizmetleri verilmiş olup, günümüz şartlarında koruma ve bakım altında bulunan çocuklar kendi durumlarına en uygun kurum bakımı şekillerinden olan Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Evleri ve Çocuk Destek Merkezleri olmak üzere çeşitli kurum bakımı hizmet modellerinden faydalandırılmaktadır (Aykul, 2017: 27).

1.4.1.1.2. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezleri

“05.10.2008 tarih ve 27015 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ile; korunma/tedbir kararları olan çocukların yetiştirilmeleri ve desteklenmeleri, bir iş veya meslek sahibi olmalarının sağlanabilmesi amaçlanmıştır. Ek olarak aynı yönetmeliğin 5.maddesinde bahsedildiği gibi, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM) Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri çatısı altında kurulur, sosyal çalışma görevlilerinin mesleki iş birliği ile yürütülür. Bu personeller mesleklerinin gerektirdiği mesleki çalışmalar yapar. *“ÇEKOM, çocuk evlerine ilişkin hizmetler ile mali harcamaları takip ederek genel işleyişi denetlemek ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla oluşturulur. Koordinasyon merkezi, çocuk evlerinde verilen hizmetin uygulanmasından ve işlemlerinden sorumludur. Koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetinden yararlandırılamayacak çocuklara öncelik tanınır, çocuklar arasında cinsiyet, yaş ve kardeş olma durumunu değerlendirerek, aynı evde kalması uygun bulunan en küçük ve en büyük çocuk arasındaki yaş farkının en fazla üç yaş olmasını, seçilecek çocukların kardeş olması durumunda ise yaş farkı aramayı göz önünde bulundurur. Çocuk evine kabul edilen çocuğun uyumu ve biyolojik ailesi ile gerekli mesleki çalışmaları yapılır.”* (SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, md. 5).

Her çocuk evinden sorumlu bir çocuk evi sorumlusu bulunur. Çocuk evi sorumlusu; çocukların yaşamlarını sürdürmekte olduğu evde verilecek hizmetin sunulmasından, harcamaların kontrolünden sorumludur. Çocuğun eve uyumunu sağlamak, ev içerisinde ve dışarındaki ihtiyaçlarının karşılanmasını koordine etmek, ev dışındaki sosyal hayatını yönlendirmek, gereken sağlık kontrollerini yaptırmak, okul-eğitim hayatına devam etmesine

destek olmak, koordinasyon merkezinin kararları doğrultusunda çalışmalar yaparak çocuğun sağlıklı gelişimine destek olmakla görevlidir (SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, md. 6).

Kurum bakımının mevcut düzende yarattığı sorunlar ve daha çok gideri olan bir hizmet modeli olduğu için yatılı ve kalabalık şekilde verilen bakım modellerinden vazgeçilmeye, alternatif yöntemlere geçilmeye başlanmıştır. Çocuk evleri sisteminde bireysellikten ziyade toplu yaşama odaklı olan, birçok hep birlikte yaşamasından ziyade çocukların bir ev hayatı içerisinde yaşaması hedeflenmiştir. Çocuk evleri sistemi ile kalabalık koğuş tipi yapılardan ziyade daha minimal olarak evlerde bakımları sağlanarak, aile ortamına daha uygun bir yapıya sahip evlerde bakımının sağlanması hedeflenilmiş ve bu kurumlarda kalan çocukların daha nitelikli olarak yetişmeleri ve toplum içerisinde sağlıklı şekilde var olmaları hedef edinilmiştir (Yazıcı, 2012: 508)

ÇEKOM'a bağlı olarak faaliyet gösteren evlerde, bu evlerin yerini belirten bir uyarıcı ya da tabela asılması yasaktır. Çocuk evleri; genel olarak bir apartmanın dairesidir. *“Her çocuk evinde binanın fiziksel koşullarına ve olanaklarına uygun olarak düzenlenmiş yatak odaları, oturma ve yemek salonu, mutfak, banyo, tuvalet ve diğer ihtiyaç duyulan bölümler bulunur. Çocuk evlerinin faaliyetleri 24 saat esasına dayalı olarak yürütülür. Her bir çocuk evinde en fazla üç personel görevlendirilir. Çocukların gelişim, öğrenim ve meslek edinmeye yönelik olarak kamu veya özel kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenecek her türlü kurslara, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere çocuğun ilgi ve ihtiyacına göre katılmaları sağlanır. Kurslar ve kurslara katılacak çocuklar çocuk evi sorumlusunun teklifi ile koordinasyon merkezi tarafından belirlenir. Çocukların her türlü kurs ve malzeme giderleri Genel Müdürlükçe gönderilen ödenekten karşılanır. Çocuk evinde kalan çocuklara, yaş ve eğitim durumlarına göre harçlık ödenir”* (SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, md. 15, 16, 18).

1.4.1.1.3. Çocuk Evleri Sitesi

Çocukların sağlıklı gelişimi için özellikle biyolojik ailelerinin yanında kalmaları, bu durumun yerine gelememesi halinde ise; koruyucu aile, evlat edinme, sosyal ve ekonomik

destek hizmetinden yararlandırılması ilkesi önceliklidir. Çocuk hakkında alınan tedbirlerin bir sonuç vermemesi halinde çocuk için en son seçenek kurum bakımına alınmaları olmaktadır. Bu hizmet modeli çok sayıda çocuğun koğuş sistemi (kuralcı, disiplin odaklı ve ast-üst anlayışı ile yönetilen) ile bir çatı altında toplanması usulü ile yürütölmekte iken çok sayıda çocuğun beraber yaşaması, kendilerine bakmakla görevli olan bireylerden sevgi ve ilgi görme konusunda yoksun olmaları gibi sebeplerle olumsuz sonuçlarla karşılaşılmaması nedeniyle artık bu sistem yerine çocuklar daha fazla aile ortamı koşullarına uygun, daha çok ufak bir site içerisinde kendilerine ait evlerden oluşan alternatif bir bakım hizmet modeli olan çocuk evleri sitesi modeline geçilmiştir. Bu şekilde çocukların toplu yaşam koşulları ile gelen olası risk durumlarından uzaklaşarak çocukların akranları ile daha ufak ev şeklinde, aile yaşantısına daha çok benzeyen ilişkilerin yer aldığı hanelerde kalmaları sağlanmıştır (Öcal, 2019: 12-13).

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar devlet tarafından değişik şekillerde korunarak değişik hizmet modelleri ile sağlıklı şekilde gelişim sağlanması amacıyla çaba göstermektedir. Türkiye’de bu hizmetler ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kapsamında yapılmaktadır. Bu hizmetlerin içerisinde çocuk evleri, çocuk evleri siteleri gibi kurumlarda dahildir. Hizmet modelleri içerisinde diğerlerinden daha yararlısı aile yanında bakım modelidir ancak her durumda bu mümkün olmamaktadır. Bu sebeple bahse konu olan bu çocuklar ASHB’ce sunulmakta olan diğer koruma modelleri ile koruma ve bakım altında bulunmaktadır. Çocuk evleri siteleri de bu bakım hizmet modellerindendir. Çocuk evleri siteleri; 0-12 yaş çocuklara, 12-18 yaş grubu içinde cinsiyete dayalı olarak ayrı ayrı olacak şekilde bakım veren, bahçe içerisinde birden çok villa tipi evin bulunduğu yapılardır (Tibilli, 2021: 1).

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (2007) çocuk evleri sitesi kavramını *“Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluş”* olarak tanımlamaktadır. (md. 10)

1.4.1.1.4. Çocuk Destek Merkezleri

Bu merkezlerde suç mağduru olmuş, suça karışmış veya hayatını sokakta sürdüren çocuklara yönelik hizmetler sunulmaktadır. Merkeze kabul edilen çocuklar durumlarına uygun olan “Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM) ve Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM)” şeklinde çocukların özel yaşam durumlarına işaret ettiği gerekçesi ile; “19.02.2014 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6518 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” da ÇGM, BSRM ve KBRM isimleri kaldırılmış, tüm bu kurumlar Çocuk Destek Merkezi (ÇODEM) olarak yeniden adlandırılmış ve tek bir isim altında toplanmıştır (ÇHGM, 2021).

Eski isimler ile ÇGM’ de kalan bir çocuğun daha önce sokakta yaşama geçmişinin olduğu, KBRM’ de yaşamını sürdüren bir çocuğun suça dahil edilmiş bir çocuk olduğu, BSRM’ de hayatını sürdüren bir çocuğun ise bir suçun mağduru olduğu diğer kişilerce anlaşılabilmekteydi. Değişen kuruluş isimleri ile birlikte ÇODEM’ de kalan bir çocuğun ne sebepten dolayı bu kuruluştaki kaldığı herkes tarafından anlaşılamamakta, dolayısıyla çocukların bu şekilde damgalanmasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir (Aykul, 2019: 35).

“29.03.2015 Tarih ve 29310 Sayılı Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği” usul ve esasları ile ASHB’ ye bağlı olarak faaliyet gösteren bu kurumlar; “suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle hakkında koruma ve bakım tedbiri kararı verilen ve psiko-sosyal desteğe ihtiyacı olan çocuklara bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile hizmet veren, bu süre içerisinde bahse konu olan çocuğun; aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine, çocukların bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları dikkate alınarak olumlu tutum ve davranış değişikliği oluşturmaya, olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan örselenmeyi veya davranış bozukluklarını sağaltmaya, aile ve sosyal çevre ile uyum sağlamasına yönelik psiko-sosyal destek çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet

durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder” (ÇDMY, md. 1, 2).

Çocuk Destek Merkezleri ile çocukların temel fizyolojik, ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayarak, yerinde müdahale yapmak, biyolojik aileleri ve sosyal çevrelerine dönmeleri ya da durumlarına uygun diğer sosyal hizmet modellerinde yararlandırılmaları için kurulmuştur. Bu kuruluşlarda temel hedef; kurumlarda kalmakta olan çocukların rehabilitasyonunu yaparak çocuğun normal yaşantısına dönmesini sağlayarak toplum adapte olmasını sağlamaktır. Bu amaçla ilk olarak çocukları bu olumsuz durumlara yönlendiren şartları tespit edebilmek ve buna ilişkin olarak süreç planının yapılması oldukça önemlidir (Baysal, 2017: 43).

“Merkezdeki hizmetler yirmi dört saat çalışma esasına göre yürütülür. Mesai ve nöbet hizmetleri buna göre belirlenir. Merkezlerde, hizmetin sürekliliğini sağlamak amacıyla, millî ve dini bayramlarda, diğer tatil günlerinde ve mesai saatleri dışındaki zamanlarda nöbet hizmeti yürütülür.” Kuruluştaki kalan her çocuğun; bir danışmanı ve danışmana bağlı olan bakım elemanları vardır. Danışmanın; çocuğun merkeze kabulü, kuruluştaki alacağı hizmet hakkında bilgilendirilmesi, uyum sürecine destek olması, diğer kuruluşlar ile iletişimini sağlaması, aile bireyleri ile iletişim kurması, gelişimine destek olması, kurum sonrası hayatı için gerekli işlemleri yapması, çocuk ile ilgili bakım elemanlarından (danışman tarafından belirlenen günlük çalışma programını uygulamak, çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamasına yardım etmek, günlük hayatında çocuğa rehberlik ederek, rol model olmak, gibi sorumlulukları vardır.) geri bildirim almak gibi görevleri vardır (ÇDMY, md. 25, 40, 42).

“Merkezlerin yaşam üniteleri; çocukların korunma altına alınma nedenleri, cinsiyet ve yaş durumlarına uygun olarak düzenlenir. Merkezin hizmet binası en fazla kırk kişilik kapasite ile hizmete açılır. Gebe çocuk ve çocuk anneler için açılan merkezler bebekler ile birlikte yirmi kişilik kapasiteyi geçemez. Merkezin fiziki ortamı ve çocukların yaşam alanları, merkezde verilen hizmetin özelliği ve çocukların gelişimsel ihtiyaçları dikkate alınarak çocukların sportif, sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikleri gerçekleştirebilecekleri şekilde düzenlenir” (ÇDMY, md. 4, 5).

“Merkezde kalan çocuklar hakkında verilen korunma veya bakım tedbir kararının devam edip etmeyeceği 5395 sayılı ÇÇK’nın 8 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca en geç üçer aylık sürelerle değerlendirilir. Korunma veya bakım tedbiri kararı kaldırılan çocukların merkezden ayrılışı yapılır. Psiko-sosyal destek hizmetinin tamamlanıp tamamlanmadığına çocuğun danışmanı ve merkezde görev yapan tüm meslek elemanlarının katılımı ile yapılan vaka tartışma ve değerlendirme toplantısında karar verilir. Psiko-sosyal destek süreci tamamlanan çocuğun ailesi yanına dönmesine engel bir durum olup olmadığının tespit edilmesi ve aile bütünlüğünün sağlanması amacıyla aile veya yakınının yerleşim yeri adresinin bulunduğu il müdürlüğünden sosyal inceleme raporu talep edilir. İlgili il müdürlüğünce en geç on beş iş günü içinde sosyal inceleme yapılarak talep eden il müdürlüğüne gönderilir. Çocuğun, sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlandırılarak ya da yararlandırılmadan ailesi veya yakınlarına teslim edilmesinin uygun bulunması durumunda, işlemler hazırlanacak sosyal inceleme raporu doğrultusunda bakım tedbiri veya korunma kararının değiştirilmesi veya kaldırılması ile gerçekleştirilir” (ÇDMY, md. 8).

ÇODEM’ler 11 yaş üzeri olan çocuklar için 20-40 kişilik kapasite ile hizmete açılır. (ÇODEM Yönetmeliği, md. 5). Villa tarzı evlerden oluşan ÇODEM’ler çocukların hobi edinebilecekleri imkânlar, sportif aktivite alanları, eğitim salonları, görüşme odaları gibi yapılardan oluşur. Çocukların kaldığı evler aynı anda on çocuğun (ÇODEM Yönetmeliği, md. 4/2-g) yaşayabileceği şekilde yapılmakta olup; bu yapılar 1-3 kişilik kapasitesi olan odalardır. ÇODEM’ler; bünyesinde kalan çocuklar; geçmiş yaşantılarındaki mağduriyet, suç, sokak yaşantısı, adölasan gebelik, türlü bağımlılık gibi durumları ile yaş ve cinsiyetlerine uygun olarak ayrılmaktadır. ÇODEM’lerde yaşantısını süren çocuklar ve aileleri için “Anka Çocuk Destek Programı” ile psiko-sosyal destek ve müdahaleyi içeren eğitimler yapılmaktadır (Baysal, 2017: 44).

Aşağıdaki tabloda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın hizmet modellerinden faydalanan çocuklara ilişkin sayısal veriler verilmiştir.

Tablo 1. Rakamlarla Çocuk Hizmetleri Sayıları

Rakamlarla Çocuk Hizmetleri Ağustos 2021	
Kuruluş Bakımındaki Çocuk Sayısı	13.341
SED ile Desteklenen Çocuk Sayısı	138.816
Koruyucu Aile Yanındaki Çocuk Sayısı	8.214
Çocuk Evleri Sitesindeki Çocuk Sayısı	6.264
Çocuk Evlerindeki Çocuk Sayısı	5.734
Çocuk Destek Merkezlerindeki Çocuk Sayısı	1.343
Toplam	173.712

Kaynak: (ASHB, E.T.: 03.03.2022, <https://www.aile.gov.tr/media/108736/kurumsal-istatistikler.pdf>)

ASHB, ÇHGM verileri ile belirtilen Tablo 1 verilerine istinaden ülkemizde korunma ihtiyacı içerisinde olduğu belirlenen ve farklı çeşitlerde destek gören çocukların sayısı 172.527'dir. Bu çocukların 137.516 ise ailesi yanında sosyal ve ekonomik destek yardımı ile desteklenmektedir. Bu çocukların ASHB tarafından aileleri desteklenmediği takdirde korunmaya ihtiyacı olan çocuklar olarak nitelendirildikleri, çocukların aile yanında desteklenmelerinin çok önemli olduğu, çocukların kurum bakımına alınmalarından ziyade biyolojik ailelerin sosyal yardım adı verilen destek yöntemi ile desteklenmesi ile kendi evlatlarına kendi evlerinde bakmalarının daha çok istenildiği, bakanlığın bir çocuğun sıcak bir aile ortamında büyümesine oldukça önem verdiği anlaşılmaktadır (Karatay, 2017: 419).

Bakanlık politikasının her ne kadar birincil önceliğinin çocukların biyolojik aileleri yanında bakılması ve gözetilmesi olsa da, bazı koşullar altında bunun mümkün olamadığı ve çocukların kurum bakımına alındığı, Tablo 1'de de kurum bakımında kalan çocuk sayısının oldukça fazla olduğu, koruyucu aile yanında kalan çocukların sayısının ise az olduğu, bu sayının nitelikli şekilde arttırılmasının gerekli olduğu görülmektedir.

1.4.2. Çocuk Bakım Hizmetlerinde Aile Odaklı Hizmetler

Devletin belirli kurumları tarafından haklarında koruma ve bakım tedbiri bulunan çocuklar kendi durumlarına uygun bir kuruma yerleştirilir. Son dönemlerde çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu tarzında toplu yaşam merkezleri olan kışla tarzındaki bakım yerleri yerine sevgi evi, çocuk evi gibi ev tarzında bir yapıya ait bakım kurumlarına yerleştirilmekte olup toplu yaşamdan biraz daha bireysel bir yaşama dönüş sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak yine de kurum bakımı hizmet modeli çocukların gelişimi açısından son çare olarak düşünülmekte; sosyo-ekonomik destek, koruyucu aile ya da evlat edinme hizmet modelleri ile çocukların öncelikle biyolojik aileleri yanında mümkün olmaması halinde de uygun başka ailelerin yanında bakımının sağlanması hedeflenmektedir. Bahse konu olan bu aile odaklı hizmetlerle, aile temelli bakım hizmetlerinin artırılması için çaba gösterilmektedir (Karataş, 2017: 61).

Aile; bir çocuğun güven içerisinde büyüyüp, toplum içerisinde kabul görebilmesi, sağlıklı olarak değişim ve gelişim sağlaması için en önemli yerdir. Tüm çocukların psiko-sosyal ve fiziksel açıdan sağlıklı olarak gelişimlerini tamamlayabilmek için kendisini koruyacak, sevgi ihtiyacını karşılayabilecek, psiko-sosyal ve maddi ihtiyaçlarını yerinde ve zamanında giderebilecek, özel ilgi görebileceği, destekleneceği bir aile ortamına ihtiyaç duymaktadır (ASHB, ÇHGM, 2021).

Ülkemizde hakkında koruma ve bakım tedbiri verilmiş olan çocuklara yönelik olarak hizmet veren aile yanında bakım hizmetleri ile çocukların bir hane yaşantısı ile sevilerek ve güven bağları içerisinde büyümeleri, gelecek yaşantılarına öz güveni yüksek bireyler olarak hazırlanmaları, toplumla bütünleşmeleri sağlanıyor. Değişen ve gelişen yeni sosyal hizmet yapısı ile yetiştirme yurdu, çocuk yuvası gibi kalabalık yapılar şekilde olan koğuş tipi yapılara son verilmiş, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için öncelikle aile yanında, bunun imkan dahilinde olmadığına ise çocuk evlerinin yani "ev tipi" hizmet modellerinden faydalandırılması sağlanmaya çalışılmaktadır (ASHB, ÇHGM, 2017).

Aile içerisinde bir ihmal, istismar durumunun olmadığı, sadece ekonomik yoksunluk sebebi ile kurum bakımına ihtiyacı olduğu düşünülen çocukların, Sosyal ve Ekonomik

Destek (SED) ile kuruluştaki kalmalarından ziyade, biyolojik aileleri ile kalmasını sağlamaya çalışmaktadır. Son çare olarak hakkında bakım tedbiri alınan çocuklar için öncelikle ilk olarak, kuruluş bakımına hiç girmeden doğrudan bir koruyucu aile yanına yerleştirilmeye ya da evlat edinme sistemine dahil edilmeye çalışılmaktadır. Bu seçeneklerin uygulanamadığı durumlarda ise çocukların bakım ve gözetimi; hane yaşantısına uygun olan “çocuk evleri, çocuk evleri siteleri ve çocuk destek merkezlerinde” yapılmaktadır. Alan ile ilgili lisans programlarından mezun olup, Bakanlık tarafından atanmış ve İl Müdürlükleri tarafından alanında yetkili kılınmış olan sosyal çalışma görevlilerinin ve bakım personellerinin görev aldığı bu kuruluşlarda kalan çocukların; mutlu, huzurlu, özgüvenli ve başarılı kişiler olarak yaşantılarına hazırlanmaları hedeflenir. Bahse konu olan bu çocukların akademik gelişimleri, eğitimlerine devamı, kendi ilgi alanlarına yönelik olarak kültürel ve sportif aktivitelere dahil olmaları da sağlanmaya çalışılır. Bakanlığın son güncel verilerinde; “*çocuk evleri, çocuk evleri siteleri ve çocuk destek merkezlerinde*”; 13.470 çocuğa hizmet verilmekte olup; koruyucu aile hizmeti kapsamında ise şu an 6.687 aile yanında 8.141 çocuk kalmaktadır. Ayrıca evlat edinme hizmetinden bugüne kadar 18.053 çocuk faydalandırılmış olup; 138.663 çocuk ise biyolojik ailesi yanında SED hizmeti ile desteklenmektedir. (ASHB, ÇHGM, 2021).

1.4.3. Çocuğun Aile Yanında Bakılması, Korunması ve Sosyal Ekonomik Destek

“03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı resmî gazetede Yayınlanan Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (SEDHHY) ile yoksulluk içinde olup temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatını sürdürmekte zorluk çeken çocuk ve gençlerin bakımı konusunda biyolojik ailelerin desteklenmesi için verilecek sosyal ve ekonomik destek hizmetine ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir” (SEDHHY, md. 1).

Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun koruma ve bakımının ilk olarak kendi biyolojik ailesi ya da yakın akrabaları yanında sağlanması desteklenir. Bu hedef doğrultusunda ekonomik yoksulluk içerisinde olan ve temel ihtiyaçlarını yerine getirip karşılamakta zorlanan ailelere kriz durumlarını normal hale döndürebilecek, tek başlarına yeterli hale gelebilecek konuma gelinceye kadar uzun süreli veya tek seferlik geçici yardımlar yapılmaktadır. Ayrıca, reşit olması sebebi ile kuruluştan çıkan ve halen yardıma ve desteklenmeye ihtiyacı olan bireyler

ve afet, hastalık gibi sebepler ile kendisi ve çocuklarının gereksinimlerini yerine getiremeyen aileler, yaşamış oldukları kriz durumunun, ekonomik bir destek ile çözülebileceği düşünülen ve bu ekonomik destek ile çocuklarının aile içinde kalması mümkün hale gelip, çocukların kurum bakımına alınmasına gerek kalmayacağı sosyal inceleme ile tespit edilen aileler, SED hizmetinden yararlandırılabirler (SEDHHY, md. 13, 14, 15).

Ekonomik olarak yoksulluk içerisinde bulunan, temel yaşam giderlerini karşılamakta ve hayatlarını devam ettirmek konusunda zorlanan birey ve ailelere; çocuklarını yanında büyütmelerine imkan vermek hedefi ile belirli miktarda ödenen bu para ve yapılacak olan danışmanlık hizmetini ifade eden destek hizmeti; ASHB, ÇHGM tarafından gerçekleştirilmektedir. Bahse konu olan bu SED yardımların asıl hedefi korunma ihtiyacı içerisinde olan ve kuruluş bakımına alınma ihtimali olan çocuk ve gençlerin ekonomik sebepler ile korunma altına alınmasını engellemek, koruma altına almaya neden olacak ekonomik yoksunluk faktörünün ortadan kaldırılarak, bu çocukların kurum bakımına alınması yerine, SED hizmetinden faydalandırılarak aileleri yanında hayatlarını sürdürmelerini sağlamak ve sonraki süreçte kendi kendilerine yeterli duruma getirilmesine destek olmaktadır (ASHB, ÇHGM, 2021).

Çocukların biyolojik aileleri ile yaşaması onların yanında destek görmeleri, psiko-sosyal gelişimlerinde, akademik başarılarında, ekonomik durumlarında, sağlık durumlarında özetle hayat kalitelerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. SED yardımı ile aileleri yanında istismar edilmeyen ancak maddi yoksunluklar sebebi aile yanında bakımında zorluklar yaşanan çocukların kurum bakımı yerine aile yanında bakımı ve desteklenmesi sağlanarak, maddi kaynak ile çocuğun bakımının ailesi tarafından ihmal edilmemesi amaçlanır. Ayrıca ailelerin ekonomik mağduriyetleri dışında psiko-sosyal mağduriyetleri de olabilir. Bu sebeple SED yardımı alan ailelerin maddi ihtiyaçları kadar psiko-sosyal gelişimleri de oldukça önem arz ettiği için SED hizmetinden faydalanan ailelere aynı zamanda danışmanlık ve rehberlik hizmeti de verilmekte, aileler, vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisi tarafından rutin aralıklarla hanelerinde de ziyaret edilir. SED hizmeti ile çocuğun kendini gerçekleştirmesine ve geliştirmesine, daha kaliteli bir yaşam sürmesine, sosyal bir birey olarak yetişmesine imkan sağlanır (Ersoy ve Hurasan, 2017: 197-203).

1.4.4. Evlat Edinme

Koruma ve bakım tedbiri altında bulunan bir çocuğun evlat edindirme hizmetinden yararlandırılması, bir tür sürekli yerleştirme biçimi olarak algılanmakta olup korunmaya ihtiyacı olan çocuğun en yüksek faydasına göre en uygun yöntem olarak görünmektedir (MK. m. 305/II). Bu hizmet kapsamında hakkında koruma ve bakım tedbiri kararı verilmiş olan çocuk; hizmet kapsamında uygun görülen ve yanlarına yerleştirilen ailece evlat edinilebilmektedir. Evlat edinilme işlemi sonucunda evlat edinen bireyler ile evlat edinilen çocuk arasında velayet ilişkisi kurulur ve çocuk hakkında verilen korunma kararı kaldırılarak çocuk korunma altından çıkarılır. Temelinde kimsesi olmayan çocukların, ailelerinin yerini tutabilecek bir aileye hukuki olarak bağlanmasını sağlar hem evlat edinenin çocuk sevgisini karşılamaya hem de çocuğun korunmasına hizmet eder (Uluç, 1997: 46).

Evlat edinme hizmetinin önemi her geçen gün artarken günümüzde de oldukça önem arz eden bir noktadır. Bu durumun güncelliğini sürdürmesindeki temel etken ise bir çocuğun korunma ve bakımını üstlenecek, çocuğun biyo-psiko sosyal yönden gelişimi için destek verecek, bunu sağlayacak asıl toplumsal kurumun belirlenmesidir. Sağlıklı bir iletişime sahip, uyum ve istikrar içerisinde olan bir ailede yetişmesi bir çocuğun en yüksek yararınadır. Çocuğun gelişimine uygun bir aile ortamı yoksa çocuk için uygun yeni bir aile ortamı sunmak, devletin temel görevleri arasındadır. Devlet, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik olarak sunduğu bir bakım hizmeti model olan evlat edinme hizmeti ile bu görevini yerine getirmektedir. Bu kapsamda evlat edinme hizmeti ile sağlıklı bir aile ortamında büyüme imkânı olmaya çocuklara bu aileler ile imkan verilerek; fiziksel, zihinsel, duygusal olarak bu çocukların korunması söz konusudur. Evlat edinme hizmetin temel hedefi; biyolojik ailesince bakım yükümlülüğü yerine getirilmeyen çocuğa düzenli bir aile yaşantısı sunmak, biyolojik olarak çocuk sahibi olmayan aileye de çocuk sevgisini karşılamasına imkân vermektir (Şenocak, 2006: 205-206).

Çeşitli ihtiyaçlara cevap veren bir sistem olan evlât edinme sistemi ile ailesi olmayan çocuklar ile çocuğu olmayan ve çocuk sevgisini hissetmek isteyen ailelerin bu ihtiyaçlarının karşılanması gibi önemli amaçlara hizmet eder. Biyolojik ailesinin bakım ve gözetiminden

yoksun kalan çocuklar, çocuk özlemi içerisinde olan ailelerin yanlarına yerleştirilerek gelişim aşamalarını sağlıklı olarak tamamlar ve bu sağlıklı yetişmiş çocuklar toplumun refahı ve huzuruna katkı sağlar. Kendisini seven ve ilgi dolu bir ailede büyüyen çocuklar; kendisini güvende hissederek, duygularını paylaşabildiği bir aile ortamı ile sorunlarını en aza indirerek sosyolojik ve psikolojik açıdan topluma hazır hale gelmesine destek olur (Aydos, 2000: 3).

Evlat edinme hizmet modeli ile koruyucu aile sistemi genelde birbirine karıştırılmaktadır. Her iki hizmet modeli de temelinde aile yanında bakım hizmeti olarak değerlendirilse de evlat edinme hizmetinde evlat edinme kapsamında bir aile yanına yerleştirilen çocukların soy isimleri, evlat edinen aile ile aynı olmakta, ayrıca çocuk, yerleştirildiği ailenin yanında 1 yıl boyunca geçici bakım sözleşmesi ile kalmaktadır. Bir yıllık süreç sonrasında verildiği ailenin nüfusuna geçerek korunma kararı kaldırılmakta, resmi olarak ailenin nüfusuna kaydedilmektedir. Evlat edinilen çocuk, kendisini evlat edinen ailesinin biyolojik çocukları ile aynı resmi haklara sahip olur. Koruyucu aile hizmetinde ise korunmaya ihtiyacı olan ve hakkında koruma kararı alınan çocuğun hem koruma kararı devam eder hem de biyolojik anne-babasının velayet hakkı devam eder. Ayrıca yapılan sosyal inceleme ile çocuk, biyolojik ailenin şart ve durumlarının uygun olması durumunda biyolojik anne-babasıyla yüz yüze ya da telefon ile iletişimi sürdürür (Karataş, 2017: 85).

Evlat edinme hizmeti sayesinde yaşanan herhangi bir olumsuz durum sebebi ile biyolojik ailesi ile yaşaması mümkün olmayan çocuklara uygun bir aile ortamı sunan, çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal ve duygusal güvenliği için gelişim ve destek sağlayan önemli bir hizmettir. Evlat edinme hizmeti ile biyolojik ailesi tarafından sevgi ve şefkat göremeyen çocuğa sağlıklı ve düzenli bir aile ortamı sunup, aile yanında daha iyi gelişme imkânı verirken, biyolojik olarak çocuk sahibi olmayan bir aileye de çocuk sevgisini hissettirme imkânı sunulmaktadır (Şenocak, 2010: 205-208).

1.4.5. Koruyucu Aile

Koruyucu aile, sosyal hizmetlerin aile ve çocuk refahı alanında oldukça önemli hizmetlerinden biridir. Koruyucu aile kavramı; biyolojik ailesi tarafından bakım ve gözetimi yapılamayan çocukların yetkili bir kurum tarafından uygun görülen ailelerin himayesinde

ilgili kurumların denetiminde bakımlarının yapılması olarak tanımlanır. Çocukların yalnızca bir aile ortamında sağlıklı şekilde büyüüp yetişebileceğine olan inanç ve bilimsel kanıtlar ışığında ilerleyen bu bakım yöntemi ile çocukların sağlıklı bir aile yaşantısı içinde ilgi ile büyüme ve koruma hedefi güder (Koşar, 2007: 7).

Koruyucu aile, belirli esas ve kurallar temelinde, sosyal hizmet kuruluşları kontrolünde kısa veya uzun süreli, ücretli veya ücretsiz olacak şekilde korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakım ve sorumluluğunu alan, bu çocuğun düzenli bir ailede hayatını devam ettiren aile veya kişileri ifade etmektedir (Uluç, 1997: 16).

Bir çocuk için kişilik gelişimini en sağlıklı şekilde gerçekleştirebileceği ortam sağlıklı bir aile ortamıdır. Ancak bazı olumsuz yaşam deneyimleri ile biyolojik ailesinden ayrılan çocuklar hakkında korunma ve bakım tedbirleri alınarak, yaş ve durumlarına uygun olan bakım modelinden yararlandırılması gerekebilmektedir. Yapılan bilimsel çalışmalar, yasal mevzuat ve kanunlar da kurum bakımını son çare olarak görmekte olup bir çocuk için en iyi gelişimin sağlanacak yerin iyi bir aile ortamında olması, mümkün olduğu sürece çocuğun bir aile yanında bakılması ve gözetiminin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir (Karataş, 2017: 85).

Koruyucu aile; korunmaya ihtiyacı olan çocukları gerektiren duruma göre belirlenen süre zarfında, devletin kontrol ve denetiminde, koruyucu aile ödemesi karşılığında ya da ücret talep etmeksizin korunma ihtiyacı içerisinde bulunan bir çocuğun korunma ve bakımını sağlayarak, yetiştirilmesini üstlenen, aile ortamında yaşamlarını devam ettirmesini sağlayan aile veya kişiler olarak tanımlanmaktadır (Karataş, 2017: 84).

Koruyucu aile hizmeti esasında biyolojik ailesi ile yaşaması mümkün olamayan çocuklar hakkında yapılacak olan uzun süreli bakım hizmetine karar verilene değin bu zaman zarfı içerisinde samimi ve güvenilir bir aile yaşantısı sunabilmeyi ifade etmektedir (ASPB, 2015: 8)

Koruyucu aileler ile eşleştirilen ve hayatlarına bu şekilde devam eden çocuklar; biyolojik ailesi var olan ancak onlar tarafından bakılamayan, farklı sebepler ile evlat

edindirme hizmet modeli kapsamına alınamayan, cinsiyeti fark etmeksizin, tek çocuk olan veya kardeşleri bulunan ve koruyucu aile hizmetinden yararlandırılmaya uygun bulunan çocuklardır. Bu çocukların biyolojik ailelerinin durumları düzelinceye kadar birebir sevgi, ilgi ile büyüyebileceği bir aile yanına yerleştirilmeleri sağlıklı gelişimleri açısından oldukça önem arz etmektedir (ASPB, 2015:7.)

Çeşitli sebeplerle kendi evinde kalması mümkün olmayan çocuklar hemen hemen her toplumda varlığını sürdürmüş ve geleneksel yapı içerisinde yakın akrabalar ya da başka aileler tarafından yetiştirilmiştir. İlerleyen ve gelişen zaman içerisinde bu tür bakımın geleneksel bir ilişki ve yardımlaşma şeklinin ötesinde, resmi bir denetim ve gözetim ile yapılması gerektiğine karar verilmiş ve aile ve çocuk refahı felsefesinde çağa daha uygun olan günümüz koruyucu aile uygulamalarına dönüşerek resmi şeklini almıştır (Koşar, 2007: 7).

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için önemli hizmetlerden biri olan Ankara Himaye- Etfal Cemiyeti'nin kuruluş tarihi olan 30 Haziran günü; 24.06.2021 tarih ve 31521 sayılı resmî gazete yayınlan genelge ile Cumhurbaşkanı imzası ile koruyucu aile günü olarak ilan edildi. (ASHB, ÇHGM, 2021).

1.4.6. Danışmanlık Hizmeti

Suçla karışan, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuk için içerisinde bulunduğu durum ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak öncelikle kendi biyolojik ailesince bakımının sağlanarak destek verilmesi, ailesi ile beraber yaşaması, bu durumun çocuğun faydasına olmadığı koşullarda ise son çare olarak kuruluş bakımı altına alınmasına yönelik tedbirlere koruyucu ve destekleyici tedbirler adı verilir bu tedbirin asıl amacı çocuğun bulunduğu ortam içerisinde yetiştirilmesidir. Bu tedbirler; danışmanlık, sağlık ve eğitim tedbirleridir. Aile yanında verilen bu hizmetlere rağmen çocuğun biyolojik ailesi ile yaşamasının yararına olmadığı şartlarda uygulanacak tedbir ise koruyucu tedbirler olarak ifade edilir. Koruyucu tedbirler olarak belirtilen tedbirler; çocuğun kısa veya uzun süreli olarak yatılı olarak kalabildiği bir kuruluşa, koruyucu aile hizmeti kapsamına veya kuruluş bakımına alınması konusundaki tedbirleri ifade eder (ASPB, 2015: 5).

Danışmanlık tedbiri de ASHB, ÇHGM' nün koruyucu, önleyici ve destekleyici tedbirleri arasında yer almaktadır.

5395 sayılı ÇKK'nın 5. maddesi'nde; danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma olmak üzere beş farklı koruyucu ve destekleyici tedbir söz konusudur. Bunlardan bakım tedbiri çocukların kuruluş bakımından faydalandırılması hizmetleri olarak ifade edilmiştir. Bunun dışındaki diğer tedbirlerin amacı çocuğun öncelikli olarak kendi biyolojik aile yaşantısı içerisinde korunup gözetilmesini sağlama amacı taşımaktadır (Kınık, 2019: 20).

“Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesini ifade eder ve MEB tarafından yerine getirilir” (ÇKK, md. 5/1-b).

“Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesini sağlar (ÇKK, md. 5/1-c) ve ASHB'nin yetki ve kontrol alanına girer” (ÇKK, md. 45/1).

“Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasını sağlar (ÇKK, md. 5/1-d) ve Sağlık Bakanlığının görevi olarak ele alınmaktadır” (ÇKK, md. 45/1).

“Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamayı ifade eder” (ÇKK, md. 5/1-e).

“Danışmanlık tedbiri ise; çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeyi (ÇKK, md. 5/1-a) ilke edinen bir tedbirdir. Bahse konu olan bu danışmanlık ve barınma tedbirleri MEB, ASHB ve Mahalli İdareler tarafından verilmektedir” (ÇKK, md. 45/1).

“ÇKK’nın 5. Maddesi” nde belirtilen bu tedbirlerin uygulama temelleri “Çocuk Koruma Kanuna Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik” te danışmanlık tedbiri hizmetinin uygulama kıstasları “Danışmanlık Tedbir Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ” de açıklanmıştır (ASPB, 2015: 6).

Toplumsal rehabilitasyonun sağlanmasına yönelik olarak meslek elemanlarınca uygulanan danışmanlık tedbiri kararı ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda yetersiz kaldıkları konular hakkında rehberlik yapmak, anne-babaların problemlere ilişkin çözüm becerilerini arttırmak ve farkındalık oluşturmak hedeflenir (Bağdat, 2018:1).

Tablo 2 de Manavgat ilçesinde haklarında danışmanlık, eğitim ve sağlık tedbiri kararı verilmiş olan çocukların sayıları belirtilmiştir. Bu tedbirlerde asıl hedef çocuk ve aileyi kendi yaşam çevrelerinde sağlıklı şekilde bulundurarak güçlenmelerini sağlamak, potansiyel risklerin önüne geçerek, şu an ve gelecek dönemlerde de çocukların koruma ve bakım altına alınmalarını engellemektir.

Tablo 2. Manavgat İlçesinde Danışmanlık, Eğitim ve Sağlık Tedbiri Olan Çocuk Sayıları

AY	Danışmanlık Tedbiri			Eğitim Tedbiri			Sağlık Tedbiri			Bakım Tedbiri		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Ocak	4	2	10	0	0	2	0	3	2	0	1	0
Şubat	2	1	3	3	0	0	3	1	1	1	0	0
Mart	7	2	13	1	0	2	2	3	2	0	1	0
Nisan	6	0	2	2	0	2	3	1	1	0	0	0
Mayıs	3	0	0	2	0	1	4	0	0	0	1	0
Haziran	2	3	1	1	1	0	0	2	1	0	0	1
Temmuz	6	0	9	1	0	1	0	2	3	0	0	1
Ağustos	1	0	10	0	0	3	1	1	5	2	0	0
Eylül	5	1	4	2	0	1	4	1	2	3	0	0
Ekim	8	2	21	3	0	5	5	2	6	2	0	0

Kasım	0	1	3	0	0	3	0	1	1	1	0	0
Aralık	7	2	1	4	0	2	3	0	1	0	0	0
TOPLAM	51	14	77	17	1	22	25	17	25	9	3	2
Kaynak: Manavgat Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü Brifing Verileri												

Çocuk, Aile veya Asliye Hukuk Mahkemelerince korunmaya ihtiyacı olan çocuğun korunup desteklenmesi odaklı verilen tedbir kararlarından biri olan, aile birlikteliğinin bozulması, boşanma, aile yaşantısında meydana gelen aksama gibi durumlarda problemin çözülmesine, çocukların oluşabilecek risklere karşı korunmasına, ailenin potansiyel risklerine karşı önlem alınmasına, çocukların kurum bakımına alınmasının önüne geçmeye, eşlerin birlikteliklerini sağlıklı olarak sürdürmelerine, ailenin kendi kendine yetebilecek düzeye ulaşması için gerektiğinde yardımcı ve destek olmaya etkileri noktasında danışmanlık hizmeti oldukça önemlidir (Bağdat, 2018: 45).

İKİNCİ BÖLÜM

KORUYUCU AİLE

2.1.Koruyucu Aile Kavramı ve Önemi

Birçok farklı sebeple toplum içerisinde korunmaya ihtiyaç duyan, kimsesi olmayan ya da yakınları tarafından bırakılmış çocuklar sevgi dolu, şefkat görebildikleri, huzur ve mutluluğu hissedebildikleri oldukları aile yaşantısına gereksinim duyar. Dünya üzerindeki her çocuk için en sağlıklı ve ideal olanı kendi biyolojik ailesi ile yaşamını sürdürmesidir. Ancak biyolojik ailenin çocuğun bakımını sağlayamadığı, çocuğu himaye edemediği durumlarda çocuğun başka bir aile yanında desteklenerek büyümesi çocuğun yararına olur. Yurt ve yuva sistemiyle olan bakım modeli zorunluluk sebebi ile başvurulmuş bir yoldur, çocuğun gelişimi için ideal bir uygulama olmayıp buna bir alternatif gerektiği gerekçesi ile koruyucu aile hizmet modeli oluşturulmuş ve toplum bu konuda bilinçli hale gelmeye başlamıştır. (Okur, 2014: 26-28).

Bireyin kendisine, özellikle de toplumun diğer bireylerine karşı temel yaklaşım biçimini belirleyen kişilik oluşumunda ve gelişiminde en büyük etken ve sosyalleşme kaynağı olan aile yapısının etkisi oldukça önemlidir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı insanlık tarihi boyunca varlığını sürdürmüş ve dünya hayatı devam ettiği sürece de devam edecek olan sosyal bir olgudur. Toplumun özel bir ilgi ve sevgiye muhtaç kesimini oluşturan bu çocukların sosyal, ahlaki, psikolojik açıdan iyi bireyler olarak yetişmeleri oldukça önemlidir (Başkan, 2014: 32-33).

Koruyucu aile hizmeti temelinde, birbirinden farklı birçok sebeple biyolojik ailesinin yanında yetişmesi mümkün olamayan, korunmaya ihtiyaç duyan çocukların, kısa ya da uzun süreli, ücret karşılığı ya da ücretsiz olarak koruma ve bakımlarının bir aile tarafından üstlenilmesi, bu kapsamda aile yanına yerleştirilmiş olan çocuklarında devlet gözetiminde izlenerek aile yanında yetiştirilmesi şeklinde bir tür bakım hizmetidir. Çocukların sağlıklı birer birey olarak gelişmeleri için sevildikleri, desteklendikleri, korundukları, güven duydukları, sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılandığı bir aileye gereksinim duyulur.

Çocukların bu özelliklere sahip bir ortamda yetiştikleri zaman daha sağlıklı bireyler halinde gelebildikleri bilimsel verilerle kanıtlanmıştır (Karataş, 2017: 106).

Korunmaya ihtiyacı olan bu çocuklar beslenmeden ziyade; sevilme, ilgi görme ihtiyacı içerisindedir. Bu çocukları desteklemek öncelikle kendimize, dolayısı ile tüm topluma destek olmayı ifade etmektedir. Çünkü kimsesizliği ve çaresizliği giderilmeyen, ihtiyaçları zamanında karşılanmayan çocuk; ilerleyen dönemlerde toplum için oldukça büyük bir sorun haline gelecektir (Şahyar, 2014: 62).

Koruyucu aile, ilgili yasalar kapsamında korunmaya ihtiyacı olduğu konusunda karar verilen bir çocuğun bakım ve sorumluluğunu üstlenebilecek, gelişimsel ihtiyaçlarını giderip, onu koruyabilecek, gerektiği zaman çocuğun biyolojik ailesiyle bağlarını devam ettirebilecek özelliklerde olan, uzmanlar tarafından seçilmiş, konu hakkında eğitimleri alarak tamamlamış ailelerdir. Bu aileler bahse konu olan çocukların biyolojik aileleri tarafından ihmal edildiği, bakılmadığı durumlarda ya da çocuğun evlat edindirme hizmetinden yararlandırılma imkânının olmadığı durumlarda çocuğun bakım sorumluluğunu sürekli ya da belirli bir süre kapsamında yanına alan ve onu koruyup kollayan aileleri ifade etmektedir (Özbesler, 2014: 89).

Bir çocuğun koruyucu aile hizmetinden yararlandırılmasındaki temel hedefler;

- Çocuğa ilgi gösteren, destek veren bir aile ortamı sunarak büyümesini sağlamak,
- Çocuğun biyolojik ailesinde yaşanan kriz durumu, travmatik yaşam deneyimi ile mücadele edebilmesi için desteklenmesi ve rehabilite edilmesi,
- Çocuk için oldukça karışık, anlaşılması zor, problemlili olan bu süreçte ona çok daha dikkatli, hassas bir tavır sergileyerek bu süreci daha az örselenme ile geçirmesine ve normal hayat akışına devam etmesine destek olmak,
- Çocuğun gelecek yaşantısı konusunda kalıcı bir plan ve programın geliştirilmesi ve uygulamaya geçirilmesidir (ASPB, 2015).

Yasal prosedürler kapsamında korunmaya ihtiyacı olan çocukların bakım ve sorumluluğunu üstlenmek isteyen ve resmi değerlendirmeler kapsamında uygun bulunan koruyucu aileler, çocuğun yakın sosyal çevresinden kendisini tanıyan bir aile veya

akrabalarından biri olabileceği gibi, çocuğun hiç tanımadığı, hayatında daha önce hiç görmediği bir ailede olabilir. Koruyucu aileler; anne baba ve varsa onların biyolojik çocuklarından oluşan bir aile, tek ebeveynli bir aile, hiç evlenmemiş bir yetişkin gibi farklı soyo-kültürel özelliklere sahip olan bireyler gibi gruplardan oluşabilir. Koruyucu ailelerin seçiminde önemli olan başvuru yapan ve uygun bulunan ailenin, koruyucu ailesi olmak istedikleri çocuğun yaş, cinsiyet, gelişimsel gereksinimleri ve varsa özel durumuna uygun olması şartı ile koruyucu aile olabilmektedirler (Özbesler, 2014: 90).

Bir çocuğun gelişiminin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi konusunda koruyucu aile bakımı ile çocuğa sağlanan aile ortamı oldukça önem arz etmektedir. Koruyucu aile hizmeti verilirken temel hedef, çocuk için travmatik ve problemli olan bir yaşam döneminde çocuğa özenli şekilde davranılarak bu süreci yıpranmadan, çok fazla etkilenmeden geçirmesini ve hayatının olağan akışını devam ettirmesine olanak sunmaktır. Koruyucu aile hizmeti bu zor süreçte çocuklara, biyolojik aile bireyleri ve sosyal çevreleri ile olan ilişkilerini sürdürmelerine yardım eder ve sosyal izolasyona maruz kalmalarını engellemeye çalışır (Karataş, 2017: 86).

2.2.Koruyucu Aile Kurumunun Hukuki Niteliği

Türkiye’de tarihi ve hukuki gelişim süreci değerlendirildiğinde; “17.02.1926 tarih ve 743 sayılı Mülga Türk Kanunu Medenisi” nin 272, 273. maddeleriyle koruyucu aile kurumu, hukuksal sistemimize dahil olmuştur. Bu süreçten önce ise; besleme, süt evlatlık, manevi evlatlık gibi kavramlar ile koruyucu aile sistemi hukuksal olmayan sistemler ile toplum yapımızda varlığını sürdürmüş ve halen sürdürmektedir (Doğan, 2013: 149).

“Türkiye’de koruyucu aile hizmetleri uluslararası ve ulusal mevzuata göre Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve taşra teşkilatı tarafından yerine getirilmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 20. maddesi ile vurgulanan koruyucu aile hizmetinin dayanağı Türk Medeni Kanunu (TMK)’nın 347. maddesi, 24.05.1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 22. ve 23. maddeleri, 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 2. ve 8. maddeleridir. Koruyucu

aile hizmeti, işleyişe yönelik hazırlanan Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne uygun olarak yürütülmektedir” (ASPB, 2015: 10)

T.C. Anayasanın 61. maddesinde “...devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur” ibaresi yer almaktadır. Bu anayasa maddesi ile bu çocuklar hakkında işlem yapma ile yetkili kılınmış olan kurum; ASHB, ÇHGM Aile Yanında Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'na bağlı olarak hizmet veren koruyucu aile hizmet birimleridir.

4721 sayılı TMK ise 347. maddesinde; “*çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir*” ifadesi yer almaktadır. Bu madde ile korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğun hâkim kararı ile direkt olarak bir aile yanına yerleştirilme imkânı vardır. Uygulamada az da olsa bu yöntem de koruyucu aile olarak hizmet verme yollarından biridir (Baysal, 2017: 48).

5395 sayılı ÇKK'nın 5. maddesinin 1. c. bendinde: “*bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesi*” ifadesi de koruyucu aile hizmetinin temel dayanağını oluşturmaktadır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 23. maddesinde doğrudan koruyucu aile başlığı altında “*mahkemece korunma kararı alınan korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi bu Kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda olduğu kadar Kurumun (ASPB) denetim ve gözetiminde bir koruyucu aile tarafından da yerine getirilebilir. Koruyucu aile, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini gönüllü olarak üstlenebileceği gibi Kurumca (ASPB) tespit edilecek ve ödenecek bir ücret karşılığında da yapabilir. Koruyucu ailelerin seçimine, çocukla ilgili sorumluluklarına, Kurumla olan ilişkilerine, hizmetin işleyişine ve aileye bu hizmeti karşılığı ödenecek ücrete ilişkin esaslar bir yönetmelikle düzenlenir*” şeklindedir. “*Bu maddeye dayanılarak; 1.10.1984 tarihli ve 18532*

sayılı, 14.10.1993 tarihli ve 21728 sayılı ve 14.12.2012 tarihli ve 28497 sayılı Resmi Gazetelerde yayımlanarak yürürlüğe giren üç tane Koruyucu Aile Yönetmeliği (KAY) çıkartılmıştır. 2012 yılında çıkan son yönetmelik, 2015 yılında bazı değişikliklerle son halini almış ve halen yürürlükte dir. Yine 2015/6 sayılı Koruyucu Aile Uygulamaları Genelgesi ve 2015/7 sayılı Koruyucu Ailelere Yapılacak Ödemelere İlişkin Genelge bu konu ile ilgili yayınlanmış olan yürürlükteki genelgelerdir” (Baysal, 2017: 48).

2.3.Koruyucu Aile Olabilmenin Şartları

Sevgi dolu, hoşgörü sahibi, sabırlı, kurallarında esneklik gösterebilen, mücadeleci, bir çocuğun kendisini güvende hissedebileceği ve şefkat görebileceği bir ortam sağlayabilen, sevgi, ilgi ve merhametle ile bir çocuğun yaşantısında fark yaratmak isteyen ve ilgili mevzuattaki mücbir koşullara sahip olan, kurum yetkilileri ile işbirliği içerisinde olabilen, mesleki yönlendirme ve yardım önerilerine açık olan, evli ya da bekâr, biyolojik olarak çocuk sahibi ya da değil isteyen herkes koruyucu aile olabilir (Karataş, 2017: 90).

Biyolojik ailesinin yanında bakımı yerine getirilemeyen çocuklara, güvenli bir ortam sağlayabilecek, anlayışlı, sevgi gösterebilen, işbirliğine açık, ebeveynlik becerilerini taşıyan, koruma altında bulunan bu çocuğa yasal olarak bakmakla yükümlü olan biyolojik anne-baba ya da vasisi dışındaki evli ya da bekâr (başvuran kişinin bekar olması durumunda; diğer ebeveynin eksikliğini çok fazla hissettirmeyecek derecede başvuran kişinin akraba ilişkilerine sahip olması önemsenmektedir), mevzuat tarafından belirlenip açıklanmış olan koşulları olan kişiler koruyucu aile olabilmektedir (ÇHGM, 2015: 12)

Bu süreçte koruma altındaki çocuğun öncelikle yakın akraba çevresi, bağ kurmuş oldukları komşularının, aile dostlarının koruyucu aile olması için özel bir çaba ve özen gösterilir. Akrabaların koruyucu aile olmayı kabul etmeleri durumunda aile hakkında yapılacak olan araştırma ve inceleme süreci sonucuna göre; bu ailelerde başvuru koşulu olan yaş ve eğitim şartları aranmayarak bu kapsamda ayrıca değerlendirilir (ÇHGM, 2015: 13)

Başvuru sürecinde koruyucu aile hizmetinin esasları, nasıl bir işleyişin olduğu, yerleştirilmesi planlanan korunmaya ihtiyacı olan çocukların genel özellikleri hakkında bilgi

verilir. Başvuru sahibi bu bilgilendirmenin ardından kesin karara varırsa; ailenin uygunluk durumunun değerlendirilmesi için görüşme süreci başlatılır. Çocuk ile aynı yaşam alanını paylaşacak herkes bu görüşme ve inceleme sürecine dahil edilir.

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 7. maddesinde belirtildiği üzere; korucu aile olmak için başvuru yapacak kişilerin;

- “T.C. vatandaşı olması ve sürekli Türkiye’de ikamet etmesi,
- 25-65 yaşları arasında olması,
- En az ilkokul mezuniyet derecesine sahip olması,
- Düzenli gelire sahip olması gerekmektedir.

Ayrıca Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 8.maddesinin 4. bendinde belirtildiği üzere; *“Başvuru sahibi koruyucu aile adaylarının yaşı değerlendirilirken, eşler arasındaki yaş farkının on yaş veya daha az olması halinde yaşı küçük olan eşin yaşı, bunun haricindeki durumlarda eşlerin yaş ortalaması esas alınır.”*

Koruyucu aile olmak için başvuru yapan adayların, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuğun yanlarına verildiği tarihten itibaren yönetmelikçe belirlenenmiş olan yaşta olmaları, yanlarına yerleştirilmesi planlanan çocuğun yaş ve gelişim dönemine uygun olarak davranış gösterebilme eğilimi ve bahse konu olan çocuk ile aralarındaki ebeveyn-çocuk ilişkisi sağlanması açısından bu esaslar göz önüne alınmalıdır. Koruyucu aile modellerinden olan *“uzmanlaşmış koruyucu aile ya da geçici koruyucu aile modelleri”* nde başvuru koşullarında ekstra olarak; ailenin yanına yerleştirilecek çocuklarla iletişim kurmakta aday ailelere yardımcı olacak olan Bakanlık tarafından belirlenmiş olan 4 yıllık üniversite eğitimi tamamlamış ya da eşlerden birinin minimum olarak temel anne-baba eğitimleri, koruyucu aile hizmeti 1. ve 2. kademe eğitimleri tamamlamış olma şartı yerine getirilmelidir (ASPB, 2015).

Başvuru yapan aileler; tüm aile üyelerinin özellikleri, sağlık, sabıka durumları, eğitim durumu ve destekleme yetileri, çalışma hayatları ve maddi şartları, yaşadıkları hane ortamları, evlilik hayatları, sosyal çevreleri ile ilişkileri, çocuklu hayata dair düşünceleri ve koruyucu aile hizmetine dair sahip oldukları bakış açıları tarafından meslek elemanı tarafından bir

değerlendirme ve inceleme sürecine tabi tutulur. İlgili meslek elemanı tüm bu süreçleri içeren bir rapor hazırlayarak ailenin koruyucu aile olması konusundaki görüş ve kanaatini belirtir. Aileye başvuru sonuçları olumlu ya da olumsuz da olsa sonuç hakkında bilgi verilir. Olumsuz olarak bildirilen kanaate ailenin itiraz hakkı mevcuttur (ÇHGM, 2015: 13).

2.4. Koruyucu Aile Modelleri

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde; “*Sürekli Koruyucu Aile Modeli, Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli, Geçici Koruyucu Aile Modeli ve Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli*” belirlenmiş olsa da uygulama üzerinde “*Geçici Koruyucu Aile Modeli ve Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli*” oldukça az sayıdadır.

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 4. maddesinin a, e, r, ş benlerinde açıklandığı üzere 4 temel koruyucu aile modeli mevcuttur (Baysal, 2017: 58). Söz konusu bu koruyucu aile modelleri aşağıda başlıklar halinde belirtilmiştir.

2.4.1. Akraba/Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli

“*Veli ya da vasi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, tercih etmeleri halinde en az temel ana-baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır*” (KAY, md. 4).

Kurum bakımına alınan bir çocuk için koruyucu aileye yerleştirme işlemi için öncelikle çocuğun biyolojik akrabaları veya bir zamandır süren, yakın sosyal çevrede bulunan aile üyelerinden koşulları uygun olan bireylere bahse konu olan çocuğun koruyucu aile olmaları yönünde bir talepte bulunulur. Yönlendirilen talebin olumlu karşılanması durumunda koruyucu aile olmak karar veren bu yakın akraba bireyleri hakkında yapılan sosyal inceleme ile koruyucu aile olmaları uygun bulunması durumunda; diğer koruyucu aile bireylerindeki yaş ve eğitim şartı bu ailelerde şart koşulmaz (KAY, md. 8, 6).

“*Akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli kapsamında olan aileler sıra listesine alınmaksızın işlemleri yapılır* (2015-6 Genelge, A-15). *Bu sayede korunma ihtiyacı olan çocuk için, yaşamına devam ettiği ortam ve sosyal çevresi değiştirilmeden onun için en iyi*

çözümün üretilmesi hedeflenmiştir. Biyolojik ailesine döndürülemeyen çocuk, öncelikle bu koruyucu aile modeli kapsamında değerlendirilip incelenir. Bu kapsamda aile bulunamaz ise kendi durumuna uygun başka bir koruyucu aile yanına yerleştirilmesi sağlanır” (KAY, md. 21, 2, 3).

Akrabaları ve yakın çevrelerince bakılmakta olan çocuklar, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuk konumunda bir vaka ile karşılaşır, ilgili mahkemeden çocuk hakkında ilgili kanunlarca korunma veya bakım tedbiri talep edilir ve çocuk hiç kuruluşa alınmadan direkt olarak koruyucu aile hizmet modelinden faydalandırılabilir (2015-6 Genelge, 2/a).

Toplum yapısında meydana gelen değişimler aile ve akraba ilişkilerinin zayıflaması; eskiden aile bireylerine karşı gönüllü olarak yapılan hizmetleri, gün geçtikçe devlet destekli hizmetler haline getirmiş olup bu tür hizmet modelleri yaygın hale gelmiştir. Korunma altında olmayan ancak gönüllü şekilde akrabaları yanında bakılan çocuklar bu değerlendirmenin dışında tutulmuştur. Antalya ilinde 2022 yılsonu itibarıyla 194 koruyucu aile yanında, 228 çocuk koruma ve bakım altında olup bu ailelerden 41’i “*Akraba ve Yakın Çevre Koruyucu Aile*” kapsamındadır (Baysal, 2017: 56).

2.4.2. Geçici Koruyucu Aile Modeli

“Acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlanılamamış çocuklar için, temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimini almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakımdır” (KAY, md. 4/1). Geçici Koruyucu Aile Modelindeki temel hedef; çocukların kurum bakımından ziyade bu koruyucu ailelerin yanına yerleştirilmesi, kurum ortamına hiç girmeden tekrar aile ortamına döndürülmesidir (Baysal, 2017: 58).

“Geçici koruyucu aileler yanına aynı sürede; 0-3 yaş grubu için en fazla iki çocuk, 4 yaş ve üzeri için aralarında en fazla 3 yaş farkı olmak üzere en çok 3 çocuk yerleştirilebilir. Çocukların kardeş olmaları durumunda sayı koşulu yoktur. Geçici koruyucu aileler yanında

aynı anda en fazla 2 suça karışan çocuk olabilir. Suç mağduru çocuklar ile suça karışan çocuk aynı geçici koruyucu aile yanında bulunamaz. Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklar ile diğer çocuklar da aynı geçici koruyucu aile yanında olamaz. Geçici koruyucu aileler yanına yerleştirilecek çocukların birbirlerine zarar vermemeleri amacı ile korunma altına alınma sebepleri, yaş ve cinsiyetlerinin uygunlukları bakımından ayrıca bir değerlendirme tabii tutulur” (KAY, md. 14).

2.4.3. Süreli Koruyucu Aile Modeli

“Öz ailesi yanına kısa sürede döndürölme imkânı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım (KAY, md. 4/1-r) olarak tanımlanan, en yaygın olan koruyucu aile modelidir. Süreli koruyucu aile yerleştirmelerinde temel aile eğitimi ve KAEP1 eğitimini tamamlamış olan aileler öncelikli olarak tercih edilmektedir” (KAY, md. 10, 5).

2012 yılında yayınlanan Koruyucu Aile Yönetmeliği’nden önceki koruyucu aile hizmetlerinde başka modeller tanımlanmadığı gerekçesi ile tek tip bir koruyucu aile uygulaması söz konusuydu. Bu modelde en yaygın olan koruyucu aile modelidir. Bahse konu olan bu modelde koruyucu aile hizmetinin bitirilmesi konusunda mücbir nedenler olmadığı takdirde korunmaya ihtiyacı olan çocuk 18 yaşına gelene kadar (yükseköğrenime devam ediyorsa 25 yaşına) süreli koruyucu ailesi ile birlikte yaşamaya devam edebilir. Uygulama kapsamında ise en çok bu koruyucu aile modeli yaygındır. Çalışmamız da bu modelde olan koruyucu aile bireyleri ile yapılmıştır (Baysal, 2017: 58).

2.4.4. Uzmanlaşmış (Profesyonel) Koruyucu Aile Modeli

“Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip olan veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana, baba eğitimleri, Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır” (KAY, md. 4/1). Bu aile modeli temelinde; ihmal/istismar gibi sebeplerle korunmaya ihtiyacı olan çocuk konumunda olan çocuğa ailenin birebir ilgi gösteren, güven veren, rehberlik eden bir yaklaşım kurarak çocuğun maruz kaldığı travmatik

durumla mücadele etmesi, kriz durumunu iyi bir şekilde geçirmesini sağlamaya destek olmak vardır (Ünal, 2015: 892).

Bu hizmet modelinde temel hedef korunma altına olan bütün çocukların sağlıklı bir aile hayatı içerisinde yer almalarıdır. Bu koruyucu aile hizmet modelinde; genelde özel zorlukları sebebi ile koruyucu aile adayları tarafından bakımları üstlenmek istenmeyen, suç mağduru çocuklar kapsamaktadır. Bu model kurum bakımı haricinde bir alternatifi bulunmayan korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuklar için bir yol olarak düşünülmekte olup; uygulamada sayıca çok fazla olmasa da bu hizmet modelinin daha fazla yaygınlaşıp, bu koruyucu aile modeli sayısında da bir artış olması muhtemeldir (Baysal, 2017: 59).

2.5.Koruyucu Aile Olmak İçin Başvuru Süreci

Koruyucu Aile Yönetmeliğinin 8. maddesinde belirtildiği üzere; başvuru sahiplerinin evli olması durumunda; eşleri ile birlikte, koruyucu aile olmak için bulundukları yerleşim yerlerindeki Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine başvuru yapar. Bu başvuruyu yapan kişilere hizmetin temelleri, ana kuralları, nasıl işlediği ile yanlarına yerleştirilme ihtimali bulunan korunmaya ihtiyacı olan, kurum bakımında kalan çocukların genel özellikleri konusunda bilgilendirilerek görüşme süreci gerçekleştirilir. (Karataş, 2017: 90).

Koruyucu aile yönetmeliği 8. maddenin 9. bendinde açıklandığı şekilde başvurusu uygun görülen kişi veya eşlerle görüşme düzenlenerek ilgili görüşme formu resmi olarak yazılır ve kişinin başvurusu alınır;

- *“T.C. Kimlik Numarası beyanı,*
- *Bir adet vesikalık fotoğraf,*
- *Öğrenim durumunu gösterir belgenin onaylı örneği,*
- *İş, gelir ve sosyal güvenlik durumunu gösteren belgenin onaylı örneği,*
- *Adli sicil belgesi,*
- *Varsa koruyucu aile birinci kademe, koruyucu aile ikinci kademe veya temel aile eğitimi belgesi veya belgelerinin onaylı örneği,*
- *Koruyucu aile olacak kişiler ve varsa birlikte yaşadığı kişilerin, çocuğun bakımını, psiko-sosyal gelişimini ve eğitimini etkileyecek ya da çocuğa zarar*

verecek düzeyde fiziksel engeli, ruhsal rahatsızlığı ve bulaşıcı hastalığının olmadığını gösteren, devlet ya da üniversite hastanelerinin ilgili bölümlerinden alınan doktor raporu ve gerekli görülmesi halinde kişinin sağlığına, devam eden hastalığına veya bağımlılığına ilişkin ayrıntılı raporu, kapsayacak şekilde başvuru sahibi ailelerden yukarıda belirtilen belgelerin en geç bir ay içinde tamamlanması istenir.”

Koruyucu ailelik amacı ile başvuruda bulunan ailelerin gereken şartları/özellikleri taşıyıp taşımadığının belirlenmesi, çocuğun gereksinimlerinin farkında olup, bu ihtiyaçları uygun şekilde karşılama, çocuğun gelişimi ve yetiştirilmesi için uygun bir ortam ve motivasyona sahip olma durumlarının net bir şekilde belirlenmesi, koruyucu aile sürecinin sağlıklı şekilde ilerlemesi açısından oldukça önem arz etmektedir (Özbesler, 2009: 88).

Koruyucu aile olmak için başvuru yapan ancak şartları taşımayan başvuru sahiplerine yazılı olarak bilgi verilir. Başvurusu uygun görülen ve evraklarını tamamlayan aileler yoğunluk durumlarına göre ilgili illerde bir sıralamaya tabi tutulur ve oluşturulan aile sıralaması temel alınarak koruyucu aileler yanına yerleştirilmesi uygun bulunan çocuklara yönlendirilir (Karataş, 2017: 87-90).

Başvurusu kabul edilenlerin ve onunla beraber evde yaşayan diğer bireylerin, tanıtımı, kişilik özellikleri, sağlık, sabıka durumları, eğitim hayatları ve yanlarına yerleştirilecek olan çocuğun eğitimi hayatına sağlayabilecekleri katkı, iş hayatları ve maddi koşulları, hane yaşantıları ve yaşadıkları sosyal çevreleri, evlilik ve sosyal ilişkileri, yaşantılarının toplum kural ve normlara uygunluk durumu, çocuklu yaşama ilişkin beklentileri ve çocuk yetiştirme konusundaki yeterliliği, koruyucu aile hizmetine dair bakış açıları gibi hususlar dikkate alınarak kişinin hanesinde kişinin *Koruyucu Aile Bilgi İsteme ve İzin Formunu* doldurması ve hakkında araştırma yapılmasına izin vermesi ile sosyal inceleme düzenlenir ve koruyucu aile başvuru süreci değerlendirme Raporu ile durum resmi olarak ifade edilerek başvurunun değerlendirilmesi sağlanır (Uluç, 1997: 88). Başvuran kişiler hakkında hazırlanan dosya ilgili ASH İl Müdürlüğü koruyucu aile komisyonuna sunulur. Başvuru Koruyucu Aile Komisyonu tarafından değerlendirilir ve ailenin koruyucu aile olmaya uygun olup olmadığı ve hangi çocuk ile eşleştirileceğine oy birliği ile karar verir. Başvurunun reddine, bekletilmesine veya

işlemden kaldırılması konusunda yapılan işlemler hakkında da başvuru sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

2.6.Koruyucu Ailenin Görev ve Yükümlülükleri

Koruyucu aile olmak için başvuruyu yapan aday aileler, başvurularının yapıldığı ilk andan hizmetin sonlandırılmasına kadar geçen süre içerisinde koruyucu aile sözleşmesinin bütün yükümlülükleri kabul etmiş sayılırlar (Yurdakul, 2016: 48).

Koruyucu ailelerin sorumluluk ve yükümlülüklerine dair olarak il veya ilçe müdürlükleri ile koruyucu aile bireyleri ile imzalanan ve koruyucu ailenin yasal şartlarını içeren onaylı belge, “Koruyucu Aile Sözleşmesi” bu konuda hukuki olarak tek resmi belgedir. İlgili sözleşme maddeleri dışında “Koruyucu Aile Yönetmeliği’nin 15. Maddesi” nde direkt olarak koruyucu ailenin görevleri ve sorumlulukları açıklanmıştır.

Koruyucu ailelik statüsüne sahip olan ve yanlarına çocuk yerleştirilmiş olan koruyucu aileler, bu çocuğun gelişmeleri için uygun şartları yerine getirip uygulamak, Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen aralıklarla izlemeyi yerine getirmek, uygulanacak bir tedavi mevcut bunu uygulamak, uygulanma esnasında da koruyucu aile birimi ile işbirliği yapmak durumundadır (KAY, md. 15/1-a).

Ortalama her koruyucu aile belirli niteliklere sahip, belirli standartlardan geçmiş, bir ya da daha fazla çocuğun sorumluluğunu devlet ile ortak şekilde paydaşan, koşullarını, maddi ve manevi imkânlarını, emeğini ve sevgisini paylaşan bireylerdir. Koruyucu aile hizmeti ile en temelde bir çocuğun var olan potansiyelini en iyi düzeyde gerçekleştirebilmesi amacıyla çocuğa destek olunarak çaba gösterilir ve çocukla ilgili olan her konuda ailelerin koruyucu aile birimi ile iletişim, uyum ve mesleki iş işbirliği içerisinde olunması beklenmektedir (Baysal, 2017: 89).

Koruyucu aileler çocuğun yetenek ve becerisine uygun olan eğitim, öğretimi alması, geleceği için meslek sahibi olabilmesi konusunda gereken çabayı göstererek, onu koruyup, yetiştirme durumları haricinde çocuğu çalıştıramaz (KAY, md. 15/1-b). Bu kararlar alınırken çocuğun ilgi alanları, yetenek ve becerileri göz önünde bulundurulmalıdır.

Biyolojik aile bireylerinden gelen talep ve yapılan sosyal inceleme neticesinde biyolojik aile bireyleri ile görüştürülmesinde koruyucu aile birimi tarafından uygunsuz bir durum olmaması halinde çocuğun biyolojik aile üyeleri ile uygun bulunan durumlarda görüşmesinde sürece destek olmalıdır (KAY, md. 15/1-c). Koruyucu ailelere başvuru sürecinde koruyucu aile hizmetinden yararlandırılması uygun bulunan çocukların biyolojik aileleri ile görüşebilme ihtimalleri konusunda bilgilendirici bir açıklama yapılmalı, görüşmesi uygun bulunan çocukların biyolojik aile bağlarının devamının koruyucu aileleri tarafından desteklenmesi konusunda mesleki yönlendirmeler yapılmalıdır.

Koruyucu aile, yanlarına yerleştirilmiş olan çocuğun biyolojik aile üyeleri ya da geçmiş sosyal çevresine ait bireyler ile görüşmemelidir (KAY, md. 15/1-ç). Koruyucu aile ile çocuğun biyolojik ailesinin birbirleri ile tanışması uygun bulunmaz, koruyucu aile bireylerine bu konunun sakıncaları konusunda ilk başvuru sürecinde bilgi verilmelidir.

Çocuğun talepte bulunduğu ve karşılanması mümkün nitelikte olan ihtiyaç ve istekleri ile çocuğu ilgilendiren kararlarda çocuğun düşüncesi koruyucu ailesi tarafından dikkate alınmalıdır (KAY, md. 15/1-d). Çocuklar kendileri hakkında alınan kararlara karar verme konusunda dahil edildikleri takdirde bu kararlara uyma konusunda daha katılımcı olurlar.

“Çocuğun eğitim hayatına devam edeceği okul, katılacağı kurs, sünnet gibi hayatını etkileyen konularda vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisi ile beraber karar almalıdır” (KAY, md. 15/1-e). Koruyucu ailenin mesleki yönlendirme ve iş birliğine açık olması, çocukların devlet kontrolünde olduğunun bilincinde hareket etmesi süreci yönetmek açısından oldukça önemlidir.

Koruyucu aile bireyleri çocukla ilgili rutin dışında gelişen bütün değişikliği ve vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisine haber vermeli ve süreç hakkında bilgilendirmelidir (KAY, md. 15/1-f). Koruyucu aile hizmetinin sağlıklı işleyebilmesi için vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisi ile koruyucu aile bireyleri iletişim halinde olmalı, sosyal çalışmacı aileler tarafından ulaşılabilir nitelikte olmalıdır.

“Koruyucu aile hizmet sürecine ve yerleştirilen çocuklara ilişkin olarak mesleki çalışmaları yürüten sosyal çalışma görevlisi ile gerekli çalışma şartlarını hazırlamak, periyodik izlemeleri ve mesleki yönlendirmeleri kabul etmek, koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması için uygulama planı doğrultusunda işbirliği yapmak durumundadır” (KAY, md. 15/1-g). Yapılan izlemelerde koruyucu ailenin süreç hakkında duygularını paylaşması ortaya çıkabilecek potansiyel sorunlar hakkında önlem alınmasında oldukça önem arz eder.

“Koruyucu ailelerin, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri tarafından koruyucu aile konusunda yapılacak eğitim ve çalışmalara katılması gerekir” (KAY, md. 15/1-ğ). Koruyucu aileliğe aday olan ailelerin kabulünün ardından koruyucu aile hizmetini fiili olarak gerçekleştirebilmeleri konusunda bazı eğitimleri tamamlamaları gerekmektedir. Koruyucu aile yanında yanına yerleştirilen çocukların hizmetten fayda sağlanmaları için verilen bu eğitimler, genel olarak çocuk gelişimi ve ebeveynlik hakkındadır (Yurdakul, 2016: 53).

“Koruyucu aile bireyleri; yanlarına yerleştirilmiş olan çocuğun, il veya ilçe müdürlüğünün uygun görüşü alınmaksızın başka bir kişi veya ailenin yanına bırakarak oturma yerini değiştiremez” (KAY, md. 15/1-h). *“Koruyucu aileler; telefon değişikliği bilgisini hemen, adres değişikliği bilgisini acil durumlar dışında en az yirmi gün önce, başka bir il veya ilçeye taşınma durumunda en az bir ay önce il müdürlüğüne bildirmeli ve taşınma sonrasında ise sürekli yerleşim yerini yirmi gün içinde il müdürlüğüne bildirmelidir”* (KAY, md. 15/1-ı). Taşınma kararı veren bir koruyucu aile taşınacağı yerin adresini bildirdikten sonra ilgili ildeki sosyal hizmet görevlisi haneyi ziyaret eder ve uygunluk durumu hakkında rapor yazıldıktan sonra aile yeni adresine taşınabilir.

“Çocuğun koşullarının değişmesi sonucu hizmet modelinde bir değişikliğe gidilmesinin planlanması halinde, çocuğun yüksek yararının gerektirdiği işlemlerin yapılabilmesi için her türlü destekte bulunmak ve çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasında il müdürlüğü ile iş birliği yapmaktan sorumludur” (KAY, md. 15/1-i). Sözleşme süreci sona erecek olan koruyucu ailenin, korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocuk için uygun başka bir koruyucu aile eşleştirilmesi noktasında da meslek elemanları ile uygun bir mesleki

çalışma yapması, ilgili çocuğun kurum bakımına alınmadan kendisi için daha uygun bulunan bir aile hayatına ulaşması açısından oldukça elzemdir (Baysal, 2017: 90).

Koruyucu aile adayı olan ailelerin yanına yerleştirilmek üzere önerilen çocuğu geçerli sayılabilecek uygun bir mazeret sebebinin bulunmaması durumunda reddetmeme yükümlülükleri mevcuttur (KAY, md. 15/1-j). *“Koruyucu aile, yerleştirilmek istenen çocukları, mazeretsiz olarak üç defadan fazla olmamak şartıyla günün her saatinde kabul etmelidir”* (KAY, md. 15/2-a).

“İl veya ilçe dışına çıkılması gereken durumlarda önceden il müdürlüğü koruyucu aile birimine bilgi verilmelidir. Geçici statüden vazgeçmek için resmi olarak dilekçe ile durumunu bildiren koruyucu aile, il veya ilçe müdürlüğünün uygun bulması halinde yanındaki çocukların kendilerine uygun hizmet modellerine geçişleri sağlanana kadar hizmeti sürdürmekle mükelleftir” (KAY, md. 15/2). Aday olan bir koruyucu aile yanlarına çocuk yerleştirilmesi konusunda nasıl bir bekleme süreci geçiriyorsa, hizmetin sonlandırılması konusunda da yanlarındaki çocuk için uygun başka bir sosyal hizmet modeli belirleninceye kadar çocuğun bakımını sürdürmekten sorumludur.

“Ayrıca uzmanlaşmış koruyucu ailelerin suça sürüklenmiş veya suç mağduru olan çocukla ilgili diğer görev ve yükümlülükleri ise; koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması, varsa verilen denetim tedbiri hakkında ilgili birimlerle işbirliği yapması, hazırlanan uygulama planı, varsa tedavi planı, eğitim tedbiri ile ilgili olarak eğitim planındaki yükümlülükleri yerine getirerek, planların uygulanmasında koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde çalışmaktır” (KAY, md. 15/3). Koruyucu aile, hizmet kapsamında yanlarına yerleştirilen çocuğun sorumluluğunu devletle paylaştığı ilkesi ile hareket etmeli, çocuk hakkında kurum tarafından alınan kararlara uygun davranmalıdır.

2.7.Koruyucu Aile ve Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Eşleştirmesi

“Haklarında korunma veya bakım tedbiri alınan çocukların yüksek yararı için öncelikli seçenek koruyucu aile yanına yerleştirilmeleridir. Bu çocuklardan koruyucu aileye yerleştirilebilme ihtimali olanlar fotoğrafları, ad ve soyadı, doğum yeri, doğum tarihi ve

koruma kararı nedenlerini içeren liste ile birlikte sağlık durumu, psiko-sosyal ve fiziksel gelişimlerini gösteren, çocuğun alışkanlıkları, davranış kalıpları ve özel gereksinimlerini içeren durum değerlendirme raporu, çocukların kalmakta olduğu kuruluşlar tarafından il veya ilçe müdürlüğüne gönderilir” (KAY, md. 6/2). İlgili illerdeki koruyucu aile birimi, mevcut bilgilerle kurumdaki çocukları yaş aralıkları ve cinsiyetlerine göre sıralar. Eş zamanlı olarak müracaat tarihleri esas alınmak üzere; koruyucu aileler koruyucu ailesi olmak istedikleri çocukların yaş ve cinsiyetine göre sıralanır (Baysal, 2017: 64).

“Sosyal çalışma görevlisi tarafından koruyucu aile adayının sosyal incelemesi tamamlandıktan sonra, hakkında durum değerlendirme raporları düzenlenmiş ve koruyucu aileye önerilmiş olan çocuklar arasından eşleştirme yapmak üzere ilgili kuruluşa veya birime ziyaret yapılır, çocuğun dosya bilgileri incelenir, çocuğun tanınması amacıyla ilgili personel ve çocukla gerekli görüşmeler yapılır. Aile ve çocuğun özellikleri görülerek yapılan eşleştirme önerisi yazılı olarak Koruyucu Aile Komisyona sunulur” (KAY, md. 6/3).

İlgili koruyucu aile komisyonu tarafından bir aile ile eşleştirilmesi uygun değerlendirilen çocuk, aday koruyucu aile ile bir araya getirilmeden önce çocuğun bu konu hakkındaki fikri hakkında bilgi alınarak durum hakkında gereken uyum sürecini içeren mesleki çalışmaları yapar (KAY, md. 14). Çocuk için uygun bir koruyucu aile seçme ve yerleştirme konusunda yetkili olan birim kuruluştur, kurum bu yetkisini biyolojik anne-baba ile paylaşmak ya da biyolojik ailenin rızasını almak zorunda değildir (Kuntbay, 1962: 24).

“Çocukların uygun koruyucu aileler ile eşleştirilmesi, koruyucu aile hizmetinin amaçları ve esasları kapsamında il veya ilçe müdürlüğünde oluşturulan komisyonca değerlendirilir ve çocuk, komisyonca uygun görülen koruyucu aile yanına, koruyucu aile sözleşmesi imzalanarak, mahalli mülki amirin onayı ile yerleştirilir” (KAY, md. 7/1).

Koruyucu aile adayı olan aile, başvuru değerlendirilmesi sürecinde çocukların kalmakta olduğu kuruluşa ziyaretler yapabilir ve bu süreçte çocuğu kuruluştan resmi olarak izinli şekilde alabilir. Bu tür bir izin durumunda, kurum bakımında kalan ve izinli olarak koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk ve aday koruyucu aile bir süre takibe alınır ve süreç

hakkında ayrıntılı bir durum değerlendirme raporu yazılır. Koruma altında bulunan ve sırası gelen çocuk ve aday koruyucu ailenin birbirleri ile iletişim içerisinde oldukları bu süreç içerisinde pozitif yönlü bir iletişim olması durumunda yapılan izleme ve değerlendirme sürecinde de her iki tarafın karşılıklı olarak birlikte yaşama istekleri söz konusu olursa çocuğun aile yanına resmi olarak yerleştirilme süreci başlatılır (Kılıç, 2018: 54).

2.8.Koruyucu Aile Yanına Çocuğun Yerleştirilmesi

TMK'ya göre gereken hallerde çocuğun hâkim tarafından bir aile ya da kuruma yerleştirilme işlemi yapılabilir. Gereken sosyal inceleme ve izlemeler sonucunda çocuğun ebeveynlerinden alınarak durumuna uygun bir kuruma yerleştirilmesi gerekirse, hâkim; çocuğun bir aile yanında ya da kurum bakımında kalma durumunu değerlendirir. Her iki durumunda iyi ya da sakıncalı yönleri mevcuttur. Bir çocuğun aile yanında ya da kurumda kalarak mı daha uygun şekilde korunabileceği noktasında ailenin, çocuğun ve kurumun bütün şartları değerlendirilerek çözümlenmesi gereken bir konudur. Bu konudaki kararı, uygulamadaki yerleştirme olanakları da etkilemektedir (Ayküz, 2007: 100).

Koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olan çocuklar ve koruyucu aileler ile yerleştirme sonrasında çocuğun uyum ve davranış sorunları sebebi ile yapılan klinik araştırmalarda yerleştirme ve uyum sürecinden kaynaklanan sorunların olduğu, bu uyum sürecinin aday koruyucu aile, hizmetten yararlanılacak çocuk ve biyolojik aileyi de kapsayan bir süreç olması gerektiği ifade edilmektedir. Koruyucu aile adayının çocuğun özel durumları ve bu konu hakkındaki muhtemel sonuçlar hakkında yeterince bilgilendirilmesi uyum sürecine destek olacak noktalardır (Özbesler, 2009: 89-91).

“Çocuğun kişilik özelliklerine uygun olmayan, ihtiyaç ve isteklerini karşılamayan, ona yeterli sevgi ve ilgi veremeyen bir aile yanına yerleştirilmesi kuruluş bakımındaki etkilere benzer etkiler oluşturacaktır. Sosyal çalışma görevlisi koruyucu aile yanına çocuk yerleştirirken hem çocuğun özelliklerini hem de ailenin ilgi, sevgi, yakınlık ve işbirliği sağlayabilecek bir aile olmasını değerlendirmek durumundadır. Bu işlemi yapan uzmanın en isabetli kararı verme sorumluluğu vardır. Aksi halde karşılaşılabilecek olan koruyucu aileden

çocuğun alınması veya başka ailelere tekrar verilmesi bu hizmetten beklenen yararların tamamını ortadan kaldırabilir” (Taştekil’den 1990: 10-11 aktaran Baysal, 2017: 65).

“Bir çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirildiği tarih itibarıyla koruyucu aile bireyleri ile aralarından en az 18 yaş fark olması gerekir. Yaş tespitinde, eşler arasındaki yaş farkının on yaş veya daha az olması halinde yaşı küçük olan eşin yaşı, bunun haricindeki durumlarda eşlerin yaş ortalaması esas alınır. Akraba veya yakın çevre koruyucu aile modelinde ise yaş farkı aranmaz. Koruyucu aile adaylarının uygunluk yaşı belirlenirken, ailenin çocuğun yaş grubuna uygun davranış gösterebilme becerisi ve ebeveyn-çocuk ilişkisini sağlayabilme becerileri göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılır” (KAY, md. 8).

Aile ile çocuk tanıştırmadan önce ailelere korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı hakkında detaylı bilgi verilmeli, yanlarına yerleştirilecek olan çocukların; daha önce aileleri tarafından terk edilen, travmatik yaşam deneyimleri olan çocuklar olduğu, yeni aileleri tarafından da terk edilme endişesi taşıdıkları için, bazen sınırları zorlayabilen hareketler gösterebilecekleri, çocukların bu davranışlarının aslında yeni ailesine karşı bir güven arayışı olduğu, bunu test etmeye çalıştığı konusunda koruyucu aile bilgilendirilmelidir. Koruyucu aile eşleştirme öncesinde ailelerin bilgilendirilmesi ve sürece hazırlanması hem alışma sürecine destek olur, hem de yaşanılacak muhtemel sorunlar hakkında bilgi sahibi olmaları ile karşılarına çıkan ilk uyum probleminde çocuğu kuruma geri getirme gibi bir düşünceye girmelerine engel olur (Yurdakul, 2016: 34).

“Koruyucu aile sözleşmesi imzalanıncaya kadar çocuk ve ailenin birlikte zaman geçirmeleri, birbirlerini tanımaları ve alışmalarına uygun ortam sağlanması planlanır. Bu süreçte çocuk önce saatlik, daha sonra günlük, haftalık ve iki haftalık gibi toplamda iki ayı geçmeyecek şekilde koruyucu aileye izinli verilebilir. İzleme sürecinde olumlu kanaat oluşması, her iki tarafında sürece devam etmekte istekli olmaları durumunda yerleştirme işlemi başlatılır” (KAY, md. 14/2). Koruyucu aile sözleşmesi yapılan bu uyum izlemesi sonucunda imzalanır.

Eşleştirilmesi uygun görülen aile ile çocuk ilk olarak çocuğun kalmakta olduğu kurumda görüştürülür. Ardından aile belirlene saat aralığında olmak üzere çocukla kurum ikametne yakın olan bir park, oyun alanı gibi çocuğun özellikleri, yaş ve durumuna göre olan kuruluş dışında bir ortamda zaman geçirir ve aile çocuğu kurumdan yatılı izinli olarak teslim alır. Uyum süreci olarak ifade edilen bu süreçte vakadan sorumlu meslek elemanı aile ve çocuğun uyumu hanelerinde birebir izlenerek gereken durumlarda mesleki yönlendirme ve danışmanlık yapılır (Baysal, 2017: 67).

“Bir koruyucu aile yanına, aynı anda olmamak üzere en fazla üç çocuk yerleştirilebilir. Çocukların kardeş olması durumunda bu çocuk sayısı sınırlandırılmayabilir. Kardeşlerin aynı aile yanına yerleştirilmesinin mümkün olmaması durumunda kardeşleri birbirleri ile görüştürebilecek aileler yanına yerleştirilmeleri esas alınır” (KAY, md. 14/6).

Koruyucu aile izleme ve takip süreci kapsamlı bir müdahale planı ile gerçekleştirilmelidir. Koruyucu aileler özellikle ilk yıllarda denetlenme ve rehberlik sürecine daha çok ihtiyaç duymaktadır. Potansiyel olarak mevcut olan aile içerisine yeni süreçte dahil olan bir birey; aile dinamiğinde potansiyel farklılıklara sebep olur; örneğin bazen hiç çocuğu olmayan bir aileye, bazı durumlarda da biyolojik olarak çocuk sahibi olan bir aile yanına koruyucu aile hizmeti kapsamında bir çocuk yerleştirilebilir. Bu durum bazen uyum sürecini kolaylaştırırken bazen de zorlaştırıcı olabilir (Kaya, 2019: 31).

“Koruyucu ailenin kendi çocuğunun da olması halinde, her çocuğun haklarının korunması, sağlıklı iletişim kurmalarının sağlanması ve hizmetten beklenen yararın gerçekleştirilmesi açısından kapsamlı değerlendirme yapılarak, oluşan kanaate uygun özellikte ve sayıda çocuk yerleştirilir” (KAY, md. 14/7).

2.9.Uyum Sürecinin İzlenmesi

Aday ailenin koruyucu aile sözleşmesi imzalanana değin çocuk ile ailenin beraber kaliteli vakit geçirmeleri konusunda yönlendirilerek her iki tarafında birbirlerini anlamaları ve uyum sağlamalarına yönelik olarak yerleştirme süreci öncesinde bir plan yapılır. Bu süreç içerisinde çocuk eşleştirilmesi düşünülen aileye saatlik, günlük olarak ve daha sonra yatılı

izinli olarak verilebilir. Bu süreç sonrasında olumlu bir izlenim edinilmesi, hem çocuğun hem de ailenin sürece devam etme konusunda istekli olduklarını ifade etmeleri üzerine sözleşme resmi olarak imzalanır. Sözleşme onaylanır, ardından çocuk koruyucu aile yanına hizmet kapsamında verilir (Kaya, 2019: 30).

Koruyucu aile ve yanına yerleştirilen çocuklar yönetmelikçe belirlenmiş olan kurallar paralelinde uygun aralıklarla takip edilir. İzleme süreci konusunda belirlenen durumlar raporlaştırılır ve ortaya çıkan problemlerin çözümüne yönelik olarak gereken mesleki yönlendirme ve çalışmalar planlanır (KAY, md. 16/1). İzlemeler bu sürecin çocuğun yararına olup olmadığı yönünde gözlem yapma imkânı sunarken ailelere izlemeler ile danışmanlık hizmeti de sunulmuş olmakta, süreçte aileler desteklenmekte ve bu izlemleri sadece bir denetleme süreci olarak algılamamakta ve danışmanlık hizmeti ile kendilerini daha iyi hissetmektedirler (ASPB, 2015: 26).

Koruyucu aile yanına yerleştirilmesi uygun görülen çocuk, bir aile yanına hizmet kapsamında yerleştirmeden önceki süreçte düzgün şekilde gözlenir, çocuğun aday olan koruyucu aile ile uyum sağlaması durumuna önem verilerek süreç rapor haline getirilmelidir. Uyum sürecinde doğru bir izlenim edinmek için çocuğun ve ailenin görüşüne önem verilmesi oldukça önemlidir. Bu kapsamda koruyucu aile adayları, çocuğun yanlarına yerleştiği ilk süreçlerde bir uyum sorun yaşayacakları konusunda önceden bilgi sahibi edilmeli, bu konuda farkındalık kazandırılmalı ve ailelere sabır göstermeleri konusunda ve çocuğa nasıl yaklaşımları gerektiği konusunda bilgilendirilmelidir (Ertürk, 2020: 53).

“Koruyucu aileler, çocuğun yerleştirildiği ilk haftaların hem çocuk hem de kendileri için bir uyum süreci olacağını bilmelidir. Bu süreçte en önemli şey, sürekli ve tutarlı bir aile yapısı sergilemektir. Çünkü çocuklar farklı yaşantılarla Koruyucu Aile bakımına gelmekte dolayısıyla yaşam tarzına ve beklentilere uyum sağlamaları, tekrar, açıklama ve sabır istemektedir. Çocuğun aile bireylerine hitap şekli ile ilgili yaptığı seçimlere saygı gösterilmeli, bu konuda çocuğa baskı yapılmamalıdır” (ASPB, 2015: 18)

“Koruyucu aile ve yanına yerleştirilen çocuk, ilgili sosyal çalışma görevlisi tarafından ilk yıl ayda bir kez, ikinci yıldan itibaren üç ayda bir kez olmak üzere düzenli olarak haberli ya da habersiz şekilde hanelerinde izlenir, daha uygun hizmet modeline karar verilmesi amacıyla genel bir durum değerlendirmesi yapılarak çocuğun koruyucu aile yanında kalma durumu değerlendirilir” (KAY, md. 16/2-b). Vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisinin sürece ilişkin takdiri ile belirtilen bu süre zarfları önemszenmeksizin, aileye daha sık olacak şekilde izleme yapılabilir. Yapılan izlemelerde çocuğun ve ailenin durumu değerlendirilerek süreç raporlaştırılır.

Bir çocuğun koruyucu aile hizmetinden yararlandırılmasının o çocuğun *“yüksek yararı ilkesi”* ile örtüşmesi oldukça önemlidir. Hizmetten yararlandırılacak olan çocuğun ihtiyaçları ile koruyucu aile olmaya aday olan ailenin özellikleri dikkate alınarak bu eşleştirmenin gerçekleştirilmesi çocuğun yüksek yararının sağlanmasında en uygun seçenektir. Bu şekilde çocuğun aday koruyucu aile ile anlaşmazlık yaşaması ve başka bir aile ile değişiklik yaşamasına maruz kalma ihtimalini önleyecektir (ASPB, 2015: 18).

“Çocukla kurulan iletişim, çocuğun ev ortamındaki kurallar bağlamında rolü ile yeri, çocuğa kazandırılan beceriler, davranışları, kendisine tanınan haklar ve aylık bakım ödemesinin ne kadarının çocuk için kullanıldığını belirlemeye yönelik gözlem ve görüşmeler yapılır, hizmet süreci bütün boyutları ile birlikte değerlendirilir” (KAY, md. 16/2-d). Çocuğun ailenin yanına yerleştirmesinden önce uyum sürecinde, çocuğun şahsi malzemelerini nereye yerleştireceği, hangi odada uyuyacağı gibi konularda açıklama yapılmalı, çocuğa ev gezdirilmeli, ev içi kurallar hakkında bilgi verilmelidir.

“İl veya ilçe müdürlüklerinde gerçekleştirilen izleme görüşmelerinde çocukların koruyucu veya biyolojik ailelerini beklerken zaman geçirebilecekleri ya da kendileriyle de aynı anda görüşme yapılabilecek, kırtasiye, oyuncak gibi malzemelerin bulunduğu görüşme odaları oluşturulur” (KAY, md. 16/1-c).

“Koruyucu aile hizmet sürecinin özelliğine göre, yerleştirmeyi takip eden ilk haftalar ile geçici ve uzmanlaşmış koruyucu aile yanında bulunan çocuklar için izlemeler daha sık

yapılır. İzlemelere gerektiğinde diğer sosyal çalışma görevlileri iştirak ederek kendi mesleki raporlarını düzenler ve vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlileri koordinesinde uygulama planı takip edilir” (KAY, md. 16/1-b, c).

Bir çocuk koruyucu aile yanına yerleştirildikten sonraki süreci; koruyucu aile ile çocuğun alışma ve birbirlerine soru sorma dönemi olarak ifade edilir. Çocuğun yeni insanlar ile tanıştırılmasında onlar sorsa bile bu durumun kimsenin ayrıca bilmesine ihtiyaç yoktur. Sadece okula giden çocukların öğretmenlerinin süreçten haberdar olması gerekir. Çocuğun yanında geçmiş hayatından getirdiği kıyafet, oyuncaklar yıpranmış, eskimiş de olsa bunların atılmaması gerekir. Bu eşyalar onun daha güvende olduğunu düşünmesini sağlayarak, duruma daha kolay adapte olmasına yardım eder. Kurumdan eve ilk geldiği zaman çocuğun isteği dışında saçının kesilmesi, banyo yaptırılması, kıyafetlerinin değiştirilmesi, çocuğu örseleyecek şekilde yapılmamalıdır (ASPB, 2015: 22).

“Koruyucu ailenin çocukla birlikte yaşamaya başladığı ilk günlerde çocukla problemler yaşaması oldukça olasıdır. Bu tür durumlarda;

- *Sakin ve sabırlı olmak,*
- *Çocuğa zaman tanımak,*
- *Birlikte daha çok nitelikli zaman geçirmek,*
- *Çocukta güven duygusu sağlamak,*
- *Çocuğun daha çok iyi davranışları üzerine odaklanmak*
- *Çocuğun davranışlarının altındaki nedenleri görmeye çalışmak yaklaşmak süreci başarı ile atlatmakta oldukça önem taşır” (ASPB, 2015: 20)*

Çocuğun koruma altına alınmadan önceki yaşantısına ait fotoğrafları, kıymet verdiği eşyalarını koruması için olanak sunmak, bahsetmek istiyor ise geçmiş yaşantısı ve biyolojik ailesi hakkında konuşmasına izin vermek, onu yargılanmadan dinlenmek uyum açısından oldukça önemlidir. Sürecin ilk başında, uyumlu görünen çocuklar zaman ilerledikçe bazen bir sebep yokken farklı davranışlar gösterebilirler. Çocuğun bu eylemleri kendisini yeni yaşantısı içerisinde güvenli bir alanda olduğunu hissetmeye başladığını ve kendisinin sürekli iyi özelliklerini sergilemek hissetmediğini, daha rahat hissettiğini, olumlu ve olumsuz yanları

ile kendisi olabildiğinden çekinmediğini ifade edebilir. Bu noktada koruyucu aileler karşılaştıkları sorunları görmezden gelmeden, vakadan sorumlu meslek elemanı ile durumu paylaşmalı ve doğru çözüm için adım atılmalıdır (Kaya, 2019: 31).

“Yapılan eğitimlerin temel amacı çocuk ve ailenin sağlıklı bir şekilde iletişim kurması, uyum sürecinde yaşanabilecek herhangi bir olumsuz duruma karşı tutum ve davranışları öğretilerek daha önceden yaşadığı travmaya yeni bir travma eklenmesinin önüne geçilmesi, koruyucu aile hizmeti sürecinin olumlu geçmesi ve çocuğun tekrardan yuva ortamına dönmesini engellemeyi amaçlamaktadır” (Tezel vd., 2018: 21).

Koruyucu aile hizmeti kapsamında yapılan izlemelerde; koruyucu aileye olaylar karşısında sakinliğini korumaları, sabırlı olmaları, çocuğa sürece alışması konusunda vakit verilmesi gerektiği, birlikte daha fazla zaman geçirmelerinin tavsiye edilmesi, çocuğun davranışlarının altında yatan asıl nedenlerin fark edilmesi, çocuğun geçmiş yaşantısının sorgulanmaması gerektiği, çocuk biyolojik ailesi hakkında ne zaman konuşmak isterse o zaman konuşulmasının doğru olduğu, pozitif telkinlerde bulunarak uyum sürecinin daha kolay geçirilmesi yönünde mesleki danışmanlık sunulmalıdır (Ertürk, 2020: 65).

2.10. Biyolojik Ailenin Durumu

“Koruyucu aile yanındaki çocuğun öz ailesi yanına döndürülmesi için koruyucu aile ve çocukla mesleki çalışmaların sürdürülmesi sağlanır” (KAY, md. 16/2-ç). Koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olan çocuğun biyolojik ailesine yapılan sosyal inceleme sonucu durumu uygun bulunan biyolojik aileler, koruyucu aile yanında bulunan çocukları ile görüşme hakkında sahiptir. *“İl veya ilçe müdürlüklerinde gerçekleştirilen bu izleme görüşmelerinde çocukların koruyucu veya öz ailelerini beklerken zaman geçirebilecekleri ya da kendileriyle de aynı anda görüşme yapılabilecek, kırtasiye, oyuncak gibi malzemelerin bulunduğu görüşme odaları oluşturulur”* (KAY, md. 16-ç).

Koruyucu aile bireyleri, çocuğun biyolojik ailesi ile uyumlu bir ilişki kurmak ve devam ettirmek konusunda sosyal hizmet görevlisinin yardımına ihtiyaç duyar. Bu yardım gerektiği gibi yapıldığı takdirde koruyucu aile, biyolojik aile ile çıkabilecek potansiyel

çatışmalar önlenmiş olur. Çocuğun her iki ailesine karşı duyduğu hisler karışık olabilir, sosyal çalışma görevlisi çocuğun bu hislerini anlamlandırmasına yardım eden kişi olmalıdır (Kuntbay, 1962: 57).

Çocuğun yaşamında biyolojik ailenin önemi büyüktür. Koruyucu aile bakımında çocuğun biyolojik ailesi ile birleştirilmesi hedeflensin ya da hedeflenmesin, biyolojik aile çocuğun yaşantısında varlığını devam ettirecektir. Bu sebeple çocuk hakkında alınacak kararlarda biyolojik aile bilgilendirilmelidir. Aile çocuğunu başka bir aile ile paylaşma konusunda ciddi zorluklar yaşar. Kendi istekleri dışında böyle bir karar alındığı zaman direnç göstermeleri mümkündür. Bu da çocuğun güvenliğini tehlikeye düşürüp, yerleştirmeyi olumsuz etkileyebilmekte olup yerleştirme fikrinde biyolojik anne babanın da görüşü alınmalı, çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi fikri biyolojik aile tarafından da kabul görülmeli, bu plana onlar da dahil edilmelidir (Uluç, 1997: 58-59).

“Koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olan çocuğun öz ailesinin izlenmesi sürecinde; biyolojik ailenin yaşam koşulları ve ev ortamı, aile ilişkileri, aile üyelerinin sürekli bir işi ve gelirinin bulunup bulunmadığı, başka bir hizmetten yararlanan çocuklarının olup olmadığı, çocuklarını ziyaret etme ve izinli alma durumları, ziyaret ve izin sonrası çocukta gözlemlenen davranışlar ve psikolojik durumu, koruyucu aile ile il veya ilçe müdürlüğünün bilgisi dışında iletişim kurulmasıyla ilgili sorunlar, çocuğuna bakma istekliliği ve bunun ne kadar gerçekçi olduğu gibi konularda gözlem ve görüşmeler koruyucu aile hizmet modeline göre belirlenen aralıklarda yapılmaktadır” (KAY, md. 16).

“Biyolojik aileye, koruyucu aile hizmeti hakkında olumlu bakış ve uygun yaklaşım kazandırmak üzere gerekli mesleki çalışmalar kuruluşla koordinasyon sağlanarak yapılır. Biyolojik aile ile çocuğun birlikte yaşamalarını sağlayacak kısa ve uzun dönemde mesleki çalışmalar planlanır, şartların uygun bulunması durumunda çocuğun ailesi yanına dönüşü değerlendirilir. Aile yanına dönüşün mümkün olmaması durumunda çocuğun kan bağı bulunan ya da önceki çevresinden tanıdığı kişilerle görüşmeleri, vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisi koordinasyonunda planlanır. Görüşmelerde çocuğun olumsuz

etkilenmemesi için vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisinin, ihtiyaç halinde başka bir sosyal çalışma görevlisinin de hazır bulunması sağlanır” (KAY, md. 16).

Sosyal çalışma görevlisi, biyolojik aile ile yapacağı çalışmalarda biyolojik aileye koruyucu aile hizmetini anlamlandırmasına, bu hizmeti kabul etmesine odaklanmalı, hizmetin temel hedefi ailenin yeniden bir araya gelmesini sağlama noktasında biyolojik ailenin problemlerini aşmasına yardım etmek olmalıdır (Uluç, 1997: 59).

“Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, dosya bilgileri ve yapılan sosyal inceleme sonucuna göre uygun bulunması ve çocuğun istemesi halinde yaşantısını etkilemeyecek aralıklarla ve sürelerle, tatil günlerinde olmak üzere yıl içerisinde en fazla otuz güne kadar biyolojik ailesine izinli olarak verilebilir” (KAY, md. 17).

“İzin sırasında veya dönüşünde çocuğun ihmal edildiği, istismara uğradığı ya da kötü muamele gördüğünün belirlenmesi hallerinde durum hakkında tutanak düzenlenir, gerekli mesleki çalışmalar yapılır, izinli verilen kişi hakkında yasal işlemlerin başlatılması için gerekli başvurular yapılır, çocuk bir daha bu kişiye izinli verilmez ve hakkındaki hizmet planı yeniden değerlendirilir. İzin süresi biten çocuğun koruyucu aile birimine getirilmemesi halinde çocuk, kollukla birlikte bulunduğu adresten hemen geri alınır” (KAY, md. 17).

“Koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olan çocuğun kuruluştaki bulunan kardeşleri ile görüştürülmesine ilişkin çalışmalar da yapılır” (KAY, md. 16). Bu durum koruyucu aile yanında bulunan çocuğun biyolojik aile bağlarının devamı, kardeşlik ilişkilerinin kopmaması açısından da oldukça önemlidir.

2.11. Koruyucu Aile Hizmetinin Sona Ermesi

Koruyucu aile bakımının bitmesi, korunma kararının kaldırılması ya da sözleşmeden kaynaklanan sebeplerle olabilir. Birinci durumda çocuğun artık korunmaya muhtaç olmaması söz konusudur. Sözleşmeden kaynaklanan sebeplerle sona ermede ise çocuğun korunma gereksinimi sürmekte, fakat koruyucu aile ya da kurum, sözleşmede ve koruyucu aile mevzuatında yer alan yükümlülöklere uyulmamasından dolayı sözleşmeyi sona erdirmektedir. Çocuğun "korunmaya muhtaçlık" durumunun sona ermesi ile korunma kararı

kaldırılır. Çocuğun vefat etmesi, 18 yaşına gelmesi, korunma kararının alınma sebeplerinin yok olması ya da çocuğun evlat edinme hizmeti kapsamına dahil olması ile çocuğun korunmaya muhtaçlık durumu ortadan kalkabilir (Uluç, 1997: 120).

“Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, aşağıdaki durumların tespiti halinde yerleştirmede izlenen usulle geri alınır:

- a) Koruyucu ailenin 15 inci maddede belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesi.*
- b) Çocukla koruyucu aile arasındaki sağlıklı iletişimin yapılan mesleki çalışmalara rağmen kurulamaması veya devam ettirilememesi.*
- c) Koruyucu aile tarafından çocuğun istismar edildiğinin tespit edilmesi.*
- ç) Koruyucu ailenin, çocuğun öz ailesi ile ilişkilerini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunduğu ve bu doğrultuda ifadeler kullandığının belirlenmesi.*
- d) Çocuk için hizmetten beklenen yararın gerçekleşmediğinin yapılan izlemelerde tespit edilmesi.*
- e) Çocuğun koruyucu aileye yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması.*
- f) Çocuğun yararlanacağı hizmet modelinin değişmesi veya koruma kararının kaldırılması.*
- g) Koruyucu ailenin herhangi bir nedenle hizmet vermekten vazgeçmesi” (KAY, md. 20).*

Koruyucu aile komisyon kararı ile çocuğun aileden alınmasına kanaat verildiğinde, öncelikle çocuğun bu ayrılışa hazırlanması için sorumlu sosyal çalışma görevlisi tarafından bir uygulama planı oluşturulur bu plan doğrultusunda çocuk hazır olduğunda aileden geri alınarak durumu anlatan bir tutanak yazılır (KAY, md. 20). *“Çocuğun koruyucu aile yanından geri alındığı tarihten itibaren koruyucu aile sözleşmesi ve Koruyucu Aile Kimlik Kartının geçerliliği kendiliğinden sona erer ve çocuğun koruyucu aile yanından geri alındığı tarihten itibaren en geç on gün içinde Genel Müdürlüğe bilgi verilir” (KAY, md. 20).*

Koruyucu aile hizmetinin sona ermesi koruyucu aileye yerleştirilmiş olan çocuğun kurum bakımında bulunma sebebinin artık varlığını sürdürmemesi, koruyucu ailenin mevcut yükümlülük ve sorumluluklarını yapmaması ya da yerleştirilmiş olan çocuk ile ilgili problemler olabilir (Şahin, 2019: 38).

“Koruyucu ailenin çocuğu vermek istememesi halinde aileye yazılı bildirimde bulunularak çocuğu acil durumlar dışında en geç üç gün içinde koruyucu aile birimine getirmesi istenir. Verilen süre içinde çocuğun getirilmemesi halinde gerekirse kolluk yardımıyla çocuk koruyucu aileden geri alınır” (KAY, md. 20).

“Çocuğun zarar gördüğü ve acilen koruyucu aile yanından alınmasının zorunlu olduğu durumlarda, kolluktan destek alınarak çocuk aileden hemen geri alınır. Çocuğun, koruyucu aile yanından geri alınması aşamasında veya vakanın aciliyetine göre geri alınma sonrasında tedbir kararlı çocuklar için tedbirin değiştirilmesine yönelik yetkili mercilere başvuruda bulunulur ve çocuğun yerleştirildiği yeni yerine uyum sağlamasına yönelik olarak takibi yapılır” (KAY, md. 20).

“Koruyucu aile hizmet sürecinde konusu çocuğa yönelik suç teşkil eden eylemlerin tespit edilmesi durumunda konu hakkında Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulur” (KAY, md. 23). Aşağıda belirtilmiş olan durumların varlığında statüsü iptali yapılır (KAY, md. 22):

- *“Çocuğu ihmal ve istismar ettiğinin, kötü muameleye maruz bıraktığının belirlenmesi.*
- *Toplumun norm ve değerlerine aykırı düşen davranışlarının gözlenmesi.*
- *Fizik ve ruh sağlığının, çocuğun bakımını etkileyecek derecede bozulmuş olduğunun devlet ya da üniversite hastaneleri tarafından doktor raporu ile belirlenmesi.*
- *Adli sicil belgesinde olumsuz bir durumun mevcut hale gelmesi*
- *Mesleki danışmanlık hizmeti ve yönlendirmelere uygun davranmaması.*
- *Geçici koruyucu ailenin çocuk yerleştirme önerilerini mazeretsiz olarak üç kereden fazla kabul etmemesi”.*

Koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olan bazı korunmaya ihtiyacı olan çocuklarda bağlanma bozuklukları, güvenli bağlanma sorunları ve psikiyatrik sorunlar meydana gelebilir ve koruyucu aileler bazen bu süreçlerde oldukça zorluk yaşayabilir ve bu durum süreçte aksamalara sebep olabilir (Şahin, 2019: 40).

Belirtilen bu durumların tespiti halinde aile hakkındaki durumlar koruyucu aile komisyonuna açıklanır. *“Koruyucu aile statüsünün iptaline ilişkin talep hakkında komisyon tarafından on beş gün içinde karara varılır. Koruyucu aile statüsü iptal edilen koruyucu aile yanına bir daha çocuk yerleştirilemez. Statü iptaline ilişkin karar en kısa süre içerisinde gerekli mercilere bildirilir”* (KAY, md. 22).

Bahse konu olan bu koruyucu aile komisyonunda koruyucu aile hizmetinin sonlandırılmasına karar verilmesi ve aynı zamanda koruyucu ailenin statüsüne ilişkin durum, statü iptali, çocuğun yararlandırılması planlan hizmet modelinin ne olacağı gibi konularda istişare edilmektedir (Kaya, 2019: 34). Koruyucu aile hizmeti sonlandırılan çocuklar (ASPB, 2015: 33);

- Öncelikli olarak biyolojik ailesi yanına,
- Biyolojik ailesi yanına dönme imkânı bulunmayan çocukların *“akraba yakın çevre koruyucu aile hizmeti”* nden yararlanması sağlanır.
- Bu durumun da yapılamaması durumunda başka bir aile yanına yerleştirilir,
- Koruyucu aile hizmet modeli kapsamında iken evlat edindirilmesi uygun olan çocuklar ise yüksek yarar gözetilerek sıradaki aile ile eşleştirilir ya da en son çare olarak yaş ve durumuna uygun olan bir kurum bakımına alınır.

2.12. Koruyucu Ailelere Yapılan Ödemeler

“Koruyucu aile hizmeti kapsamında aile yanına yerleştirilen çocukların temel ihtiyaçları olmak üzere eğitim ve sağlık anlamında da bakımlarını sağlayabilmeleri adına koruyucu ailelere devlet tarafından ekonomik olarak destek sağlanmaktadır. 2015/6 sayılı Koruyucu Aile Hizmetlerine İlişkin Genelge, 2015/7 sayılı Koruyucu Ailelere Yapılacak Ödemelere İlişkin Genelge Koruyucu Aile hizmetinin uygulama süreci ile ilgili yasal dayanak ve düzenlemelerdir. Ülkemizde koruyucu aile hizmet modeli, Aile ve Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ÇHGM’ nin takibinde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri bünyesinde oluşturulan Koruyucu Aile Birimleri tarafından yerine getirilmektedir” (Şahin, 2019: 29).

Koruyucu ailelerden bazıları ödeme talep etmezken, talep eden koruyucu ailelere çocuklara ilişkin verilen ücret ve harçlık şeklinde ifade edilmek üzere temelde 2 ödeme çeşidi ile birlikte farklı başlıklarda ve kalemlerde belirli ücretler alınır (Baysal, 2017: 82). Ödeme talep etmeyen aileler toplam sayı içerisinde az da olsa vardır. Sosyo-ekonomik durumu oldukça iyi olan ancak ödeme talep eden aileler olsa da bu aileler genellikle yapılan bu ödemeleri çocuğun geleceği için bir hesapta biriktirip, büyüdüğü zaman onun kullanımı için bu parayı biriktirmekte oldukları da görülmüştür.

Koruyucu aile hizmetine ilişkin olarak dünya uygulamaları incelendiği zaman, koruyucu ailelere bu ödemelerin yapılmasının ilgili hizmet modelinde koruyucu aile sayısının artması noktasında önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Karataş, 2007: 16-17). Koruyucu aile Yönetmeliğinin 2012 yılında çıkması ile birlikte koruyucu ailelere yapılan ödeme miktarları ciddi oranda arttırılmıştır.

Koruyucu ailelere ödenen miktar incelendiğinde bu miktarın sadece koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olan çocuğun masraflarını karşılayacak düzeyde olduğu görülmekte olup bunun temel nedeninin insanların bu hizmet ile geçimini sağlamalarını engellemek, koruyucu aileliği sadece bir gelir kaynağı olarak görmenin önüne geçmek olduğudur. Ancak gelişmiş ülke uygulamaları incelendiği zaman bu ailelerin geçimini koruyucu aile olarak karşılamaları, asıl profesyonel bakışın uygulamada olması teşvik edilmektedir. Bunun için gereken standartların iyi şekilde belirlenmesi, ailelerin uygun şekilde seçilmiş olması ve iyi bir şekilde denetlenmesi ile koruyucu aile hizmet modelinin gerekliliklerinin farkında olan, talep edilen eğitimleri tamamlamış, eğitilmiş, bilinçli ve daha donanımlı ailelerin koruyucu aile olması daha çok tercih edilmektedir (Baysal, 2017: 83). Bu şekilde profesyonel koruyucu ailelilerin mevcut olması ile travmatik yaşam deneyimleri, davranış bozuklukları olan çocuklara yaklaşım daha bilinçli hale gelerek çocuklara doğru davranış kazandırma noktasında duygusallıktan uzaklaşarak daha profesyonel bir yaklaşım sergilenebilecektir.

“Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalar için talepte bulunan koruyucu ailelere her çocuk için, ek gösterge dahil en yüksek devlet memuru aylığının aşağıda belirtilen yaş aralıklarına göre belirlenen oranları

karşılığı tutarı, hiçbir kesinti yapılmaksızın aylık ve net olarak” (KAY, md. 26) koruyucu ailelerin banka hesap numaralarına aktarılır (2015/7 Genelge, md. 2).

Tablo 3. Koruyucu Aile Aylık Ödeme Miktarları

Yaş Okul Durumu	Oranları (%)	Aylık Bakım Ücreti	Gösterge	Aylık Harçlık	Aylık Toplam
0-3	50	923,26			
4-5	75	1.384,89			
1-4. sınıf	80	1.477,21	600	107,88	1585,09
Ve 5-8. sınıflar (6-14 yaş) ilköğretim			900	161,82	1639,03
15-18 YAŞ (Lise ve Dengi)	85	1569,54	1200	215,76	1785,30
19 +YAŞ (Yüksek Öğrenim)	90	1661,86	2000	359,59	2021,45
Aylık bakım ödeme ücretleri Eylül ayında 3 kat, Nisan ve Ekim aylarında 2 kat yapılır.					
Koruyucu Aile Sigorta Pirim Ödemesi: 1144,80					

Kaynak: (ASHB, E.T.: 04.06.2022, <https://aile.gov.tr/koruyucuaile/koruyucu-aile>)

“Özel zorlukları veya ihtiyaçları bulunan ya da engelli çocuklar için aylık bakım ücreti özür ve yaş durumu dikkate alınarak bu miktarlar yüzde elli artırılarak uygulanır” (KAY, md. 26).

“Koruyucu aile yanında eğitime veya mesleki eğitim ya da kursa devam etmeyen eğitim yaşındaki çocuklar için ikinci fıkrada belirtilenler hariç aylık bakım ücreti yaş grubuna göre aldığı ücretin yüzde ellisi oranında ödenir” (KAY, md. 26).

“Aile yanına aynı süreçte kardeş çocuklar hariç ikinci çocuk yerleştirilmesi halinde, ikinci çocuk için birinci fıkrada belirtilen ödemenin yüzde sekseni kadarı ödenir. Yerleştirilecek üçüncü ve daha fazla çocuk için yapılacak aylık ödeme ise bu çocukların yaş

grupları itibarıyla kendileri için birinci fıkrada belirtilen ödemenin yüzde altmışını geçemez” (KAY, md. 26).

“Koruyucu aile yanına yerleştirilen her çocuk için giderlerinin karşılanması amacıyla aylık bakım ödemesi her ayın yedisine kadar peşin olarak yapılır. Ayın ilk beşinci gününden sonra yapılan yerleştirmelerde ve çocuğun koruyucu aile ilişkisinin sona erdiği ayda çocuğun koruyucu aile yanında kaldığı gün sayısı ile orantılı olarak ödeme yapılır, varsa fazla ödeme geri alınır” (KAY, md. 26). Bu süreç hakkında da koruyucu aile yasal olarak bilgilendirilmelidir.

“Koruyucu ailelerden, eşine veya bir yakınına bağlı olmaksızın kendine ait sosyal güvencesi olmayan eşlerden birinin bir asgari ücret tutarı üzerinden Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında isteğe bağlı sigortasını yaptırmayı ve ödeme belgesinin ibrazı halinde primleri aylık ödemelere ilave edilerek Bakanlıkça gönderilen ödenekten karşılanır” (KAY, md. 26). “Koruyucu ailelere sağlanan isteğe bağlı sigorta primlerinin ödenmesi, koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılması, koruyucu ailelerin sayısının artırılması ve teşvik edilmesini sağlamak amacıyla KAY ile birlikte geliştirilen yeni hizmetlerden biridir” (Yazıcı, 2014: 254).

“Koruyucu aile hizmeti kapsamındaki, okula devam eden veya öğrenimini sürdürememiş çocuklara, kuruluş bakımındaki çocuklara verilen miktarlar üzerinden harçlık ödenir. Koruyucu aile yanında bakılan çocukların kişisel gelişimleri için gerekli olan harçlık, koruyucu aile tarafından çocuğa verilir. Çocuğa verilen harçlığın, kuruluş bakımındaki çocuklara verilen harçlıkla aynı olması için koruyucu ailelere gerekli yönlendirme yapılır. Tam gün öğrenim görüp de yemeklerini evde yeme olanağı bulamayan çocuklara, öğrenim süresince harçlıkları iki kat artırılarak ödenir” (KAY, md. 26).

“Servis ile okullarına gitmek zorunda olan çocukların okul servis ücretleri ile engelli çocukların servis ücretleri ve 4-5 yaş grubu kreş çağı veya anaokulu çocuklarının servis ücretleri, servis bulunmaması halinde ulaşım giderleri karşılığı otobüs bilet ücreti ödenir” (KAY, md. 26).

“Bir meslek edinmek üzere kamu ya da özel kuruluşlar tarafından açılan kurslara katılacakların ücretsiz kontenjanlardan yararlanma durumları değerlendirilir, bu imkândan yararlanamayanların kurs süresince kurs bedelleri, eğitim ve öğretimlerine ilişkin etüt, kurs, yaz okulu, harç, sınav ve kayıt ücretleri ile bunlara ilişkin her türlü araç gereç ve malzeme giderleri karşılanır. Çocuğun gelişim ve eğitim ihtiyaçları sorumlu sosyal çalışma görevlisi tarafından değerlendirilerek uygun bulunması halinde çocuk bir yıl içinde birden fazla kursa katılabilir” (KAY, md. 26). Bu konuda aile, çocuğun ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çocuğun gidebileceği kurslar ve kültürel-sportif faaliyetler konusunda bilgilendirilmelidir.

“Koruyucu ailede bakılan çocukların sağlık harcamaları için kuruluş bakımındaki çocuklarda olduğu gibi 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri uygulanır” (KAY, md. 27). *“Koruyucu aile kapsamında olan çocuklar 5510 sayılı Kanun kapsamında olduğu için katılım payından muaftır aynı zamanda tedavi veya tıbbi malzemelerinin masrafları kurum personelinden kayyum tayin edilmesi aracılığıyla koruyucu ailelere geri ödenebilmektedir”* (2015/7 sayılı genelge, md. 22).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA TASARIMI

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın yöntemi, araştırmanın çalışma grubu, verilerin toplanması ve araştırma verilerinin analizi konusunda açıklamalar yapılmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmada; farklı sebeplerden ötürü biyolojik aileleri ile yaşamaları mümkün olmayan ve korunma ihtiyacı olan çocukların yaşamlarında güvenli ve sağlıklı bağlar kurarak fiziksel ve ruhsal gelişimlerini desteklemeyi hedefleyen alternatif bir bakım hizmet modeli olan koruyucu aile modeline yer verilmiştir. Çalışmanın amacı, Antalya ili Manavgat ilçesinde ikamet eden ve koruyucu aile statüsündeki ailelerin, koruyucu aile olma kararlarına etki eden faktörlere ve koruyucu aile olmayı düşünen ailelere bu hizmeti deneyimlemiş olan bu aileler tarafından verilen önerilere yer verilmiştir. Çalışmaya katılan ailelere yöneltilen mülakat soruları ile ailelerin koruyucu aile olmaya karar vermelerini etkileyen faktörler anlaşılmaya çalışılmış, ailelerin koruyucu aile hizmetine başvurmasında etkili olan koruyucu aile hizmetine ilişkin algılarını keşfetmek amaçlanmıştır. Koruyucu aile hizmetinin başvuru yaptıkları ilk süreçten, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun ailenin yanına yerleştirilmesi, uyum süreci, koruyucu aile hizmetinin sorumluluk ve yükümlülükleri, hizmetin sonlandırılması ve sonrasında da içeren sürece değinilerek konu hakkında bilgi vermek, koruyucu aile olmayı düşünen ailelere bilgi vermek amaçlanmıştır. Koruyucu aile olarak hizmet veren ailelerin karar verme sürecini etkileyen faktörleri belirleyerek, hizmetin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesinde etki yaratmak temel hedeftir.

3.2. Araştırmanın Önemi

Birçok değişik nedenle bir aile ortamında yaşayamayan, biyolojik ailesi ile yaşaması mümkün olmayan ve ailesinden ayrı kalmak durumunda kalan, biyolojik ailesince büyütülme şansı bulunmayan ve tek başlarına yaşamlarını devam ettiremeyen, bakım ihtiyacı içerisinde bulunan çocukların koruma ve bakım altına alınarak sosyal yaşama uyumlarının sağlanması

ve topluma kazandırılmaları her toplumun geleceği için mutlak önem arz etmektedir. Yatılı bakım ve sosyal rehabilitasyon sunan kuruluşlarda yaşamlarını idame ettiren çocuklar, kurum bakımının sebep olduğu örselenmeler, ebeveyn rolündeki yoksunluklar sebebi ile kişilik gelişimi, aile bağları gibi ilişkilerden yoksun büyümektedir (Şenocak, 2006: 179-184).

Yatılı kurumların olumsuz yönü burada hayatlarını sürdüren bebeklerin sevgisizlik, temas yoksunluğu, ilgisiz kalma gibi sebeplerle bebek ölüm oranlarının fazla olmasıdır. Koruyucu aile hizmeti ile yaşantılarının en kritik dönemlerini iyi bir aile içerisinde fiziksel temas, ilgi ve sevgi ile geçiren bebeklerde ölüm oranında düşme olduğu, yaşantılarının ilerleyen dönemlerinde; bağ kurabilen, güven ilişkileri oluşturan bireyler olarak yetiştikleri ifade edilmektedir (Kalaycı, 2007: 253). Koruyucu aile sistemi; tam da bu noktada korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocukların gelişimleri için kurum bakımına karşı en uygun alternatif bakım hizmetidir (Tezel vd., 2018: 33).

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların kurum bakımı yerine koruyucu aile hizmeti içerisine dâhil edilmeleri; çocukların biyo-psiko-sosyal yönden gelişimlerine katkı sağlamakta, çocukların kendilerine güvenen, kendisini ifade edebilen, bireyselleşme sürecini sağlıklı şekilde tamamlayan, gelecekte benlik saygısı yüksek, bağ kurabilen birer birey olmalarında etkili olmaktadır. Kurum bakımında kalan çocukların sayısının azaltılması, bu çocukların kurum bakımı yerine alternatif bir bakım hizmet modeli olan koruyucu aile hizmeti kapsamında uygun ailelerin yanına yerleştirilmesi, yerleştirildikten sonra da sürecin etkin ve verimli şekilde sürdürülmesi ile çocuğun gelişimine sağlanan katkı, daha sağlıklı bir toplumun oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Koruyucu aile statüsünde yer alan ve ailelerin gönüllülük esasıyla katılmış oldukları çalışmada; bireylerin koruyucu aile olma kararını etkileyen temel faktörlerin ne gibi değişkenler olduğu, bireylerin koruyucu aile hizmetini ne şekilde algılayıp bu kararı verdikleri belirlenmeye çalışılmış olup, koruyucu ailelerin yeni koruyucu aile olmayı düşünen bireylere verdiği önerilere yer verilmiştir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma grubunu aktif olarak koruyucu aile hizmeti veren kişilerin oluşturması, koruyucu ailelerin sisteme ve sürece ilişkin olarak değerlendirmelerinin nasıl ve neden gibi açıklayıcı sorulara cevap aranması sebebi ile hizmet sürecini ayrıntılı olarak yorumlayıp çözümleyebilmek için nitel araştırma yöntemi ile yapılmıştır. Bilimsel araştırmalar, nitel ve nicel araştırmalar şeklinde iki temelde yapılmaktadır. Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir şekilde meydana çıkarılmasını doğrultusunda bir sürecin takip edildiği araştırmalar nitel araştırmalar olarak ifade edilir. Birtakım sonuçları birbiri ile ilişki içerisinde açıklayan, toplanan verilere göre araştırma sürecini yeniden biçimlendirilmesi gereken, toplanan verilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yaklaşıma dayalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 40).

Nitel araştırma yönteminde “çevreyle”, “süreçle” ve “algılarla” ilgili veriler olmak üzere en çok 3 çeşit veri elde edilir. Bu verileri toplamak ise bazı nitel veri toplama yöntemleri ile gerçekleşir bunlar; görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir (LeCompte ve Goetz, 1984). İçlerinde en sık kullanılan yöntem ise görüşmedir. Yapılan çalışma da bireylerin bakış açıları, duyguları, deneyimleri ve algıları ortaya koyulmaya çalışıldığı için görüşme tekniği kullanılmıştır.

Nitel araştırmada sınırları net bir şekilde açıklanmış, sınırları çizilmiş bir başlangıç noktası ve bu noktadan itibaren izlenen araştırma sürecinde değişmeyen belirli aşamalar yoktur. Nitel olarak yapılan bir araştırma, bu sürecin farklı aşamalarındaki karşılıklı ilişkiyi ve esnekliği ifade eder (Maxwell, 1996). Sosyal bilimlerde temel hedef, insan davranışını, mevcut olduğu ortamda birden farklı yönü ile ifade etmektir. İnsan davranışını anlamak için ise fen bilimlerinden kullanılan yöntemler yetersiz kalmaktadır. İnsan davranışı katı olmayan ve kapsayıcı bir yaklaşımla araştırılmalıdır ki bu sebeple nitel araştırmalar nicel araştırmalara göre daha esnek yapıda bir desen gerektirmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 83).

Nitel olarak yürütülen araştırmalarda görüşmenin akışına göre sorulan soruların sırası değiştirilebilir olmalı ve sorular sorgulayıcı bir yapı içerisinde olmadan, bilgilendirici,

konuşmaya ve açıklamaya davet edici bir üslupla katılımcılara yönlendirilmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003: 114). Yapılan bu çalışmada da yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Nitel araştırma kapsamında görüşme öncesi araştırmanın yapısına uygun olarak hazırlanan sorular katılımcılara yöneltilmekte ve nitel araştırmaya uygun olarak araştırmacı daha esnek bir yapı içerisinde, gerektiğinde daha ayrıntılı bilgi almak için ek sorular sorulabilir, formdaki tüm soruları katılımcılara yönetmeden bazı soruları atlayabilir, katılımcının anlama şekline göre de sırasını ve sorunun yapısını değiştirebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2003: 95).

3.4. Çalışma Grubu

Araştırma amaçlı örnekleme yolu ile temel alınarak yapılmıştır. Nitel çalışmalarda örnekleme detaylı şekilde derinlemesine olarak araştırabilmek amacı ile örneklem olarak seçilen grup küçük tutulur. Bu sebeple araştırmalarda “*rasgele örneklem*” seçim metodu yerine, “*amaçlı örnekleme*” metodu tercih edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). “Bu örneklemede seçim için önemli olduğu düşünülen ölçütler belirlenmekte ve bu ölçütlere göre seçilen örneklemin, araştırma evrenini bütün nitelikleri ile temsil edebildiği düşünülmektedir” (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Katılımcılar Antalya ili Manavgat ilçesinde koruyucu aile olarak hizmet veren kişilerden oluşturulmuştur. Araştırmanın etik kuralları çerçevesinde gönüllü olarak çalışmaya dahil olan kişilerin isimleri kullanılmamış olup; katılımcılar K1, K2, K3, K4, K5....., K16 şeklinde kodlandırılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin genel özellikleri Tablo 5’de açıklanmıştır.

Çalışma grubundaki bireylerin tümü araştırmaya gönüllü olarak katılmıştır. Araştırma veriler doygunluğa ulaştığında tamamlanmış olup araştırmanın çalışma grubunu Antalya ili Manavgat ilçesinde yaşayan ve hâlen koruyucu aile statüsü devam eden 16 koruyucu aile bireyi (Tablo 5) oluşturmaktadır.

2021 yılına göre Manavgat ilçe nüfusu 245.740 olarak açıklanmış olup, bu nüfus; 125.368 erkek ve 120.372 kadından oluşmaktadır. Manavgat ilçesi oldukça fazla göç alan bir ilçedir. Araştırma kapsamında alınan ailelerin Manavgat doğumlu olanlar olmakla

beraber farklı coğrafi bölgelerden ilçeye göç etmiş ve hayatlarını burada sürdüren bireylerden de oluşmakta olduğu görülmektedir.

Çalışma; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 06.10.2021 tarih ve GO 2021/344 Sayılı Kararı ve ASHB, Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı'nın 03.01.2022 tarih ve 2099345 sayılı Bakanlık Makam Onayı ile alınan izin doğrultusunda Ocak 2022- Mart 2022 tarih aralığında yapılmıştır. Çalışmada ortaya çıkan sonuçların çalışmaya katılım gösteren bireylerin kişisel bilgileri saklanmak koşulu ile ve bilimsel bir amaç dışında kullanılmayacağı katılımcılara açıklanarak kendilerinden öncelikle yazılı onam formları alınmış olup görüşme formları ile yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile ortalama 45 dakikalık yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler tamamlanmıştır. Görüşmeler sırasında katılımcılara çalışmanın amacı ile ilgili sözlü ve yazılı olarak bilgi verilmiştir. Çalışmaya gönüllü olarak katılan katılımcıların kimlik bilgilerini deşifre etmemek adına katılım gösteren bireylerin kişisel gizliliklerini korumak için her katılımcı 1-16 arasındaki sayılarla numaralandırılmış ve bu şekilde kodlanmış olup, K1 olarak kodlanan yapılan kişi 1. görüşmeciyi temsil etmektedir. Görüşmecilerin 13'ünü kadın, 3'ünü erkek katılımcılar oluşturmaktadır.

3.5. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma kapsamında içerik analizinde kullanılan tema, kategori ve kodların önemli bir bölümü kuramsal alt yapı ve koruyucu aile literatüründen bulunduğu için, analiz çerçevesinde bulunan bu veriler üzerinden hareket edilmiş ve konu ile ilgili kodlar önceden belirlenen ilgili temalarla ilişkilendirilerek alt başlıklara ayrılmıştır. Yapılan araştırmanın analiz süreci iki aşamadan oluşmuştur. Analize ilişkin sürecinin ilk aşamasında, araştırma verileri önceden belirlenen temalar odağında düzenlenmiş, ayrıştırılmış ve betimlenme yolu ile yorumlanmıştır. Araştırma sürecinde belirlenmiş olan temalar altında bulunan ilişkili kodlar tespit edilerek; araştırma süreci neden-sonuç ilişkisi noktasında incelenerek değerlendirilmiştir.

Araştırma verilerinin içerik analizinin birinci adımında katılımcılar ile yapılan görüşmelerde alınan notlar okunarak, araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış mülakat

formuna uygun biçimde word dosyasına aktarılmış ve her bir katılımcıya ait farklı bir word dosyası oluşturularak elde edilen metinler MAXQDA 2020 isimli nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan veri analizi programına aktarılmıştır. Yazıya aktarılan görüşmeler birkaç kez tekraren okunmuş, saha gözlem notları değerlendirilmiş ve temelde öne çıkan temalarla bağlantılı olarak ilgili kodlar belirlenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında; yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan veriler ile kodlar oluşturulmuş, kodlardan kategorilere ve temalara ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılar ile yapılan görüşmeler değiştirilmeden yazıya aktarılmış, görüşmecilerin kendi ifadelerine sadık kalınarak konuyla alakalı ifadeleri özgün şekline alıntılanarak araştırma içerisinde gerekli yerlerde aktarılmıştır.

“Nitel araştırma çalışmalarında güvenilirlik açısından verilerin çözümlenmesi sürecinde kodlayıcılar arası görüş birliği olması nedeniyle kodlama süreci için bir dış kontrolün yapılması gereklidir” (Creswell, 2013). Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacı ile çalışmada yapılan kodlama işleminin verileri nitel araştırmalarda deneyimli olan diğer bir araştırmacının da incelemesi sağlanmış olup verilerde benzer sonuçlara ulaşılmış; yapılan kodlamaların tutarlı olduğu sonucuna varılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında; araştırma hedefleri doğrultusunda nitel araştırma yöntemi aracılığı ile bulunan veriler, koruyucu aile olmaya karar vermede etkili olan faktörler ana başlığı altında incelenmiştir.

Tablo 4. İllere Göre Koruyucu Aile Sayıları

İl Adı	Koruyucu Aile Yanındaki Çocuk Sayısı	Mevcut Koruyucu Aile Sayısı	Başvuru Sayısı
İSTANBUL	903	833	128
ANKARA	479	428	38
İZMİR	442	392	10
KAYSERİ	368	313	20
ADANA	322	236	8
HATAY	280	198	16
KONYA	270	235	17
KOCAELİ	259	218	8
K.MARAŞ	252	165	21
BURSA	252	214	27
MERSİN	244	201	11
ANTALYA	233	197	9
SAMSUN	217	189	9
DENİZLİ	208	165	28
GAZİANTEP	203	159	6

Kaynak: (ASHB, E.T.: 01.03.2022, <https://aile.gov.tr/koruyucu-aile/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri/>)

Koruyucu aile hizmeti konusundaki istatistikler incelendiğinde 2022 Mayısı itibarı ile 7203 koruyucu aile yanında 8715 çocuk bulunmakta olup 942 aile koruyucu aile olmak için başvuruda bulunmuştur (www.koruyucu-aile.gov.tr). (Tablo 4 içerisine koruyucu aile sayısı 200+ olan illere yer verilmiştir.)

4.1. BULGULAR

Bu kısımda çalışma bünyesinde görüşülen koruyucu aileler hakkındaki bulgular verilmiş, 16 koruyucu ebeveynle araştırma kapsamındaki görüşme süreçleri alana ilişkin literatür bilgileri temel alınarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışma grubundaki ailelerin; yaşı, cinsiyeti, medeni durumları, meslekleri, ekonomik durumları, biyolojik çocuk sahibi olma durumları, aile tipleri, en uzun süre yaşadıkları yer, koruyucu ailelik süreleri, koruyucu aile statüleri gibi durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Demografik Verileri

	Yaş	Cinsiyet	Medeni Hâl	Meslek	Ekonomik Durum	Biyolojik Çocuğun Varlığı	Aile Tipi	En Uzun Süre Yaşanan Yer	Koruyucu Ailelik Süresi	Koruyucu Aile Olundugunda Çocuğun Yaşı
K1	39	E	Evli 17 yıl	Güvenlik Görevlisi	Geliri Giderinden Çok	Hayır	Çekirdek	İlçe	6 ay	6 aylık
K2	36	K	Evli 20 yıl	Memur	Geliri Giderine Eşit	Evet	Geniş	İlçe	6 ay	6 aylık
K3	53	K	Evli 15 yıl	Ev Hanımı	Geliri Giderinden Çok	Evet	Çekirdek	İlçe	6 yıl	5 yaş
K4	60	E	Evli 30 yıl	Emekli	Geliri Giderinden Çok	Evet	Çekirdek	İlçe	2 yıl	13
K5	36	K	Evli 18 yıl	Ev Hanımı	Geliri Giderine Eşit	Hayır	Geniş	İlçe	2 ay	1 haftalık
K6	37	K	Evli 17 yıl	Emekli	Geliri Giderine Eşit	Hayır	Çekirdek	İlçe	1 yıl	2 yaş
K7	52	K	Evli 26 yıl	Emekli	Geliri Giderine Eşit	Hayır	Çekirdek	İlçe	4 ay	6 yaş
K8	36	K	Evli 21 yıl	Ev Hanımı	Geliri Giderine Eşit	Evet	Çekirdek	İlçe	2,5 yıl	3 haftalık
K9	42	K	Bekar	İnşaat Mühendisi	Geliri Giderinden Çok	Hayır	Çekirdek	İlçe	4 yıl	3,5 yaş

K10	51	E	Evli 16 yıl	Emekli- Çiftçi	Geliri Giderinden Çok	Hayır	Çekirdek	İlçe	3 yıl	7 yaş
K11	37	E	Evli 18 yıl	Güvenlik Görevlisi	Geliri Giderine Eşit	Hayır	Çekirdek	İlçe	2 yıl	2 aylık
K12	38	K	Evli 6 yıl	Terzi	Geliri Giderinden Çok	Hayır	Çekirdek	İlçe	3 ay	2,5 yaş
K13	36	K	Evli 15 yıl	Memur	Geliri Giderinden Çok	Evet	Çekirdek	İlçe	8 yıl	1,5 yaş
K14	30	K	Evli 12 yıl	Ev Hanımı	Geliri Giderine Eşit	Hayır	Çekirdek	İlçe	6 ay	2 haftalık
K15	36	K	Evli 10 yıl	Ev Hanımı	Geliri Giderinden Çok	Evet	Çekirdek	İlçe	2 yıl	3 yaş
K16	26	K	Evli 2 yıl	Ev Hanımı	Geliri Giderinden Çok	Hayır	Çekirdek	İlçe	4 ay	3 ay

Tablo 5'ten anlaşılacağı şekilde katılımcıların dördünün 26-60 yaş aralığında bulunduğu görülmektedir. Katılımcıların evlilik yılları 2 yıl ile 30 yıl arasında değişmekte olup, bir katılımcı ise bekârdır. Araştırmaya katılan 16 katılımcıdan 6'sı ev hanımı, 4'ü emekli, 2'si memur, 2'si güvenlik görevlisi, biri terzi, biri inşaat mühendisi olarak çalışmaktadır.

Araştırmaya katılan 16 koruyucu ebeveynin 9'u gelirini giderinden daha fazla olarak belirmiş, 7'si ise geliri ile giderinin eşit olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan 16 koruyucu ebeveynin koruyucu aile yönetmeliğine uygun olarak en az ilkokul mezunu oldukları, 5'inin üniversite, 9'unun lise, 2'sinin de ilkokul mezunu olduğu anlaşılmıştır.

Yapılan çalışmadaki 16 ailenin, 10'nun biyolojik çocuğun olmadığı, 6'sının biyolojik çocuğu olduğu görülmüştür. Bu ailelerin koruyucu aile olma kararlarını etkileyen sebeplerin ise birbirinden farklı olduğu görülmüştür.

Katılım sağlayan ailelerin 2'sinin geniş, 14'ünün çekirdek aile yapısı içerisinde oldukları ve en uzun yaşadıkları yerleşim yerinin ilçe olduğunun ifade edildiği görülmüştür.

Katılımcıların koruyucu aile olma sürelerinin 2 ay ile 8 yıl arasında değiştiği, koruyucu aile hizmetinden haberdar olduktan ya hemen ya da yaklaşık 1-2 ay içerisinde karar verdikleri ve resmi süreç için başvuruda bulundukları anlaşılmıştır.

Çalışma kapsamında görüşülen koruyucu ailelerden “*Süreli Koruyucu Aile Modeli*” nde 15, “*Akraba Yanında Koruyucu Aile Modeli*” nde ise 1 ailenin mevcut olduğu görülmüştür. 16 aileden 15'inin yanında 1, 1 ailenin yanında ise 2 ocuk koruyucu aile hizmeti kapsamında kalmaktadır.

Çalışmaya katılan 16 koruyucu ebeveyn ile yapılan görüşmeler, çalışmanın hedefi ile sisteminin ögeleri ve aşamaları dikkate alınarak, katılımcıların koruyucu aile olmaya karar vermelerini etkileyen 4 ana tema faktörü tespit edilmiştir. Bunlar;

- Aile Olma İhtiyacı,
- Konuyla İlgili Bilgi Sahibi Olmak,
- Yardım Etme İsteği,
- Koruyucu Aile Algısı olarak belirlenmiştir.

4.1.1. Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermede Etkili Olan Faktörler

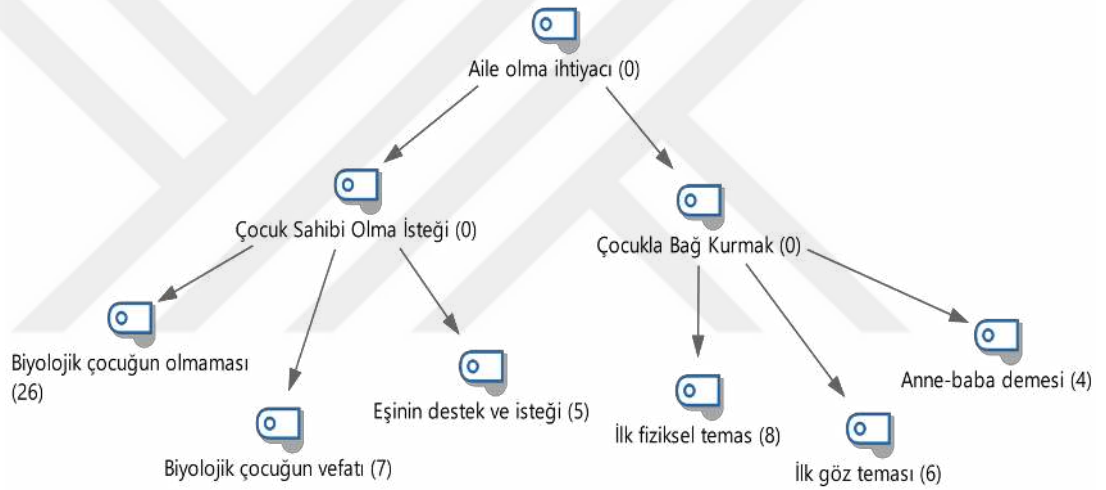
4.1.1.1. Aile Olma İhtiyacı

Çalışma grubu ile yapılan görüşmelerde koruyucu aile olma taleplerinin en temelinde aile olma ihtiyacının olduğu, özellikle biyolojik ocuk sahibi olma isteğinin mevcut olduğu, biyolojik çocuğu olmayan ailelerin ocuk sahibi olma ihtiyacı içerisinde oldukları, biyolojik çocuğunun vefat etmesi nedeni ile kayıp yaşayan kişilerin de başvuru yapma noktasında talepkr oldukları, evli olan çiftlerin ise birbirlerine destek olmalarının başvuru süreçlerinde birbirlerini motive etmelerini sağladığı anlaşılmıştır.

Koruyucu aile olmaya karar veren ailelerin aile olma ihtiyaçlarının temelinde bir çocukla bağ kurma ihtiyacının da baskın olduğu, özellikle kurum bakımında kalan çocuklar

ile başvuru yapmayı düşünen ailelerin aynı ortamda bir araya gelmelerinin, çocukların aile bireylerine ilk fiziksel temaslarının, ilk göz temaslarının ve kendilerine ilk kez “anne-baba” diye hitap etmelerinin çocukla bağ kurmaları ve ilişkilendirilmesi noktasında oldukça önemli olduğu, bu temasların başvuru için karar verme süreçlerini oldukça etkilediği anlaşılmış olup, tüm bu başvuru nedenleri ile koruyucu aile olma ihtiyacı bu bölümde irdelenmiştir.

Aşağıdaki şekilde aile olma ihtiyacı temasına ilişkin kategoriler ve kodlar özetlenmiştir. Çocuk sahibi olma isteği ve çocukla bağ kurmak kategorilerine ilişkin kodlar sırasıyla alt başlıklarda değerlendirilmiştir.

Şekil 1. Aile Olma İhtiyacı

Aile, bütün insanlık süreçlerinde toplumsal yapının ve kurumlaşmanın en temel işlevsel ögesi temel çekirdeği olarak görülmüştür. Aile kavramı birçok toplumsal kurum gibi tarihsel süreç boyunca değişiklikler yaşasa da hiçbir toplum içerisindeki önemini ve değerini kaybetmemiş, biyolojik, psikolojik, eğitim, toplumsal, kültürel, ekonomik gibi birçok işlevi yerine getirmiş, birçok ihtiyaca cevap vermiş, özellikle bireylerin ait olma hissini karşılamıştır (Kır, 2011: 383-385).

4.1.1.1.1. Çocuk Sahibi Olma İsteği

Turner, aile kavramını; biyolojik ve sosyal olmak üzere temelde 2 şekilde açıklamıştır. “Aile biyolojik olarak evlenme ve çocuk sahibi olma, onları yetiştirme sosyalleştirmek

suretiyle kendine has tabiatı ve tarzları bulunan bir sosyal gruptur” ifadesi ile bu durumu açıklamıştır (Turner, 1965: 355). Yapılan araştırma da literatürdeki bu kavrama dair bulunan sonuçlar benzerlik göstermektedir.

Çalışma grubunun ifadelerinde koruyucu aile olma kararını vermelerinde birçoğunun çocuk sahibi olma ihtiyaçları doğrultusunda başvurularının gerçekleştiği, aile bireylerinin çocuk sahibi olma isteğinin koruyucu aile olma kararını verme noktasında en büyük etkiye sahip olduğu ve çocuk sahibi olmamanın başvuruda itici bir güç olduğu anlaşılmıştır. Çocuk sahibi olma isteği kategorisine ait (i) biyolojik çocuğun olmaması, (ii) biyolojik çocuğun vefatı, (iii) eşinin destek ve isteği kodları tespit edilmiştir.

4.1.1.1.1.1.Biyolojik Çocuğun Olmaması

Yapılan görüşmelerde başvuru yapan birçok ailenin biyolojik olarak çocuk sahibi olmadığı, biyolojik olarak çocuk sahibi olabilmek için tıbbi tedavi süreçleri geçirdikleri ve olumlu bir sonuç alamayınca başka bir yolla çocuk sahibi olabilmek amacı ile koruyucu ailelik için başvuru yaptıkları anlaşılmıştır.

“Biyolojik çocuk sahibi olmayan ailelerin karar verme nedenlerinin başında ebeveyn olma konusunda yaşanan zorluklar ve tedavi süreci sonrasında artık çocuk sahibi olamayacaklarına ilişkin oluşan inançları gelmektedir” (Tezel vd., 2018: 24).

Uzun yıllar evlilik birliği içerisinde olan bireylerin biyolojik çocuk sahibi olamadıkları için yaşamış oldukları yalnızlık duygularının da başvurularında etkili olduğu K 10 ve K 6’nın da ifadelerinde görülmüştür.

“Biz yaklaşık 28 yıldır evliyiz, yıllar içerisinde 2-3 kez tıbbi tedaviler de denedik ancak biyolojik olarak çocuğumuz olmadığı için başvurduk çünkü biraz zor oluyor yani insan tek başına olunca karı koca olmak zor oluyor. Düşündük taşındık daha önce birkaç defa evlat edinmeye başvuru yaptık, olmadı bize çıkmadı, hatta o zaman da demişlerdi sizi koruyucu aile yapalım diye ama o zaman biz koruyucu ailenin ne olduğunu bilmiyorduk. Sonradan aklımıza geldi ve koruyucu aile olalım dedik.” K10

Diğer bir araştırmada katılımcılarının ifadelerinde de görüldüğü üzere insanların biyolojik olarak çocuk sahibi olmaya yönelik tedavi gördükleri ve başka bir çözüm yolu bulamadıkları zaman en son çare olarak koruyucu aile hizmetine başvuru yaptıkları görülmüştür (Can, 2000: 83).

“17 yıldır evliydik ve içimizde hiç bitmeyen, ihtiyaç duyduğumuz bir evlat özlemi vardı. Yoğun tempolu iş yaşamı şartları sebebi ile emekli olduktan sonra karar koruyucu aile olmaya verdik. Y. bizim eksik kalan puzzle parçamızdı. Y. ile bizim eksik puzzlemız tamamlandı.” K6

Dünya üzerinde son yıllarda insan üremesiyle ilgili oldukça önemli adımlar atılmış, tıp konusunda gelişmeler yaşanmıştır. Bu ilerlemelerden biri olan tüp bebek yöntemi, üremeye yardımcı olan tedavi yöntemlerinin içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olup, üreme konusunda problem yaşamakta olan birçok kadın için gebe kalma konusunda bir alternatif yöntem olarak yer alsada bu yöntem, sınırlı sayıda infertil çiftin biyolojik olarak çocuk sahibi olmasına imkan sağlamaktadır (Koçyiğit, 2012: 29).

Katılımcıların kararlarında biyolojik çocuk sahibi olamadıkları için geçirmiş oldukları tıbbi tedavi sürecinin de başvuru yapmalarında etkili olduğu K12 ve K3'nin ifadelerinde görülmekte olup, tedavi sürecinin zorluğu, maddi ve manevi kayıpları da çiftleri oldukça zorlamaktadır.

“Çocukları çok seviyordum ve biyolojik olarak çocuğum olmadı, tedavi olduk, şimdi 2 tane dondurulmuş embriyom var. L. gelince onu erteledik, bıraktık, dondurma kararı verdik. Çünkü hiç fark etmiyor. Ha kendim doğurmuşum ha başkası doğurmuş hiç önemli değil. Eşimin çocukları çok seviyor olması çok önemliydi, o bana çok destek oldu, hakkını ödeyemem, onun sayesinde başvurdum.” K12

“Çocukları çok severim, onlarda beni çok sever. Karar vermemizde ki ilk etken bence çocuk sevgisi ve anne olma ihtiyacıydı. Kendi çocuğum olmadı, 12 yıl boyunca çocuk bekledim, tedavi süreçleri geçirdim, içimdeki çocuk sevgisi ilk faktör. Çocuklara karşı ayrı bir zaafım var. Onları çok seviyorum.” K3

Bir üreme sağlığı sorunu olan infertilite; bir kişilik ya da ruhsal bir sağlık problemi değildir ancak infertilite sorunu yaşayan bireylerin; psikososyal durumları, sosyal yaşantıları, evlilikleri, cinsel hayatları, gelecek kaygıları, özbenlik saygıları bu durumdan oldukça olumsuz olarak etkilenmektedir. Bir tür kriz durumu olan bu durumla mücadele etmek ve yönetmek oldukça zordur. İnfertilite problemi yaşayan çiftler, biyolojik olarak bebek sahibi olamayacaklarını öğrendikleri zaman büyük bir ümitsizliğe düşerek ruhsal yönden sorunlar yaşamakta ve krizle başa çıkma konusunda zorlanmaktadır (Kırca ve Pasinlioğlu, 2013: 168-170).

Araştırma kapsamında görüşme yapılan 16 koruyucu ebeveynin 6'sının biyolojik çocuğu olmasına rağmen koruyucu aile olma isteğini ise biyolojik çocuklarından cinsiyet olarak sahip olunamayan bir çocuğa sahip olmak ya da biyolojik çocuğunun bir kardeşi olmasını talep etmek arzusuyla başvurdukları görülmüştür.

“Biyolojik olarak sahip olduğumuz 2 oğlumuz var ve bir kız çocuğumuz olsun diye çok istedik. Birde bizde eşimle kurumda büyüdüğümüz için benim içimdeki sevgi açlığı hiç bitmedi, halen bitmiyor içimde bu açlık, istiyorum ki her can kurtulsun.” K2

“İki biyolojik çocuğumda erkek olduğu için evde bir kız çocuğu ile yaşamamanın ne kadar farklı bir duygu olduğunu onlarda anlasın istedik. Anladılar da; büyük oğlum anne “-kız olmak ne kadar farklı bir şey dimi, kızlar ne kadar süslü oluyormuş biz hiç böyle değiliz dimi” der, açıkçası kendi çocuklarımın da farkındalıkları arttı. Çok iyi oldu, kızlar erkekleri, erkekler kızları daha iyi anladı, onlar açısından çok faydalı oldu. Küçük oğlum teneffüslerde onun yanına gidip “-A. sana vuran var mı?” diye sorup abilik yapıp onu koruyor.” K15

4.1.1.1.2.Biyolojik Çocuğun Vefatı

Koruyucu aile olmaya karar verme sürecinde özellikle biyolojik çocuğun vefatı, travmatik bir yaşam deneyiminin var olduğu, başvuru yapan bazı ailelerin biyolojik çocuklarının vefat ettiği ve “annelik”-“babalık” duygusunu hissetmek üzere bu düşüncelerle bireylerin koruyucu aile olmaya karar verdikleri ve başvuru yaptıkları görülmüştür.

Birçok insana göre aile olmanın en önemli bölümü çocuk sahibi olma ihtiyacıdır. Bu ihtiyaç doğrultusunda aileler genel olarak biyolojik olarak çocuk sahibi olmayı istese de bazı bireyler bu ihtiyacı evlat edinme ya da koruyucu aile hizmeti aracılığı ile yapmaktadır (Demirbaş vd., 2021: 233). Aslında koruyucu aile olmak ya da evlat edinmekte başka bir doğum yöntemidir.

Katılımcıların koruyucu aile olmaya karar verme sürecinde biyolojik çocuklarının vefat etmiş olmasının da etkili olduğu anlaşılmıştır.

“Biyolojik çocuğumuz engelliydi, hep istedik koruyucu aile olmayı ama o engelli olduğu için küsüyordu bize, -onu seveceksiniz beni sevmeyeceksiniz- diye üzüliyordu, bizde başvurmamıştık ancak oğlumuz vefat edince ve kendimizi psikolojik olarak toparlayınca başvurduk.” K7

“Biz yaklaşık 5 yıldır evliyiz ve biyolojik olarak çocuk sahibi olamadığımız, kendi çocuğumuz olmadığı için başvurduk. Biyolojik olarak çocuk sahibi olabilmek için tedavi gördüm, çok uzun süreçler yaşadım. Kıbrıs’a gittim yumurtalık nakli için, çok para harcadım, milyarlar döktüm, oraya döktüğüm paralarla şu an belki 2-3 tane evim olurdu. Dolarlar, Euro’lar harcadık ve kendi gebeliğimde erken doğum yaptım, bebeğim 2 gün yaşadıktan sonra vefat etti ve anladım ki illa ki biyolojik olarak doğurmak annelik babalık değildir. Evet ben çocuğumu kaybettim, kendi kaybım da olunca en son kararımı tamamen verdim. Artık dedim zamanı geldi. Y. ile tekrar anneliği, bu duyduğu tekrar tattım. İyi ki biz bu yola çıkmışız, ben herkese de bunu tavsiye ediyorum yani kendim doğurmuş gibi, Y. ’nin değeri o kadar çok bende” K16

Genel olarak literatür bulguları incelendiğinde, biyolojik çocuğunun kaybını yaşayan aile bireylerinin kayıptan önceki ve sonraki süreçte depresif belirtiler sergiledikleri, suçluluk duygusu hissettikleri gözlenmiştir; çocuğun vefatı öncesinde ve sonrasında yas sürecinin başarıya ulaşmasında kişilerin kendi baş etme mekanizmaları ve destekçilerinin oldukça önemli olduğu belirtilmiştir (Cimete ve Kuşuoğlu, 2002: 40-42).

4.1.1.1.3.Eşinin Destek ve İsteği

Koruyucu aile ebeveynleri ile yapılan görüşmelerde özellikle eşlerin birbirlerine olan desteğinin karar verme sürecinde etkili olduğu, çiftlerin birbirlerini destekleyici aile yapısına sahip olan aile bireylerinin hem karar alma hem de koruyucu aile sürecini devam ettirme aşamasında daha avantajlı oldukları, başvurunun bu şekilde daha çok yapıldığı anlaşılmıştır.

“Ben zaten çok uzun yıllardır istiyordum ancak eşimi ikna edememiştim, bizim alt komşumuzun ikiz çocukları vardı, onlara ben bakıyordum, onların bana olan ilgisini görünce daha çok ikna oldu eşim. Daha sonra komşum buradan taşındı sonra ben çok büyük bir boşluğa düştüm ve eşimde bu boşluğu görünce ikna oldu ve o da destekleyince başvurduk”
K5

Koruyucu aile olma kararının verilmesinde bireylerin istekleri ve özellikle eşlerin birbirlerine desteklerinin başvuru kararını oldukça etkilediği anlaşılmış olup K14 ve K8’in de ifadelerinde bu durumlar belirtilmiştir.

“Eşim en büyük motivasyon kaynağımdı. O çok istiyordu ama ben hep çekinen taraftaydım çünkü alıştıktan sonra ya biyolojik ailesi gelirse onu nasıl veririm diyordum. Beni şimdiye kadar durduran hep bu duyguydu. Eşim bu kadar diretme olamazdı, iyi ki bu kadar arkasında durdu diyorum her seferinde yoksa böyle bir mutluluktan mahrum kalacaktık.” K14

“Biz aslında gençliğimizden beri eşimle evlat edinmek istiyorduk. Böyle bir niyetimiz hep oldu ama şartlarımız uygun olduğunda o çocuğa sağlıklı bir şeyler verebileceğimize inandığımız zamanı bekliyorduk, birbirimizi çok destekledik ve evlat edinme süreci koruyucu aileliğe döndü. Yaş ve durumum uygun olursa bir çocuğun daha koruyucu ailesi olmayı isterim.” K8

Yeşilkayalı (2015)’ nın araştırmasına katılan koruyucu aile bireylerinden %87,13’ünün evli, %4,95’inin bekâr ve boşanmış, %2,97’sinin de eşinin ölmüş olduğu belirtilmiştir. Tok (1996), (%82,5) ve Vural ve arkadaşları (%89,5) da araştırmalarında, koruyucu ailelerin çoğunluğunun evli olduğunu tespit etmiştir. Tarafımızca yapılan çalışma da 16 aileden

15'inin evli olduğu, bir ailenin bekâr olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalar ile evli olmanın, koruyucu aile hizmetinin rollerini yerine getirmede, aile olarak sorumlulukların paylaşımında önemli bir sosyal destek kaynağı olduğu, eşlerin bu konuda birbirlerini desteklemelerinin başvuru sürecin de de etkili olduğu düşünülmektedir. Literatürde konu hakkında yapılan çalışmaların çoğunda da araştırma bulguları ile paralellik gösterdiği ve dünya üzerine bulunan örneklerde de koruyucu aile olan kişilerin birçoğunun biyolojik olarak çocuk sahibi olduğu saptanmıştır.

4.1.1.1.2. Çocukla Bağ Kurma İhtiyacı

Yapılan görüşmelerde koruyucu ailelerin yanlarına yerleştirilen çocuklarla uyum süreci içerisinde bağ kurmalarında, koruyucu aile olma kararı vermelerinde etkili olan alt faktörlerin; kurum bakımında kalan çocukla ailenin ilk kez fiziksel olarak temas etmesinin, çocuk ile ailenin ilk göz temasının ve çocukların koruyucu aile bireylerine “anne-baba” demesinin koruyucu aile olma karar verme sürecini olumlu yönde etkilediği ve ailelerin başvuru yapma noktasında bu noktaların teşvik edici özellikte olduğu anlaşılmıştır. Çocukla bağ kurma kategorisine ait (i) ilk fiziksel temas, (ii) İlk göz teması, (iii) ilk kez anne-baba demesi kodları tespit edilmiştir. Her bir koda ilişkin değerlendirmelere aşağıda sırasıyla yer verilmiştir:

4.1.1.1.2.1.Çocukla İlk Fiziksel Temas

Başvuru yapan ailelerin korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla ilk fiziksel temasının karar verme sürecinde etkili olduğu da araştırmanın sonuçları arasındadır.

Koruyucu aile olma kararının verilmesinde K11, K10 ve K16'nın özellikle kurumda korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğu görmesi ve çocuğun kendileri ile fiziksel bir temas kurmasının kişilerin karar sürecini etkilediği anlaşılmıştır.

“R. ile tanışmak için gittik ve o zaman bebekt, onu ilk kucağıma verdikleri zaman, bembeyazdı zaten sağ elini kaldırdı ve yanağıma doğru uzattı işte o anda uyum sağladık. Minicik daha kafasını bile dengede tutamayan bir bebekt. Onu orda bırakıp gelmeyi asla istemedim ve onu alıp evimize geldik.” K11

“L., Suriye uyruklu bir çocuk, onu kurumdan almak için gittiğimizde ilk temas ettik ve onu kucağıma aldım, hiç ağlamadı ve arabada eve gelene kadar hiç ağlamadan gözümün içine bakarak kucağımda geldi.” K10

“Y., kuruma gidip onu ilk kez orda kucağıma aldığım zaman parmakları ile başparmağımyı tuttu ve o an işte tamam dedim, hani artık belki orda başka çocuk da getirip gösterelelerdi tercihim yine Y. olurdu o temas çok farklıydı, iyi ki kuruma gidip görmüşüz.” K16

Bebeğin anneye; annenin de bebeğine karşı duygusal olarak bağ kurması; bağlanma şeklinde ifade edilmektedir. Bir annenin bebeği ile arasındaki iletişim ve etkileşimin erken başlaması annelik hissinin oluşması ile doğru orantılıdır. Bebek ile anne arasındaki bu bağlanma ile bireyin sağlıklı ruhsal gelişimi, kişilik gelişimi, diğer insanlarla ilişkileri ve uyumu açısından oldukça önemlidir. Sağlıklı şekilde gelişen bağlanma; biyolojik doğum sonrasında bebeğin olumlu yönde gelişimi konusunda oldukça önemli bir role sahiptir. (Güleşen ve Yıldız, 2013: 178-180). Koruyucu aileler gebelik ve ilk doğum sürecini birlikte geçirmedikleri çocuklar ile kurdukları ilk bağların fiziksel temas aracılığı ile olduğunu ifade etmekte ve bağlanma süreçlerini bu şekilde açıklamaktadırlar.

Koruyucu aile bireylerinin çocukla bağ kurma noktasında fiziksel temasının oldukça önemli olduğu anlaşılmış olup K8'nin bu süreci; bir çocuğun sadece annenin karnında büyümediği, bazı çocukların kalpte büyüdüğünü ifade etmesi ile açıklanmıştır.

“Ben doğum yaptığımda ilk çocuğumu kucağıma aldığımda kızım ağlıyordu, doktorum kızımın kalbini benim kalbimin üzerine koydu, emzirmeden önce 10 dakika kadar kalbimin üzerinde yattı çünkü anne karnındaki duyduğu tek ses olan anne kalbinin ritmini hissetsin diye, seninle kendi kalbinin ritmini aynı hissederse o zaman rahatlar ve senin onun annesi olduğunu anlar demişti doktorum. Ben B. 'yi kurumda ilk kucağıma aldığımda direkt zaten kalbimin üzerine koydum ve o ilk temas benim için çok önemliydi, o karnımda değil ama kalbimde büyüttüğüm bir çocuk oldu.” K8 Katılımcının ifadesi ile neslin devamlılığının sadece biyolojik olarak doğumla olmadığı, başka türlü doğumlarında olabildiğini bazı

çocukların annelerinin yanında değil, kalbinde de büyüyebildiğini ifade etmiştir. Neslin devamlılığını sağlama çocuk sahibi olma düşüncesi sosyolojik şekilde incelendiği zaman ülkemizde çocuğa verilen önemin neslin devamlılığı ile bağdaştırıldığı ortaya çıkarmaktadır (Macit, 2021: 33).

4.1.1.1.2.2.Çocukla İlk Göz Teması

Çalışma grubundaki ailelerin kurum bakımında kalan çocuklar ile aynı ortamda bulunmaları ve çocukla ilk kez göz teması kurmalarının koruyucu ailelik sürecine başlamada etkili olduğu, ailelerin bu süreçten olumlu etkilendikleri sonucuna varılmıştır.

Koruyucu aile olmak için başvuru sürecinde etkili olan etkenlerden birinin de katılımcı ifadelerine göre ailelerin çocuklar ile mutlaka bir göz teması kurmuş olduğu başvuru sürecine bu temasın etki ettiği K5, K2 ve K7'nin ifadelerinde de anlaşılmıştır.

“Bebeğim 17 günlüktü, tanışmak için kurumda ilk kucağıma verdiklerinde boncuk boncuk baktı bana o zaman sağladık uyumu. Onu hemen alıp eve gitmek istedim. Arabada kucağımda hep beni izledi bende ona -sen artık benimsin- dedim, ilk bakışmada uyumu sağladık.” K5

“A. ile ilk uyumumuz yaklaşık 15 gün geçtikten sonra oldu. Aslında bizim açımızdan hiç uyum sorunu olmadı ama A. 'nın bizi tanınması, gerginliğinin, tedirginliğinin geçmesi, bizi sevmesi yaklaşık 15 günü buldu. A. zaten çok sevgi dolu bir çocuktı, hepimizle iletişim kurdu. Bize bakarken gözlerindeki farklı ışıltıyı fark ettik, başkalarına böyle bakmıyor, bize daha sevgi dolu daha ışıltılı bakıyor bunu hissedebiliyordum.” K2

“Çocuk evleri sitesinde bir kahvaltı organizasyonu düzenlendi ve biz gibi aday koruyucu aileler orada çocuklarla tanışmaya gittik. K. 'yi ilk gördüğümüzde yüzünü vefat eden çocuğumuza o kadar benzettik ki. Hatta şimdi huylarını da benzetiyoruz K. bizi çok seviyor, akrabalarımızla beraber oturunca çocuklar benim kucağıma gelince K. hemen geliyor, kıskanıyor çocukları, babam benim babam kimseyle paylaşmam diyor.” K7

Koruyucu aile hizmeti hakkında yapılan araştırmalarda koruyucu aile bireylerinin en temelde iki motivasyon faktörüne sahip olmasının koruyucu aile hizmetinde başarılı olduklarını gösterdiği belirtmektedir. Bunlardan 1.si biyolojik olarak bir çocuk sahibi olamama ile bir çocuğa ebeveynlik yapma konusundaki isteği; 2. ise kendi çocukluğunda yaşamış olduğu olumsuz yaşam deneyimleri sebebi ile kendini korunma ihtiyacı olan çocukla eşleştiren, içselleştiren koruyucu ailelerin olduğu belirlenmiştir. (Dando ve Minty, 1987). Bu çalışma sonuçları ile araştırma sonuçları eşleşmektedir.

4.1.1.1.2.3.Çocuğun “Anne-Baba” Kavramlarını Koruyucu Ailesine İlk Kez İfade Etmesi

Koruyucu aile olmak için kurumda kalan çocuğu ziyarete giden ailelere, bu çocukların kendilerine ilk kez “anne-baba” demelerinin çocukla bağ kurma noktasında ve karar vermelerinde oldukça etkili olduğu K13, K10 ve K3’ ün ifadelerinde görölmüştür.

“E. ’yi kuruma ziyaret etmek için gitmiştik aslında ve onu ilk gördüğümüzde hemen alıp evimize geldik. Zaten yanıma geldiğinde çok küçüktü. Ona gülümsediğiniz zaman hemen gelir “anne anne” derdi, ilk geldiğinde herkese anne diyordu.” K13

“M. ilk geldiğinde baya bir zorlandık, farklı bir yerden bizim yanıma geldi, zor şeyler yaşamış, birbirimize alışkın olmadığımız için baya zorlandık başta sonradan bir uyum sağladık, eşim hep M. evimize ilk geldiğinde onunla uyudu, saçlarını seve seve onu öpüp koklaya koklaya uyuttu. M. bize ilk anne baba dediği zaman uyum tamamen sağlandı diye düşündük. Zaten anneyi hemen dedi ama babayı biraz geç dedi.” K10

“Çocukları kurumda ilk görmeye gittiğimiz zaman alışveriş merkezine gitmemize izin verdiler orda bile bize anne baba demişlerdi. Eşim ilk başta bana “baba demesinler, amca desinler” demişti ama çocuklar hep baba baba deyince eşimde alıştı. Sonra da bırak ne isterlerse öyle desinler demek ki babaya ihtiyaç duyuyorlar dedi.” K3

Başvuru yapan ailelerin kendi içlerinde eksiklik olarak nitelendirdikleri bu bağ kurma ihtiyacının da kişilerin aile olma ihtiyacından dolayı meydana geldiği ve kişilerin bu ihtiyaç

doğrultusunda koruyucu aile olmak için başvuru yaptıkları, yanlarına yerleştirilen çocuğun anne-baba duyguları hissetmelerinde başvuru kararlarında etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

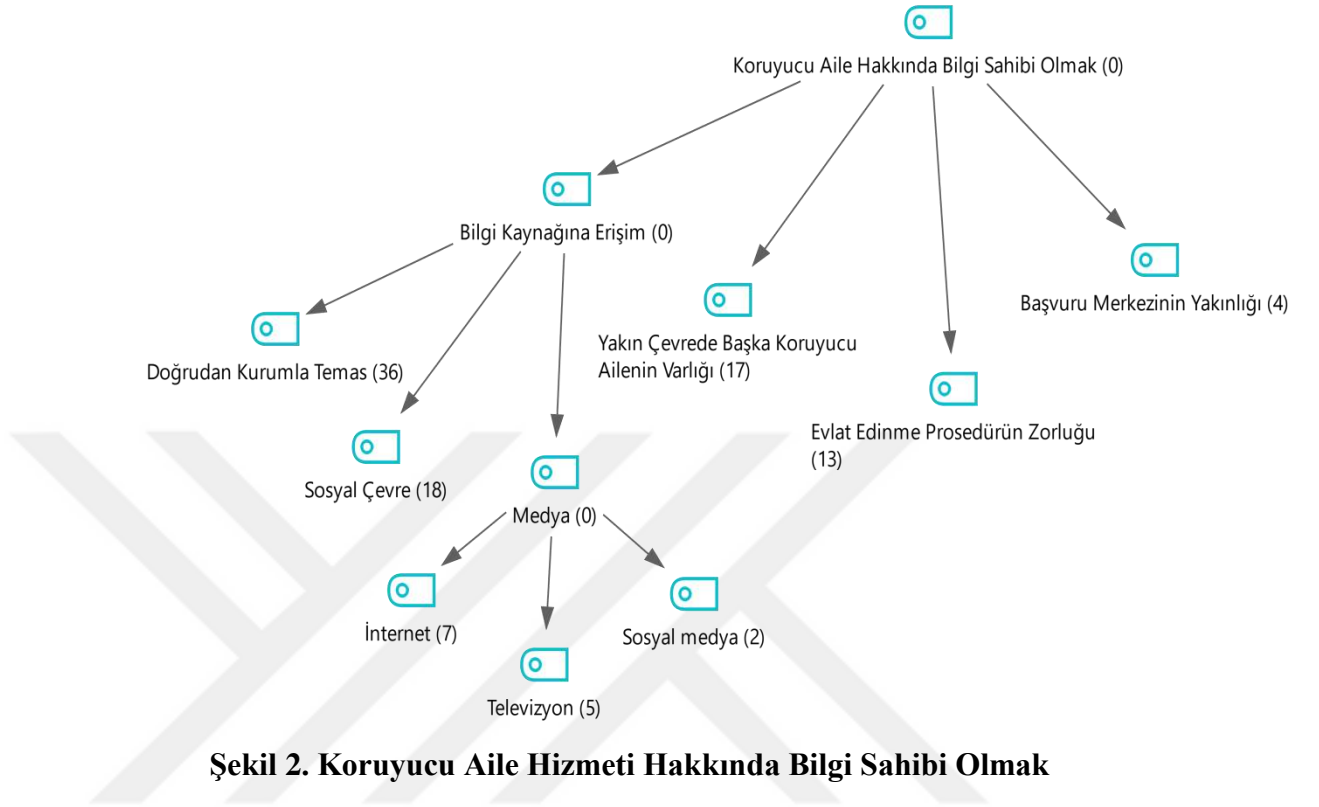
“Y’yi çok benimsedik. Dün sünnet ameliyatı oldu narkozun etkisi ile “baba baba” diye ağladı. İlk anne kelimesini söyledi. Şimdi baba diyor. Murat iş yerinde iken Y. ile görüntülü konuştuğu zaman bile Murat’a baba diyor. Murat iş yerinden öğle araları normalde gelmiyordu. Şimdi Y. ’yi görmek için her öğlen geliyor. Murat’ın bütün ilgi alakası Y. oldu şimdi daha mutlu bir adam oldu.” K16

4.1.1.2.Koruyucu Ailelik Konusunda Bilgi Sahibi Olmak

Bireylerin koruyucu aile olmaya karar verme süreçlerinde birçok farklı etkenin söz konusu olduğu, karar vermeyi özellikle etkileyen faktörlerden birinin de başvuran kişinin öncesinde koruyucu aile hizmet modelini konusunda farkındalığının olması, konu hakkında bilgi kaynağına erişimde doğrudan kurumla temas ederek kurum bakımı ve koruyucu aile hizmeti hakkında bilinçlenmesinin, yakın çevresinde başka bir koruyucu ailenin var olmasının, koruyucu aile sürecine bizzat başka bir bireyde tanık olmasının, kendi ikamet adresine yakın olan bir başvuru merkezinin mevcut olmasının da koruyucu aile olma kararını alma sürecinde etkili olduğu anlaşılmıştır.

Çalışma grubu ile yapılan görüşmelerde kişilerin bilgi kaynağına erişim noktasında kendi bireysel çabalarının, sosyal medya platformlarının, televizyon programlarının ve internet sitelerinin kullanıldığı, bilgilere kişiler tarafından bu şekilde ulaşıldığı, ya da kişilerin konu hakkında resmi kurumlara giderek veya telefon ederek bilgi aldıkları anlaşılmış olup; evlat edinme prosedürlerinin zor olması sebebi ile asıl olarak evlat edinmek arzusunda olan bireylerin başvurularının koruyucu aile olma yönünde değişmiş olduğu da saptanmıştır.

Aşağıdaki şekilde koruyucu aile hakkında bilgi sahibi olma temasına ilişkin kategoriler ve kodlar özetlenmiştir. Bilgi kaynağına erişim, yakın çevrede başka koruyucu ailenin varlığı, evlat edinme prosedürünün zorluğu, başvuru merkezinin yakınlığı kategorilerine ilişkin kodlar sırasıyla alt başlıklarda değerlendirilmiştir.

Şekil 2. Koruyucu Aile Hizmeti Hakkında Bilgi Sahibi Olmak

4.1.1.2.1. Bilgi Kaynağına Erişim

Başvuru yapan bireylerin koruyucu aile hizmeti hakkındaki farkındalıklarının oluşmasında özellikle kurumlar, kurumda kalan çocuklar ya da personel ile doğrudan bir temasının olduğu, kişilerin yaşantılarında önceden kurumları ziyarete gitmiş oldukları, sosyal çevreden yakınlarının kendilerine koruyucu olmaları yönünde önerilerde bulundukları ve kişilerin koruyucu aile hizmetini medya araçlarından duymuş olduklarını anlaşılmıştır. Bilgi Kaynağına Erişim kategorisine ait (i) doğrudan kurumla temas, (ii) sosyal çevre etkisi, (iii) medya kaynakları kodları tespit edilmiştir. Her bir koda ilişkin değerlendirmelere aşağıda sırasıyla yer verilmiştir:

4.1.1.2.1.1. Doğrudan Kurumla Temas

Koruyucu aile olma konusunda karar veren aileler ile yapılan görüşmelerde geçmiş yaşantılarında kurumlar ile bir temasının olduğu, ya bu kurumları ziyaret etmiş oldukları ya da geçmişte kurumla bir karşılaşmanın mevcut olduğu görülmüştür.

“Denizli’de bir tatil esnasında buluyorken bir çocuk esirgeme kurumu tabelası gördük, oradan prosedürü öğrendik, kuruma gidip görüştük. Ama çok da olumlu olmadı benim için açıkçası daha da korkularım arttı çünkü orda bize bilgi veren görevli; biyolojik aileler takip edip bela oluyor koruyucu ailelere dediler. Ve biyolojik aileler madde kullanan, sorunlu kişiler dediler bende de daha da korktum açıkçası bu açıklama bizim başvurumuzu 5 yıl geciktirdi. Sonra size başvuruya gelince hatta eşim size anlatmıştı bu durumu, bize yine olumsuz bir şey dersiniz 5 yıl daha atar süreç demişti. Çünkü biz iyi bir şey yapmaya çalışıyoruz ama olumsuz konuşmalar çok etkiliyordu, sizinle görüştük ve sonrasında süreç çok olumlu ilerledi.” K14

Kişilerin yaşantılarında kurum bakımında kalan çocuklar ile hayatlarının bir noktasında kesişmenin olduğu, kurumda kalan çocukları görmelerinin karar vermelerine etki etmiş olduğu da görülmüştür.

“Eşimin çalıştığı otele çocuk esirgeme kurumunda kalan bir grup çocuğu tatile gelmişti, bizde gittik çocuklarla vakit geçirdik, hala hatta aklımda bir çocuk kaldı, ismi İzzet’i onu hiç unutamadım. Eve gelince bile hep İzzet’i düşündüm acaba iyi bir yere gitti mi diye. Ben onların koruyucu ailesi olduğumu unuttum, 6 yıldır beraberiz, sanki ben doğurdum onları, onların canı yanınca canım yanar onlar sevinince bende sevinirim. Kendi çocuklarıma nasıl davranırsam onlara da öyle davranırım. Yeri gelir kızarım yeri gelir severim. Kendi çocuklarımdan bir farkları yok açıkçası. Bir misafirimiz gelince hemen sorarlar kahvenizi nasıl içersiniz diye, hemen gider kahve yapar, yanına çikolata koyar, evde yoksa hemen gider marketten alır gelir, evimizin kızları onlar.” K3

Başvuru yapan ailelerin kurum bakımında kalan çocuklar ile ya kurum ziyareti ya da bir etkinlik, organizasyonda karşılaştıkları, kurumlar ile bir şekilde temas ettikleri görülmüştür.

“Torunumun kaldığı kurumdaki çocuklar bizim evimize gelirlerdi, Ramazanda bizim evimize gelip iftar yemeği yerlerdi, beraberce burada olmaları bizi çok mutlu ederdi, onları o çocukları öyle görmek de bizi etkiledi, onların ilgiye duyduğu ihtiyaç beni çok etkiledi.” K4

Kişilerin çocukların kalmış oldukları kurumları şahsen ziyaret etmiş olmalarının da kararlarına etkili olduğu anlaşılmıştır.

“Ben özellikle girip kurumun içini gördükten sonra çocukların kurumda kalması beni çok etkiledi. Yine de çok şükür kurumlar var, haberlerden sağdan soldan görüyorum çocuklarımız sokaklarda dışarlarda mağdur oluyor hani doğurup çöpe, çöp kenarına, okul, cami gibi yerlere bırakılıyor ama yine de kurumlar çocuklar için uygun yerler değil. Bence illa ki hamile kalmakla anne baba olunmuyor, illaki kendi çocuğun olacak diye bir şey yok, eğer zaten biz biraz vicdanlı isek, birazcık merhametimiz varsa eğer her çocuk, bütün çocuklar bizim çocuğumuz yani.” K16

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde ailelerin koruyucu aile olmaya karar verme süreçlerinde, kurum bakımında kalan çocuklar ya da çocukların kaldıkları kurum ile temas etmiş olmalarının bu kararı oldukça etkilediği ortaya çıkmıştır.

“Biz 16 yıllık evliliğimiz süresince aslında hep bir kız çocuk hayali kurmuştuk. Hatta kız çocuğu olsun diye 1,5 sene beklemiştik ama boşuna beklemişiz, iyi ki de C. ile tanışmışız. Koruyucu aile adayı olarak çocuk evleri sitesinde bir tanışma organizasyonu yapılmıştı. Orda C. 'yi siz benim kucağıma verdiniz orada gözümün içine baktı, bir güldü bana hemen uyum sağladık. Hala C. 'ye bakınca o gülüşü gözümün önüne geliyor. C. 'yi kurumda görünce tüm kaygılar gitti aklımızdan. Şimdi mümkün olursa onu evlat edinmek istiyoruz.” K1

Koruyucu aile olmak için başvuru yapan bireylerin kurum bakımında kalan çocukları şahsen görmüş olmalarının, onlarla hayatlarının bir noktasında yollarının kesişmiş olmalarının da başvuru kararlarını etkilediği anlaşılmıştır.

“Çocukları çok seviyoruz ve merhamet duygum çok ağır basıyordu. Birde kendi biyolojik çocuklarım olunca, onu görüp kıyamıyorsun ve orada kurumda kalan çocukları düşündükçe onlar için bir şey yapamadıkça üzüldük, yani karıncaya hacca nasıl gideceksin demişler ya onun gibi bizde bir ucundan tutalım, bir desteğimiz olsun dedik. Zaten ben yetiştirme yurtlarında düzenlenen basketbol müsabakalarını yönetmişim orada hakemlik yapıyordum o kurumlarda hakemlik yaparken çok etkilendim, o çocuklara biraz gülümsediğimde hepsi

yanıma gelirdi, sohbet etmeye çalışırlardı benimle, o zamanlar 18 yaşındaydım ve bir çocuk gelip bana “keşke annem sen olsan demişti” çok etkilenmişim. Hatta o dönem ablama ben bu olaydan bahsettim ve o bir kız çocuğu almıştı, koruyucu aile olarak almıştı, kızı şimdi üniversite okuyor.” K13

“Eşim polis memuru olduğu için çocukların başına gelenleri normal vatandaşlara göre biraz daha fazla bilgi sahibiydim ve bir gün anne babası tarafından bırakılan ve kuruma yerleştirilecek olan bir çocuğu evimde ağırlamıştım. O çocuğu hiç unutamadım. Kurumda yetişen çocukların devlet tarafından verilen imkanları elbette var ama birebir bir çocukla ilgilenmek farklı, 10 tane çocukla ilgilenmek farklı bir şey.” K8

Koruyucu aile olma kararının verilmesinde özellikle kurumda kalan çocukların ziyaret edilerek, aileler ile bir bağ kurmalarının başvuru sürecinde etkili olduğu görülmüştür.

“A. genel olarak çok uyumlu muhteşem, pozitif, mutlu bir çocuk. Kurumda onu ilk gördüğümüz günde çok mutluydu. Onu ilk görmeye gittiğimiz gün elimdeki doğum lekesini fark etti, “-ne oldu eline” diye sordu, -“düşüm, yara oldu dedim.” ve elimdeki yara izini öptü, acımasın diye ve ben orda çok ağladım. O hareketi benim elimi öpmesi çok etkiledi kararımızı. Onu aldığımız gün gözleri parlıyordu. Onu görünce hayran oldum, içime işledi A. benim. A. ile tabi ki alışma sürecinde sıkıntılar yaşadık, siz alışma süreci için en az 1 yılın geçmesi gerektiğini, yani o çocukla 4 mevsimi yaşamamız gerektiğini ifade etmişsiniz, sahiden 1 yıl sonra bıçak gibi kesildi sorunlar. A. bir kelebek gibi etrafımızda dönüp duruyor” K16

4.1.1.2.1.2.Sosyal Çevre Etkisi

Çalışmaya katılan kişilerin koruyucu aile olma konusunda bilgi sahibi olmaları, yakın çevrelerinin bu konuda kendilerini bilgilendirmeleri, yönlendirmeleri, sosyal çevrelerinin kendilerine bu konuda yol göstermelerinin ayrıca kurumda çalışan personelleri tanımlarının da başvuru sürecinde karar vermeyi destekleyen bir mekanizma olduğu ve koruyucu aile olma kararında etkili olduğu anlaşılmıştır.

“Hep aklımdaydı, kendi akrabalarımдан almak istemedim, çünkü 50 tane de çocuğu olsa yine bana verdiğinde olur gözü diye düşündüm hep. Hiç bu konuda içim ısınmadı, bir

kardeşim var adli tıp uzmanı, onunla konuştum, o araştırdı ve bana anlattı, bulunduğumuz ilden başvuru yapmamız gerektiğini söyledi, eşimin bir izin gününde gidip Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile görüştük.”K5

“Biyolojik olarak çocuk sahibi olamadık, bir arkadaşım da koruyucu aile olmuştu, 17 yıllık evliydik ve çocuğumuz yoktu, bir akrabamız çocuğumuz olmadığı için o bize koruyucu aile olmamızı önerdi, bizde konuyu internetten araştırdık. Akrabamızın Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdür Yardımcısı olan bir tanıdığı da vardı, onunla bizi tanıştırdı ve Müdür Bey bizi odasında ağırlayarak, süreçten bahsetti ve başvurduk.” K1

Koruyucu aile olan ailelerin içlerinde hissettiklerini ifade ettikleri eksikliğin her zaman farkında oldukları ancak sosyal çevrelerinde bulunan kişiler tarafından koruyucu aile olma konusunda yönlendirilmelerinin karar vermelerine etkisinin oldukça büyük olduğu anlaşılmıştır.

“Zaten eksikliğini bildiğimiz için birinin de motive etmesine gerek yoktu ve her zaman istediğimiz bir şeydi. Sadece böyle bir adım kadar uzaktaymışız onu bize komşumuz deyince o bir adım uzaklığı hemen bir adım attık ve oluverdi. Sadece bir şeyi onu böyle birinin bize söylemesi, fark ettirmesi gerekiyormuş. Düşüncemiz meğerse bir adım kadar uzağımızdaymış.” K6

Koruyucu aile olma kararının verilmesinde kişilerin sosyal çevrelerinde kurumlar ile bağlantı kurmalarını sağlayan bireyleri tanımlarının ve bu bireylerin kendilerini bu konuda yönlendirmelerinin de önemli bir etken olduğu görülmüştür.

“Ankara’da tanıdığımız olan bir Milletvekili vardı, o da Ankara’da İl Müdürlüğünde çalışan birini tanıyordu o kişide Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdür Yardımcısını tanıyordu. Personeller oldukça yardımcı oldu ve konu hakkında ilk bilgiyi onlardan aldık.” K16

“Çalıştığım okuldaki personel bir arkadaşım bahsetti ilk. Evlat edinme başvurusu için Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü’ne başvuru için gittiğimiz zaman da duyduk koruyucu ailelik hizmetini.” K10

4.1.1.2.1.3. Medya Araçları

Yapılan aile görüşmelerinde koruyucu aile olma kararının verilmesinde medya araçlarının da etkili olduğu, kişilerin başvuru konusunda ilk araştırmalarını internet, sosyal medya gibi platformlarda yaptıkları ve bazı televizyon programlarında bu konularda bilgilendikleri ve başvuru süreçlerinde bu medya araçlarının etkili olduğu görülmüştür.

Özaydın Demirbaş vd., (2021) tarafından yapılmış olan bir çalışmada katılım gösteren bireylerin, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuklara sunulan hizmetlerin toplum tarafından çok fazla bilinmediği, bilinse bile doğru kurum ve kişilerden öğrenilmediği için bu konuda eksik ve doğru olmayan bilgilerin mevcut olduğu anlaşılmıştır.

4.1.1.2.1.3.1. İnternet

Koruyucu aile olma kararında kişilerin interneti konu hakkında bilgi almak, detaylı bilgi edinmek için kullandıkları da görülmüştür.

“Bekar olarak da başvuru yapılabileceğini internetten öğrendim ve Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde direkt gittim, evlat edinme birimi ile görüştim.” K9

“Süreci internetten araştırdık ve Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü’ne gittik. Daha sonra Manavgat’ta böyle bir kurumun açıldığını duyduk ve size geldik.” K16

Konu hakkında literatürde yapılan çalışmalarda; koruyucu ailelerin, internet, sosyal medya, televizyon gibi kaynaklardan ayrıca panel, konferans, seminer gibi alanlardan konu hakkında bilgi sahibi oldukları ve koruyucu aile hizmetini öğrendikleri ancak yapılan bu tanıtıcı çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı ve koruyucu aile sayısının nitelikli şekilde artırılması için gerekli çalışmaların yapılmasının gerektiği ifade edilmiştir (Tiryaki vd.. 2015: 41).

4.1.1.2.1.3.2. Televizyon

Koruyucu aile olma kararının verilmesinde kişilerin izledikleri televizyon kanallarının ve programların bu konuya yer vermelerinin önemli olduğu, kişilerin bu tür programlardan da hizmeti duyup etkilendikleri ve başvuru yaptıkları anlaşılmıştır.

“Keşke daha yaygınlaşsa bu tür hizmetler, biz koruyucu aile ve evlat edinme arasındaki farkı bile bilmiyorduk. İnsanlar bilse daha çok çocuk koruyucu aile hizmetinden yararlanırdı. Biz ilk kez Kerem ALIŞIK’ ın sunduğu bir televizyon programında görmüştüm koruyucu aile uygulamasını. Bilseydim çok daha önceden alırdım. Bence insanlar bilseler daha çok alırlar.”K6

Çalışma kapsamında katılım sağlayan gönüllülerden bazılarının koruyucu aile hizmeti konusunda bazı bilgilerinin olduğu ancak bu bilgilerde eksikliklerinin mevcut olduğu belirtilmiştir. Cooley ve Petren (2011) tarafından yapılan başka bir çalışmada da buna benzer şekilde katılımcıların konu hakkında bilgi eksikliklerinin mevcut olduğu anlaşılmıştır.

“Özellikle babam da çok istiyordu “kızım bir çocuk al yuvadan al büyüt” demişti. O da haberdar etti bizi. Birde masterchef programında gördüğüm aileler de beni çok etkiledi. Ayrıca bir dizi de izlemiştim koruyucu aile hakkında orda gördüm.”K7

“Kurum bakımından ayrılan çocukları izliyorum bazen televizyonlarda, annesi babası ile yaşarken bile ergenliğini zor atlatan bu çocukların yalnız olarak daha zor atlatacağı ve farklı şeyler yaşayacağını düşününce da daha azimlenip başvurmaya karar verdim.” K8

4.1.1.2.1.3.3. Sosyal Medya

Koruyucu aile olma kararının verilmesinde sosyal medyanın etkisinin olduğu, bu konu hakkında kurulan destek platformlarının ve derneklerin sosyal medya paylaşımlarının kişilerin karar verme sürecinde etkili olduğu görülmüştür.

“Kalben derneğini sosyal medya hesabından hep takip ediyordum ve dernek kurucusunun da koruyucu aile yanında büyümüş biri olduğunu duyunca çok etkilendim ve araştırıp karar verdim. ” K8

“Koruyucu aile hizmeti hakkında facebookta bazı gruplar vardı burada konu hakkında bir sürü kişi yazı yazıyordu, bir kadının çocuk sahibi olamaması ve üzüntüsünü paylaştığı bir yazı vardı ona yazılan teselli yorumlarının içinde koruyucu aile olarak da anne olabilirsiniz demişlerdi, bende etkilendim ve konuyu bu şekilde araştırıp karar verdim.” K9

4.1.1.2.2. Yakın Çevrede Başka Koruyucu Ailenin Varlığı

Koruyucu aile olma kararının verilmesinde, kişilerin başvurusunu etkileyen bir diğer alt faktörün ise yakın çevrede bir koruyucu ailenin olmasının, sürece kişinin şahsen şahit olunmasının karar verme aşamasında olumlu yönde bir etkiye sahip olduğu, koruyucu aile olmayı düşünen bireylerinin sosyal çevrelerinde bir koruyucu ailenin varlığından haberdar olmalarının sürece olumlu etkisinin olduğu çalışmada ortaya çıkmıştır.

Koruyucu aile olma konusunda karar veren bireylerin yakın çevrelerinde mevcut olan koruyucu aileleri görerek bu süreçten etkilendikleri ve başvuru yaptıkları (K2, K3, K5, K7, K10, K15, K16) ifade edilmiştir.

“Kendi memleketimizde tanıdığım bir sürü koruyucu aile var. Kurumda ziyarete gittiğimizde de görürdük ve her çocuğun bir ailesi olduğu için çocuklar adına çok seviniyordum o zamanlar bende bir çocuğun ailesi olabilirim dedim açıkçası.” K2

“Edirne’deki akrabamızın 2 oğlu vardı, onlar büyüyip yanından ayrılınca o da koruyucu aile olmuştu, bizde oradan gördük, sonra Antalya İl Müdürlüğünü aradık, telefon ile bilgi aldık ve yüz yüze görüşme için il müdürlüğüne gittik, bize oradaki personel bilgi verdi.” K3

“Eşimin iş yerinde bir arkadaşı vardı, bir kız çocuğu almışlardı, onları görmek beni özellikle de eşimi olumlu yönde etkilendi.” K5

“Komşumuz F. Hanım koruyucu aile olmuştu, onlar kızıyla beraber parkta oynuyorken gördüm ilk kez bir koruyucu aile ile çocuğunu gördüm ve kız “anne anne” diye koşarak F. Hanım’a geldi ve ben onları görünce çok duygulandım, bende yapabilirim dedim.” K7

“İlk olarak bir komşumuzdan gördük koruyucu aileliği, onlar bir kız çocuğu almıştı, bizde onları evlerinde ziyaret etmiştik, kızı görünce çok sevdik, çok tatlıydı, çok hoşumuza gitti, bizim için de iyi bir şey olacağını düşündük. Gerçekten de iyi oldu. İlk başlarda daha sıkıntılı geçiyordu ama şimdi çok iyi durumdayız alıştık birbirimize.” K10

“Eşimin arkadaşı çocuk doktoru Mine Hanım yıllar önce evlat edinmiş; bir gün o bizim evimize misafir olarak gelmişti ve kızı liseye gidiyordu o zamanlar onun kızıyla telefonda görüşmesine şahit oldum, hikâyesini bilmiyordum, kendisini anlattı bana. Ama bir samimiyetimiz yok, sadece bir kez evimizde sohbet ettik, o zaman öğrenmiştim evlat edindiğini ve bu durum başvurumda beni çok etkiledi.” K15

“Koruyucu aile olmayı ilk amcamlarda gördük, onların koruyucu aile olması ve benim onlara şahit olmam beni çok etkiledi. Ve o dönem ben hastanede çalışıyordum ve kurum bakımında kalan çok çocuk geliyordu o hastaneye, bu çocukları ilk orada gördüm. Çocuklar kurumdan sünnet için, bazı sağlık kontrollerini yaptırmak için bizim bulunduğumuz hastaneye getirilirdi, yanlarında da bir tane yurttan gelen anneleri olurdu. Bizde kayıtlarını açardık, işlemlerini yaparken bu anne bize anlatırdı çocukların durumunu. Ayrıca eşimin ilk görev yeri olan Siirt ilinde de koruyucu aile olan birkaç arkadaşımız vardı.” K16

4.1.1.2.3. Evlat Edinme Prosedürünün Zorluğu

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de evlat edinme konusunda prosedürün zorluğundan dolayı başvuru yapan ailelerin koruyucu aile olmaya yönlendikleri, koruyucu aile olmanın evlat edinme kadar zor bir başvuru sürecinin olmadığı ve koruyucu aile hizmetine başvuru yapılmada b faktörün etkili olduğunun ifade edildiği, ailelerin bir süre sonra koruyucu ailesi oldukları çocuğu evlat edinme noktasında umut besledikleri anlaşılmıştır.

ASPB'nin “28.10.2015 Tarih ve 158618 Sayılı Koruyucu Aile Hizmetine İlişkin İşlemler Hakkında Yayınlanan 2015/06 Sayılı Genelge” nin 8 maddesinin 2-c bendinde “Evlat Edinme Hizmetinden yararlandırılacak çocukların Koruyucu Aile Hizmeti kapsamında aile yanına yerleştirilmemesi, koruyucu aile hizmetinin evlat edinmeye basamak

olarak kullanılmaması,” ibaresi yer alsa da İzmir ilinde konu hakkında yapılan bir araştırmada; koruyucu aile hizmetinin evlat edinme hizmetine geçiş konusunda aracı bir basamak şeklinde kullanıldığı, çalışma kapsamında bulunan koruyucu ailelerin asıl olarak evlat edinmek için başvuru yaptıkları ancak gerekli şartlara sahip olmayan ailelerin koruyucu aile hizmetine yönlendirildikleri ve koruyucu ailelerden bazılarının yanlarına yerleştirilmiş olan çocukları evlat edindikleri görülmüştür (Taştekil, 1989:205-211).

“Kendimde evlat edinildiğim için evlat edinmek benim hep bir hayalimdi ama evlat edinme prosedürü çok ağır, hiç borcun olmayacak, hiç kredin olmayacak, şartları çok zorluyorlar ama koruyucu ailede evlat edinenlerde vardı, şartları daha kolay diye koruyucu aile olduk, Allah nasip ederse evlat da edinmek isterim. 2 tane daha çocuk almayı isterim.”
K12

Ailelerin evlat edinmek üzere kurumlara başvuru yaptıkları ancak evlat edinme için yaşlarının fazla olması sebebi ile koruyucu aile hizmetine yönlendirildikleri de görülmüştür.

“Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne gittik, ilk başta evlat edinme için başvurduk ancak yaşımız büyük olduğu için bizi koruyucu aile hizmetine yönlendirdiler.” K5

Kişilerin evlat edinme sürecinde koruyucu aile hizmetine göre daha fazla bekleme süresi olduğu için koruyucu aile hizmetini tercih ettikleri de katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

“Kurumlara çok sık ziyarete giderdik. Ayda 1 kez neredeyse. Evlatlık konusundan sonra koruyucu aile hizmetini ortaya çıktığını duyduk ve bize de daha avantajlı geldi, daha az bekleme süresi olduğu için.” K2

“Ben yıllardır yani üniversite dönemimden beri hep evlat edinmeyi düşünmüştüm. İl müdürlüğüne de onun için gittim zaten. Gitmeden hemen önce de bekârken de evlat edinilebildiğini öğrendim. Bunu daha önce bilseydim daha önce giderdim. Hep evlilik şartı var diye düşünüyordum. Ancak çok araştırmadan gittim. Oradaki görevliler bana 3-4 yıl gibi çok uzun bir süre beklemem gerektiğini, hele ki kız çocuk için daha çok beklemem gerektiğini,

sürecin uzun sürdüğünü ifade ettiler. Kız çocuk için daha uzun, erkek çocuk için 3 yıl gibi bir süre beklemem gerektiğini ifade ettiler. Bende erkek çocuk hiç düşünmediğim, kız çocuk düşündüğüm için bu kadar uzun süre beklemem için başvurmadım. Sonra beni koruyucu aile birimine yönlendirdiler. İlgili birimden bilgi aldım ve 6-7 ay kadar da bu konu üzerine düşündüm ve araştırdım.” K9

Koruyucu ailelik için başvuru yapan ailelerin aslında evlat edinme hizmetinden faydalanmak istedikleri ancak, koşullarının yetersiz olması ya da kuruma yapılan başvurusu sırasında ilgili meslek elemanlarının kişileri koruyucu aile modeline yönlendirmesi de koruyucu aile olma kararın verilmesinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

“Eşim 15 Temmuz Gazisi olduğu için bir ramazanda iftar programı için Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından düzenlenen bir davete gitmiştik. Orada İl Müdür Yardımcısı ile karşılaştık ve evlat edinmek istediğimizi söylemiştik. Nasıl bir yol izlememiz gerekir diye söylediğimizde bize evlat edinme sürecinin uzun olduğunu, koruyucu aile başvuru sürecinin daha kısa olduğunu, bu yolla daha çabuk evlat sahibi olabileceğimizi söylemişti. Daha sonrasında düşününce bunun daha iyi olacağını düşündük. Evlat edinmektense koruyucu ailenin daha iyi olacağını düşündük, yani evlat da edinsek, koruyucu aile de olsak aynı sonuçlarla karşılaşma ihtimalimiz olduğunu anladık ve başvurduk.” K8

“Başka bir koruyucu aile ile tanıştık ve ilk kez onlarda gördük. Onlar bizi yönlendirdi. Aslında daha önce evlat edinme için bir teşebbüsümüz olmuştu ama bekleme süresi çok uzundu. Kurum personelleri bu şekilde koruyucu aile olursanız daha kısa sürer dediler. Bizde beklemeden hemen mutlu olalım istedik.” K11

4.1.1.2.4. Başvuru Merkezinin Yakınlığı

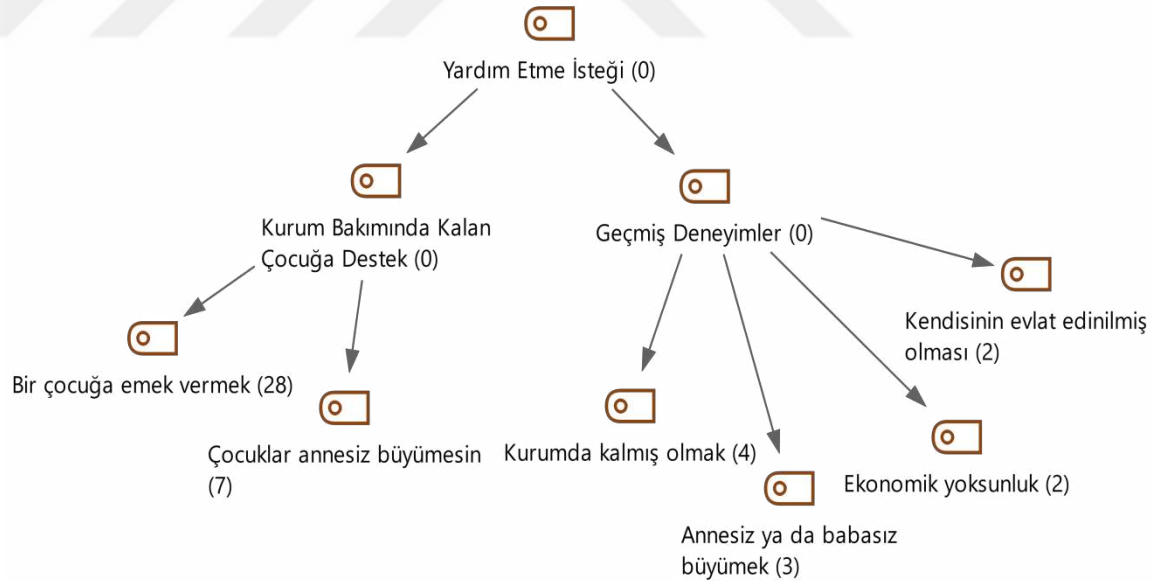
Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde başvuru sahibi olan kişilerin ikamet ettikleri yerde başvuru yapabilecekleri kurumun olmasının başvuru kararlarında etkili olduğu, sürecin bu şekilde daha ulaşılabilir olduğu ve teşvik edici olduğu da anlaşılmıştır.

“Manavgat Sosyal Hizmet Merkezi (SHM)’ de çalışan bir personel alt komşumuzun arkadaşymış, onların vesilesi ile koruyucu aile hizmetinden haberdar oldum, bu işlerin çok zor olduğunu düşünürdük, burada başvuru yapabileceğim bir kurum olduğunu bilmiyordum, öğrenince hiç beklemeden hemen başvuru yaptık.” K6

“Hep dilimizde, hayatımızda bu konu vardı yani evlat edinme ya da koruyucu aile olmak. Özellikle bu hizmet için Antalya Merkez Müdürlüğüne gitmemiz gerektiğini, burada da başvuru yapacağımız bir kurum olduğunu bilmek bizim karar verip uygulamamızı daha da hızlandırdı, hiç vakit kaybetmedik.” K15

4.1.1.3.Yardım Etme İsteği

Aşağıdaki şekilde yardım etme isteği temasına ilişkin kategoriler ve kodlar özetlenmiştir. Kurum bakımında kalan çocuğa destek olmak ve geçmiş yaşam deneyimleri kategorilerine ilişkin kodlar sırasıyla alt başlıklarda değerlendirilmiştir.

Şekil 3. Yardım Etme İsteği

Koruyucu aile olmaya karar verme, bu konuda motivasyon sahibi olma konusunda yapılan araştırmalarda genel olarak insanları koruyucu aile olma konusunda etkileyen, bu konuda motive eden en etkili faktörlerin; çocukların toplum içerisindeki durumları,

korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğa destek olma isteği, bir çocuğun hayatında değişim yaratma çabası ve koruyucu aile bireylerinin kendi hayatları ile ilgili kişisel ihtiyaçlarının öncelikli olduğu fark edilmiştir (Certel, 2018: 152).

4.1.1.3.1. Kurum Bakımında Kalan Bir Çocuğa Destek Olmak

Kurum Bakımında Kalan Bir Çocuğa Destek olmak kategorisine ait (i) bir çocuğa emek vermek, (ii) çocuklar ailesiz büyümesin kodları tespit edilmiştir. Her bir koda ilişkin değerlendirmelere aşağıda sırasıyla yer verilmiştir.

Koruyucu aile olmaya karar vermede etkili olan unsurlardan biri de bireylerin yardım etme ihtiyacıdır. Yardım etme ihtiyacının alt faktörleri farklılaşsa da benzer nitelikler gösteren kategoriler mevcuttur. Yardım etme ihtiyacının odak noktasında katılımcılar korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğun hayatında etki etmek, bir değişim yaratmak, destek olmak isteği ile koruyucu aile olmak için başvuru yapmaktadır.

“Çocuk sevgim, merhamet duygum, kurumlarda kalan çocuklar için bir şey yapmayı istemek, bizimde çocuklarımızın olduğu düşüncesi, devlete millete hayırlı çocuklar olsun istiyoruz tüm çocukların ama bizim elimizden gelen, yapabileceğimiz bir şey varken de yapmamak yanlış geliyor, bu görev bilinciyle, bir şeyler yapabilecekken uzak durmak yanlış geldi.” K13

(Kıbaroğlu, 2022:73) tarafından yapılan başka bir araştırmadaki katılımcıların sözlerinden anlaşılacağı şekilde bir çocuğun bakım ve sorumluluğunu alma konusunda olumlu düşüncelerinin mevcut olduğu ve düşünceleri ile yardıma ihtiyaç duyan bireye yardım etmek gibi düşüncelere dayanmaktadır.

“Bir çocuğu daha yuvadan kurtarsınlar, ı ışık olsunlar, geleceği kararmasın çocukların. Elbette yuvada 4 4 lük bakıyorlardır ama bu şekilde bir özgürlük oluyor çocuklarda. Sevgi dolu, sabırlı olsunlar, çok borcu olan, çıkmazda olan kişiler de almasın lütfen. Bir geliri olmayan kişiler almasın, aktif olsunlar.” K7

2022 yılında Kibaroglu tarafından “Koruyucu Aile Olma Şartı Sağlayan Eşlerin Koruyucu Aile Hizmet Modeline İlişkin Görüşleri” isimli çalışmada çıkan sonuçların da katılımcıların koruyucu aile olma konusuna dini ve manevi boyut bakış açısıyla başvurdukları, katılımcıların koruyucu aile olmalarında hayırseverlik ve yardım anlayışının mevcut olduğu, çalışma sonuçlarının tarafımızca yapılan çalışma ile benzerliği görülmüştür.

4.1.1.3.1.1. Bir Çocuğa Emek Vermek

Çalışma kapsamında görüşülen koruyucu ailelerin karar verme süreçlerinde koruyucu aile olarak bir çocuğa emek vermek amacı ile başvuru kararını değerlendirdikleri, bu amaçla koruyucu aile olma kararını verdikleri üzerine verilen cevapların yoğunlaştığı görülmektedir.

“Bir çocuğu mutlu etmek, çünkü onun yalanı yok, mutlu ise gülüyor. Kendimde eksik olanı tamamlamak, çünkü içinde bir sevgin var yani bu eşine, ailene duyduğundan çok başka bir şey. O her şeyi ile sana muhtaç ya sadece onun verdiği duygu bambaşka.” K14

Yapılan literatür taramasında da korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğa iyi, sağlıklı bir aile yaşantısı sunabilmeyi, onun daha iyi şartlarda büyümesi amacı ile bu hizmeti yerine getirdikleri, çocuk için emek verme motivasyonu ile hareket ettikleri anlaşılmıştır. (Baysal, 2017: 193)

Başvuru yapan kişilerin temel hedefinde bir insanın hayatına dokunmak, olumlu yönde bir değişim sağlamak isteğinin olduğu, hayatın kendileri için daha iyi bir hal aldığının ifade edildiği görülmüştür.

“ Bir insanın hayatına güzel bir şekilde dokunmak, hayatına yol çizerken ona yardımcı olmak istedik ama o benim hayatıma dokundu. Yani aslında ben ona değil, o bana dokundu. İlk etapta hep öyle düşünüyordum ben ona iyi bir şey yapacağım, iyi bir gelecek sunacağım veya iyi bir yaşam vereceğim, ama gördüm ki aslında o benim hayatıma dokunup, beni değiştirdi ve halen değiştirmeye devam ediyor. Hayattan daha çok keyif alıyorum hayatınız gerçekten değişiyor, o bana iyi geldi ben ona değil” K8 sözleriyle korunma ihtiyacı içerisinde olan bir çocuğun bakımını üstlenmeyi kendisi için bir yaşam amacı olarak ifade ettiği, koruyucu aile olmanın kendisi için bir tür doyum olduğunu ifade ettiği görülmüştür.

“Bir çocuğun yüzünde gülümsemeyi sağlıyor, onu kurtarıyorsun hem de çocukla beraber senin evin neşeli hale geliyor. İlerde M. isterse üzerimize de yazdırmak istiyoruz, zaten M.’de istiyor bunu zaman zaman bu konuyu aramızda konuşuyoruz. Biz onu anne babasından ayırmak istemeyiz, o isterse yine görüşürüz annesi babasıyla. Biz biyolojik ailesini kendisinden gizleyip saklamadık hiç, M. de bunu biliyor.” K10

Benzer şekilde Kınık (2019) tarafından yapılan başka bir çalışmada; ailelerin koruyucu ailelik kararlarını vermelerinde dini ve sosyo-kültürel yapılarının ve vicdani duyguların etkisinin olduğu açıklanmıştır.

4.1.1.3.1.2. Çocuklar Ailesiz Büyümesin

Yapılan çalışma kapsamında görüşme yapılan koruyucu aile bireylerinin hiçbir çocuğun anne babasız, ailesiz büyümemesi gerektiği inancı üzerine varılan düşüncelerin, koruyucu aile olmaya karar verme noktasında oldukça etkili olduğu, özellikle kişilerin kendi geçmiş yaşam deneyimlerinin de bu kararı vermede önemli bir rol oynadığı keşfedilmiştir.

“Bu kararı vermenin benim çocukluk yaşantılarıma dayanan bir şey olduğunu düşünüyorum. Yetiştığımız ortamdaki dolayısı ve özellikle kurumda kalan çocukları ziyaret edip, gördükçe kurumda ihtiyaçlarının karşılandığını ancak her bir çocuğun maddiyattan çok daha sevgi ihtiyacı olduğunu, onların sevgiye aç olduğunu bildiğim, çocukların bu sevgi ihtiyacını karşılamak için aslında bu kararı verdik.” K2 ifadeleri ile kendi gözlemleri ile kurum bakımında kalan çocukları görmüş olduğu, bu çocukların temel gereksinimlerinin devlet tarafından karşılandığını ancak çocuklar için eksik olanın sıcak aile ortamı, sevgi ihtiyacının karşılanmadığı konusunda bir kaygısının olduğu görülmüştür.

“Hayat daha büyük bir mutluluğa döndü benim için daha bir anlamlı hale geldi, onun hayatına daha çok büyük bir etki yaratacağımızı düşünüyorum. Hatta iyi ki küçükken aldık, kurumda kucağa alınmadan büyüyecekti belki de, şimdi en küçük sesinde biz kalkıp kucağımıza alıyoruz. Kurumda kalan çocukların ailelerle buluşması gerekiyor, hiçbir çocuk bunu hak etmiyor, biyolojik ailelerinin yaptığı sorunların en büyük acısını onlar çekiyor hiçbir suçları yokken. Bu dünyadan geldik ve gidiyoruz ve hayatta geride bırakabileceğin tek

şey bir çocuk, başka hiçbir şey değil, mal, mülk hepsine sahip ol hayatta siz gittikten sonra bıraktığınız en büyük iz bir çocuğa bıraktığın iz bence. Onun sizi iyi anması, iyi bir şekilde yad etmesi çok önemli ve kıymetli.” K14

Katılımcıların söylemlerine göre korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocuk kavramının katılımcılarda koruyucu aile olma kararını etkilediği, bu kavramın (Kıbaroğlu, 2022: 74) tarafından yapılan çalışmada; genel olarak kişilerde ebeveyn ve aile ortamından yoksun olmayı ifade ettiği, ayrıca kişilerin sosyal ve ekonomik alanda yetersiz olduklarını düşündükleri ve farklı alanlarda travmalara maruz kalan çocuklar olarak yorumladıkları görülmüştür.

4.1.1.3.2. Geçmiş Yaşam Deneyimleri

Geçmiş yaşam deneyimlerine ait (i) kurumda kalmış olmak, (ii) ebeveyn yokluğu ile büyümüş olmak, (iii) ekonomik yoksunluk yaşamış olmak, (iiii) kendisinin de evlat edinilmiş olması kodları tespit edilmiştir. Her bir koda ilişkin değerlendirmelere aşağıda sırasıyla yer verilmiştir.

Görüşme yapılan koruyucu aile bireylerinden kendi geçmiş yaşantısında kurum bakımında kalmış olan, ebeveynlerinin yokluğu ile büyüyen, yaşantısında ekonomik zorluklar yaşamış olan ya da kendisinin evlat edinilme öyküsü olan, bu yaşam deneyimi ile büyümüş olan kişilerin koruyucu aile olma konusunda karar vermede daha hassas oldukları görülmüştür.

4.1.1.3.2.1.Kurumda Kalmış Olmak

Başvuru sahibi olan aileler ile yapılan görüşmelerde kişilerin kendi geçmiş yaşantılarında kurum bakımında kalmış olmalarını karar vermelerinde etkili olduğu da anlaşılmıştır.

“Karar vermemizi etkileyen aslında bizim de kaldığımız, yetiştiğimiz kuruluşlar oldu, benim babam yok, annem tek başına büyütmeye çalıştı bizi ve şartlarımızdan dolayı mecburen kurumda kaldık, eşim de annesi babası vefat etmiş ve kuruma verilmiş bir çocuktü. Eşimle de kurumda tanıştık, koruyucu ailenin ne demek olduğunu orada bizi yetiştiren

babalarımızdan yani kurum personellerinden duyduk. Ben ve eşim de kurumda yetiştiğimiz, kurum bakımında kaldığımız için de hep istiyorduk koruyucu aile olmayı.” K2

“Ben ve eşim kurumda kalırken tanıştık, benim anne ve babam bir trafik kazasında vefat etmiş ben ve 3 kız kardeşim çok küçüktük kuruma verildiğimiz zaman ve 3 kardeşim evlat edindirilmişti, benim kuruma gelen hiçbir ziyaretçim, akrabam yoktu. Eşimin annesi eşimi kurumda ziyarete gelir ve onu bayramlarda izinli alırdı, bir süre sonra da benim gönüllü annem oldu ve beni de kurumdan izinli almaya başladı, bende hiçbir çocuk orda tek kalsın istemedim ve koruyucu aile oldum.” K2

4.1.1.3.2.2. Ebeveyn Yokluğu ile Büyümüş Olmak

Özellikle kendi yaşantısında anne-babasız olan, ebeveyn yokluğu yaşamış bireylerin kendi eksikliğini yaşadıkları ve bu yoksunluğun hayatlarına etkisinin, zorluklarının farkında olarak başka çocukların bu yoklukla büyümesini engellemek istedikleri ve bu sebeple başvuru yaptıkları görülmüştür.

“Bir çocuğun hayatını kurtarmak, ona rol model olmak istedik. Ben onun annesi olayım, veli toplantılarına gideyim, eşim gibi bir babası olsun. Şimdi ben büyüdüğüm zaman babamla evleneceğim demeye başladı. Bende babasız büyüdüm ve bir süre sonra da annemi kaybedince evet ben anneyim, çocuğum var, annesizlik çok zor geliyor, küçücük çocuklar ne yaşıyor annesiz kalmak çok zor dedim. En çok da annemin kaybını yaşamak etkiledi karar vermem de.” K15

“Ben babasız büyüdüm ve kendim biyolojik olarak anne olduktan sonra koruyucu aile olmaya karar verdim.” K15

4.1.1.3.2.2. Ekonomik Yoksunluk Yaşamış Olmak

Yapılan görüşmelerde geçmiş yaşantılarında ekonomik zorluk yaşamış ve cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmış bireylerin de çocukların hayatında bir değişim yaratma çabası ile koruyucu aile olmaya karar verdikleri, kendi yaşam deneyimleri ile başka çocuklara destek olmak amacı ile bu kararı verdikleri de görülmüştür.

“Ben zor bir çocukluk geçirdim, zor bir hayat yaşadım, kız çocuklarının zor bir hayat yaşamasını istemem. Maddi olarak çok zorlandım, üniversitede parasız geçirdiğim dönemler oldu. Hayatımı hep çalışarak geçirdim. Hayatın bu gerçeğini biliyorum. Ben hep mücadele ettim, ortaokuldan beri çalıştım, hep çok çalışkan oldum. Bizim evimiz erkeklerin egemen olduğu bir evdi. Ben oradan böyle güçlü çıktım. Bazı kuzenlerimin okumasına izin verilmedi, ben çocukları sevdiğim ve onların hayatlarının güzel olmasını istediğim için başvurum. Herkesin evlat edinme için sırada beklediğini ancak koruyucu aile başvuranlarının çok olmadığı, ancak kurumda ailesinin rızası olmadığı için koruyucu aile hizmetine uygun çocukların da kurumda beklediği aklıma geldi ve onlar adına bir şey yapmak gerektiğine inandım. Neden onlar da beklesinler ki dedim.” K9

Yeşilkayalı (2015) tarafından 100 koruyucu aile bireyi ile yapılan çalışmada; koruyucu aile olan kişilerin yüzde 90,10’unun gelir seviyelerini “orta halli-orta üstü”, yüzde 6,93’ünün “dar gelirli-ortanın altı”, yüzde 2,97’sinin de kendilerini “varlıklı” şeklinde ifade ettikleri açıklanmıştır. Çalışma sonuçlarında ifade edildiği şekilde; çalışmaya katılan bireylerin genel ekonomik durumunun “orta ve orta üstü gelir düzeyine sahip” olarak değerlendirildiği görülmüş olup, tarafımızca yapılan çalışmaya katılan 16 ailemizin de gelir durumu değerlendirmesinin benzer olduğu (16 aile içerisinde ekonomik durumunu geliri giderine eşit olarak ifade eden 7 aile; gelirini giderinden çok şekilden ifade eden 9 aile vardır) saptanmıştır.

4.1.1.3.2.3.Kendisinin de Evlat Edinilmiş Olması

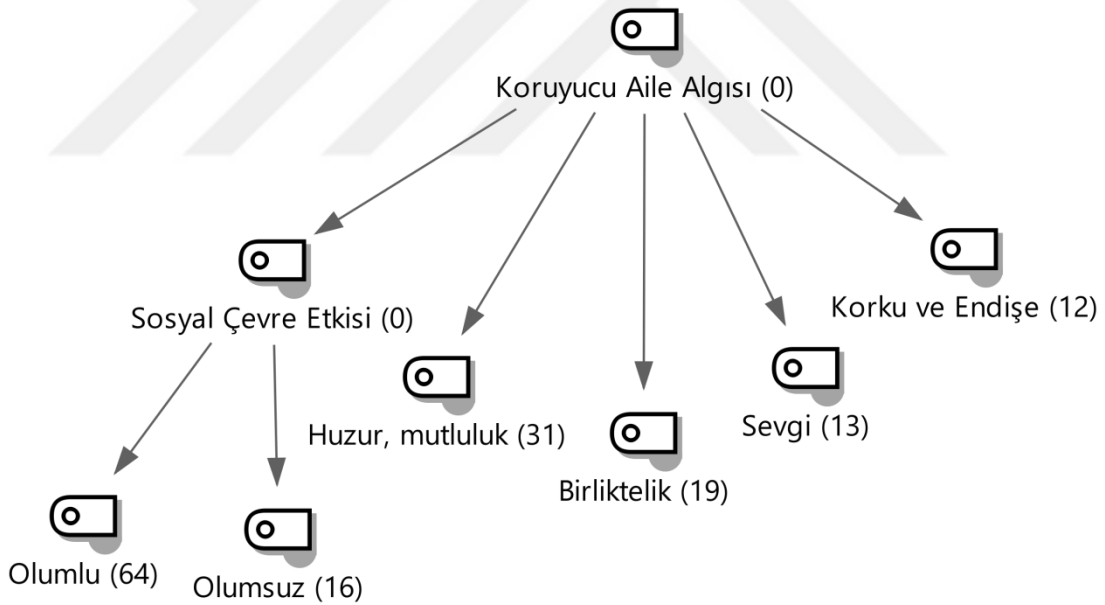
Bireylerin kendilerinin evlat edinilmiş olmasının başvuru sürecinde karar vermeye etkisinin olduğu anlaşılmıştır.

“Ben evlatlık olduğumu 15 yaşında öğrendim. Bunun saklanmaması gerektiğini biliyorum, bu utanılacak, saklanacak bir şey değil, geç öğrendiğim için çok sıkıntı çektim, yıllar sonra biyolojik ailemi buldum ama hiçbir bağ kuramadım, o yüzden L. süreci anlamaya başladığı zaman ona hemen söyleyeceğim.” K12

4.1.1.4.Koruyucu Aile Algısı

Koruyucu aile olma kararının verilmesinde başvuru yapacak ailelerin sosyal çevrelerinde olumlu ve olumsuz yorumların da bireylerin algılarında etkili olduğu, katılımcıların ifadelerinde koruyucu aile olmanın birliktelik sağlayan, huzur ve mutluluk veren bir yapı olarak algılandığı, kişilerin bu hisleri kendi içlerinde hissetme ihtiyacının başvurularında da etkili olduğu, içlerinde taşıdıkları kaygı, korku ve endişeye rağmen başvuru yaptıkları görülmektedir.

Aşağıdaki şekilde yardım etme isteği temasına ilişkin Koruyucu Aile Algısı özetlenmiştir. Sosyal çevre etkisi, huzur ve mutluluk, birliktelik, sevgi, korku ve endişe kategorilerine ilişkin kodlar sırasıyla alt başlıklarda değerlendirilmiştir.

Şekil 4. Koruyucu Aile Algısına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

4.1.1.4.1. Sosyal Çevre Etkisi

Sosyal çevre etkisine ait (i) olumlu ve (ii) olumsuz kodlar tespit edilmiştir. Her iki koda ilişkin değerlendirmelere aşağıda sırasıyla yer verilmiştir:

4.1.1.4.1.1.Olumlu Algılar

Koruyucu aile olmaya karar vermede koruyucu aile bireylerinin yakın akraba ve sosyal çevrelerinin konu hakkında olumlu geri bildirimleri ve destekleyici düşüncelerinin koruyucu aile olmaya karar vermede algıyı oldukça etkilediği, bu olumlu algının da koruyucu aile olma kararını ve koruyucu aileliği sürdürme noktasında kendilerini destekleyen bir yapı olduğu anlaşılmıştır.

2018 yılında Tezel ve arkadaşlarınca yapılan bir çalışmada koruyucu aile olmaya karar veren bireylerin büyük çoğunluğunun koruyucu aile olma fikirlerinin aile bireyleri ve sosyal çevrelerince olumlu yönde tepki aldıkları, bir çocuğun bakımını üstlenme konusunda destek gördüklerini ve sosyal çevreleri tarafından onaylandıklarını ifade etmişlerdir (Tezel, Demirel ve Kaya, 2018: 28).

“Bu kararımızı herkes çok güzel karşıladı, sevindi, ağladı herkes mutluluktan. Hatta akrabalarımızdan hayırlı olsun diye çeyrek takan bile çok oldu. Memlekete gittik ve hiç bizim kucağımıza düşmedi C. elden ele gezdi. Tüm arkadaşlarımız ziyaret etti hiç kimse kötü bir laf etmedi. Burada bizi tanıyan tüm komşularımız biliyor koruyucu aile olduğumuzu. Herkes çok sevecen karşıladı, görenler yolda durup hep seviyor. Bu da bizi gerçekten motive ediyor.”
K1

Koruyucu ailelerin hayatlarında kendilerine destek olan akraba ve yakın çevrelerinin koruyucu ailelik sürecinde yakın çevre desteklerinin süreci devam ettirmeleri noktasında oldukça önemli olduğu anlaşılmıştır.

“İlk başta ben çok zorlandım bu bir gerçek. Uyum aşamasında çok zorlandım. Ne kadar çocukta olsa her şeyin farkında olan bir birey, küçükte olsa çocuk da olsa her şeyin bilincinde. Biz onu bilmiyoruz. O da bizi bilmiyordu. Huylarını bilmiyordum. İlk başta birbirimizi tanıma aşamasında zaman aldı, zorlandık, size ulaştım, zor zamanlarda sizden destek aldım. Sonra kayınpederim hastalandı ve biz eşimin ailesinin Aksaray’daki hanelerine gittik. Orada babaannemizin yanında hep beraber olmak bize iyi geldi, babaannemiz işin içine girince bazı şeyleri beraber aştık. Baba, babaanne hep beraber bir arada olunca aştık. Çünkü sadece

evde ikimizdik. Birebirdik. Ama onlar olunca benim göremediğim yönleri fark ettim. Babaanne bir şey yaptı, ben oradan bir şey çıkardım. Babada bir şey gördüm oradan bir şey çıkardım. Kendiminkileri kattım. Göremediğim yönleri beraber olunca keşfettik.” K6

Koruyucu aile olan kişilerin sosyal çevrelerinde kabul görmelerinin süreci devam ettirmelerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

“Sosyal çevremiz, çocuğumuz olunca bize de daha farklı davrandı, daha bir içlerine aldılar ve sevdiler bizi. Yaşı uzun düğünü güzün olsun dediler. Çocuğumuz yokken biraz daha soğuktu herkes bize, şimdi bahçeye çıkınca bile sesleniyor herkesle konuşacak daha çok konumuz oldu. Komşuluk ilişkilerimiz bile daha farklı oldu.” K11

“Sosyal çevremiz hep destek oldular, B. 'yi kurumdan alıp gelirken evimizi hazırlamışlar, burada beraber yıkayalım gel dediler, bende onlar B. 'yi görsün diye çok istiyordum zaten, eve geldim, evi süslemişler, odasını süslemişler, bir komşumun çocuğu prematüre doğmuştu, bizim eksiklerimizi almışlardı. Özellikle erkek kardeşim çok destek oldu, hatta o da koruyucu aile olmayı düşünüyor.” K14

Çevresi içerisinde sosyal bir birey olan ailelerin iş ve arkadaş çevrelerinin de kendilerine olumlu geri bildirim yapmalarının koruyucu ailelik sürecinde olumlu yönde etki ettiği anlaşılmıştır.

“Arkadaşlarımdan, akrabalarımdan hiç olumsuz bir yorum almadık. Arkadaş çevremde çok güzel etkisi oldu. Eşimin iş yerinde bir komutanı var, babam gibi sevdiğim biri. 55-56 yaşlarda o çok benimsedi. Y. 'nin bütün anılarında o da yanımızda oldu sağ olsun. Diğer komutanlarda hepsi görmeye hayırlı olsun demeye geldiler. Biz iş yerine ziyarete gittiğimizde de hiç bize vermezler verin biz sevelim diye. Yani hepsi gayet güzel karşıladı.” K16

“Tüm komşular M. 'yi çok seviyor, onu aldığımız zamanda hemen kabullendiler. Hep ziyarete geldiler. İş arkadaşlarımda çok sevindiler çok iyi olmuş dediler. Hep destek oldular. Hiç kimse kötü bir yorum yapmadı, herkes büyük bir sevaba girdiniz dediler.” K10

Koruyucu aile olan kişilerin çocukla uyum sürecinde sosyal çevrelerinden kendilerine yapılan olumlu söylemlerin süreçlerine olumlu olarak yansıdığı fark edilmiştir.

“Herkes çok duygulandı, bizimle konuşurken gözleri doldu. Değişik bir duygu hala da bu şekilde oluyor. Bizi destekleyen çok insan oldu. Ben hiç farkında değildim yaptığım şeyin, ne kadar güzel bir iş yaptığımızı etrafımdaki insanlar söyleyince fark ettim ve evet ya biz ne güzel bir şey yaptık dedim. Kendimize getirdiler bizi böyle sanki.” K6

Çalışma sonuçlarına benzer şekilde Kınık (2019) tarafından yapılan bir çalışmada görüşmeye katılım sağlayan koruyucu aile bireylerinin oldukça büyük çoğunluğunun sosyal çevreleri tarafından koruyucu aile olmalarına olumlu tepkiler aldıkları belirtilmiştir.

4.1.1.4.1.2. Olumsuz Algılar

Koruyucu aile olmaya karar vermede koruyucu aile bireylerinin yakın akraba ve sosyal çevrelerinin konu hakkında olumsuz geri bildirimlerinin de koruyucu ailelerin süreçlerinde etkisinin olduğu ancak karar verme düzeyine çok fazla bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır.

“Şaşardılar, bu yaşta bu sorumluluğu neden aldığımı soranlar oldu. Ya ilerde bir sorun çıkarsa, özellikle biyolojik çocuklarımın hassas olduğunu bilineler ya ilerde sizden alırlarsa çocukların çok etkilenir dediler. Çalışıyorsun sen nasıl yapacaksın dediler.” K2

Can (2000) tarafından yapılan bir çalışmada; katılımcı olan dokuz aile içerisinde beş ailenin sosyal çevrelerinden gelen olumsuz tepkiler ile süreçten etkilendikleri ve koruyucu aile olmaktan vazgeçtikleri ifade edilmiştir.

“Soranlara anlatıyoruz ama bizim çevremizde biraz köy yaşantısı olduğu için Allah verseydi olurdu, neden aldınız gibi cahilce yaklaşan bazı insanlar da vardı ama bizi pek etkilemedi bunlar açıkçası.” K12

Tezel vd., (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada; koruyucu aile olan bireylerinin sosyal çevrelerinden zaman zaman olumlu zaman zaman da olumsuz tepkiler alabildikleri belirtilmiştir.

“Hiç kötü bir yorum almadık ki alsak da bu bizi etkilemezdi. Bu bizim kararımız. Önemli bir karar bu ve biz çocuk değiliz yani olgun insanlarız. Kendi düşüncemizle bu kararı verdik sorumluluğu ilerleyen zamanda ağır da olsa yapabileceğimiz bir şey yok. Kararımızı verdik”
K16

Koruyucu aile olan bireylere sosyal çevrelerinden gelen olumsuz bildirimlerin kişileri çok fazla etkilemediği, kendi sorumluluğunun bilincinde olan bireyler oldukları ve olumsuz yorumlara rağmen kararlarının arkasında durdukları görülmüştür.

“Koruyucu ailesi olduğumuz E. ve biyolojik oğlum P. ile parka inmiştik. Bir komşumuz “E. aynı eşinize benziyor yoksa onun gayrimeşru çocuğu oldu da siz onu mu aldınız” demişti, çok sinirlenmiştik o gün. İlk başta algılamakta sorun yaşayanlar oldu, “Senin çocuğun var neden alıyorsun ki diye birine yardım etmek istiyorsan gidip maddi yardım et, neden çocuk aldın ki” demişlerdi ama tabi ki bu düşünceler bizim kararımızı etkilemedi.” K13

Ünal (2015) tarafından yapılan çalışmada ise; ailelerin sorumluluk alma duygularından çekinmelerinin ve toplumsal yapı içerisinde paylaşma, yardımlaşma gibi duyguların yerine bireysellik, yalnızlık ve bencilik anlayışı ile doldurması koruyucu aile hizmetine ilişkin olumsuz bir algıya dönüştüğü belirtmiştir.

“Beni çok tanımayan dışardan gören bazı insanlar anlamamışlar, birazda kilohuydum o dönem beni hamile sanmışlar, hatta ben doğum yaptım sanmışlar, bazıları da eşimin başka birinden olan çocuğu sanmışlar, daha da ötesi üniversite de okuyan kızım evlilik dışı bir doğum yaptı ve onun çocuğuna baktığımı sananlar bile oldu. Yani insanlar çok garip, acayip yorumlar geldi ama tabi ki etkilemedi bizi bunlar” K9

4.1.1.4.2. Huzur, Mutluluk Hissi

Katılımcıların ifadelerinde koruyucu aile olmanın kendileri için bir huzur ve mutluluk kaynağı olarak algılandığı, bu duyguları hissetmek amacı ile başvuru yaptıkları, koruyucu aile olmayı bu şekilde algıladıkları, huzur ve mutluluk hissini yaşamak için başvuru yaptıkları da görülmüştür. Araştırma sonuçlarımıza benzer şekilde Uğur (2018) tarafından yapılan

başka bir çalışmada mutluluk hissi ile ebeveyn olma arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğunun bulunduğu görülmüştür.

Çocuk sahibi olmanın zorlu yanları, birçok alanda getirdiği sorumlulukları olsa da çocuğun aileyi tamamlayan, aile bütünlüğünü destekleyen, aileyi bir arada tutan, evliliğin kalitesini arttırıp, mutluluk hissi veren, evliliğe anlam kattığı düşünülen bir algı olduğu katılımcıların ifadelerinde görülmüştür (Kıbaroğlu, 2022: 61).

“Evimizde bir çocuğun olması yuvamızı daha mutlu eder dedik. Evliliğimizi daha da perçinler, mutluluğumuzu artırır diye düşündük hem de bir çocuğu hayata kazandıralım diye düşündük, eşimle karar verdik ve sizlerin sayesinde koruyucu aile olduk. İyi ki de olduk.” K11 sözleri ile çocuk sahibi olmanın kendilerine getirdiği olumlu duyguları ifade etmiştir.

*“Koruyucu aile olduktan sonra yani minik kızımız A. bizim yanımıza gelince evimiz daha bir huzur doldu, evimize daha bir sevgi geldi, herkesin içindeki sevgi daha çok ortaya çıktı. Eskiden herkes eve gelince günün yorgunluklarını anlatırdı şimdi ortak noktamız A. oldu. Eve gelen A. 'ya sarılıyor hemen, bizi aile olarak daha da birbirimize bağladı, topladı sanki bizi.”*K2 ifadeleri ile koruyucu aile olmanın aile içlerinde iletişimi arttırdığını, ayrıca ailelerine anlam kattığını düşündüğünü ifade etmektedir.

Koruyucu aile olan kişilerin hayatlarını evlerine yeni gelen çocuğa göre düzenledikleri, hayatlarında önceliği yer değiştirdiği ve kişilerin bu süreçten mutlu olduklarını, eşlerin arasında daha farklı, güzel bir ilişki olduğu, birbirlerinin farklı yönlerine şahit olduklarını ifade ettikleri görülmüştür.

“Öncelikle nasıl anlatayım, evimize bir can, bir hareketlilik geldi, hayatımız daha amaçlı bir şey haline dönüştü. O geldikten sonra dolu dolu bir yaşam var bizim için evimizde. Artık eşim ve ben birer kanepeye çekilip yapamıyoruz hep o var önceliğimizde. Önceliğimiz o oldu. Bir yere gideceksek önce onu hazırlıyoruz. Ne yapacaksak direkt Y. 'ye odaklanıyoruz. O odaklı düşünüyoruz. Onun yemeğini yedirip, onu giydirip, onun ihtiyaçlarını karşılayıp, beraberce önce onu doyurup sonra kendimize odaklanıyoruz. Aile ilişkilerimiz daha samimi

oldu, babaannemiz ile bile iletişimimiz daha da arttı, artık konuşacak daha çok konumuz var.”
K6

“Eşimin bambaşka bir yüzünü gördüm. Hiç duygularını bu kadar belli etmezdi. O daha soğukkanlı ve dirayetli dururdu. Dışardaki çocukları çok kucağına alıp yakından sevmeydi, ama B. 'yi o kadar çok seviyor ki, ona söylediği sevgi sözcüklerini duyunca çok şaşırtıyorum, hatta; ona vay be sen bu kelimeleri söylüyormuşsun da aslında bana söylemiyormuşsun meğerse, söyleyene değil söylettirene bakmak lazımmiş. Ben sen bu sözcükleri bilmiyorsun sanıyordum meğerse biliyormuşsun, kızın olunca anladım dedim. Her sabah uyanıp mamasını eşim hazırlıyor o kadar mutlu oluyorum ki onu öyle görünce.” K14

Tüm katılımcıların ifadeleri çocuk sahibi olmanın en temelinde kendilerine mutluluk hissettiren, hayat amacı oluşturan bir öge olduğu ve koruyucu anne ve babalık ile bu olumlu duyguları hissettikleri, katılımcıların tanımlarının da bu yönde olduğu sonucuna varılmaktadır.

4.1.1.4.3. Birliktelik Algısı

Koruyucu aile olmayı düşünen ve karar veren ailelerin, koruyucu aile olarak bir çocuğun varlığı ile daha fazla aile gibi hissetme düşünceleri ve ihtiyaçları olduğu bu sebeple de koruyucu aile olmayı istedikleri ve başvuru yaptıkları anlaşılmıştır.

“Başvurumuzda en ağır basan sebep öncelikle evlat özlemini dindirmek, bağrımıza basacak bir evlat duygusunu hissetmektir. Tabi ki karı-koca olmak başka bir şey ama biz aile yani tam bir aile olmak, tamamlanmak istedik. Onun eksikliği tam bir aile olmamızı engelliyordu. Etrafımızdaki kişilerde gördüğümüz aile mutluluğu, sıcaklığının bizde eksik olduğu düşüncesiydi. Çevremizde, etrafımızda gördüğümüz aile sıcaklığını bizde hissetmek istedik. Neden bizimde böyle bir aile sıcaklığımız, birliğimiz olmasın dedik.” K6

“Çocuğumuz olmadığı için ihtiyacımız vardı buna, bu mutluluğu hissetmek, birlikteyken daha çok bir aile olmak istedik.” K1

“Ben olaya koruyucu aile olarak bakmıyorum da aile olmak güzel bir şey, o boşluğu doldurmak güzel bir şey. Onu koruyucu aile diye nitelendirmek, ayırmak istemiyorum çünkü anne baba hep koruyucudur, ekstra bir isim koymaya gerek yok diye düşünüyorum.” K2

Koruyucu aile başvurusu yapan kişilerin yanlarına yerleştirilen çocuk ile aile olarak daha mutlu ve daha birlikte hissettikleri, hayatlarında bir amacın oluştuğu, yaşantılarının başka bir hedefi olduğunu, hayatlarında olumlu değişimlerin meydana geldiğinin ifade edildiği görülmüştür.

“C. evimize geldikten sonra hayatımız çok değişti, her şey değişti benim açımdan, eskiden dışarda çok gezerdim. Şimdi işim bitince hemen eve geliyorum, C. ile ilgilenmek için. Her şeyimiz ona odaklı, beraber geziyoruz. 6 aydır C. hayatımızda, gerçekten hayatımıza neşe geldi, 40 yıldır boşuna yaşamışız diyorum, C. geldi, dünyalar bizim oldu. Şimdi çarşı nedir unuttuk biz. Özellikle eşim çok daha mutlu, daha enerjik, akşam eve geldiği zaman C. ile o kadar mutlu oynuyor ki, dünyalar bizim oldu, eskiden bir koltukta o, diğer koltukta ben otururduk sadece şimdi hayatımız anlam kazandı.” K1 katılımcıların ifadelerinde çocuk sahibi olmalarının kendileri genel olarak olumlu hisler ifade ettiği ve bu şekilde ele alındığı anlaşılmıştır.

“Şu hayatta bizim bir meşguliyetimiz yoktu. Şimdi M. okuldan gelecek diye ona bir hazırlığımız oluyor, o olmasa bir hayat amacımız yoktu. Onunla birlikte bir aile olduk. Eşimle ortak noktalarımızdan biri de M. ve onun hayatını kurmak oldu. Benim için çok güzel oldu, yaşam tarzımız değişti, onu okula götürüp getiriyorum, onun için denize, çarşıya gidiyorum insana değişiklik oluyor. Bana da ayrıca bir hayat meşgalesi oluyor. Eskiden boş zamanlarımda kahveye giderdim ve eşimle bu sebeple tartışırdık, artık hiç boş zamanım olmuyor.” K10 sözleriyle ise koruyucu aile olmalarının kendileri için bir hayat amacı olduğunu, mutluluk ve neşe kaynağı olduğu ve olumlu duygular içerdiği ifade edilmektedir.

4.1.1.4.4. Sevgi İhtiyacı

Yapılan görüşmelerde koruyucu aile kararını vermede; aile bireylerinin dünya üzerindeki her çocuğun sevgiye ihtiyacı olduğunu bilmelerinin etkili olduğu, bu sevginin de en çok bir

aile ortamında verileceğinin farkında ve bilincinde bireyler oldukları, bu sevgiyi paylaşmak, çocuklara bu sevgiyi vermek istemelerinin başvurularında etkili olan bir ortak payda olduğu anlaşılmıştır.

“Evet, devlet tabi ki bu çocuklara bakıyor, her ihtiyacını gideriyor, sizinle de ilk başvuru sürecinde bunu konuşmuştuk biliyorum. Ama onların bir aile ortamına, bir sevgiye ihtiyaçları var. Her çocuğun, her canlının, bütün çocukların sevmeye, aileye ihtiyaçları var. Bu çocukların kurumda başka bir eksikleri yok, sadece aile ve sevgi ihtiyaçları var. Bu çocukları torunu ya da çocuğu olan herkes de alabilir. Bu aile ortamı paylaşılsın, bu çocuklara sahip çıkılsın, en çok bunu söylüyorum ve istiyorum çevreme dilim döndüğünce anlatıyorum.” K6 sözlerinde ifade ettiği şekilde her bireyin çocuk sahibi olması gerektiği, her çocuğun bir aile ortamında büyümeye ihtiyacı olduğuna inandığı yönündeki düşünceleri görülmektedir. Bu konuda literatürde yapılan bir araştırmada benzer şekilde katılımcıların %50,7’sinin bir aile için çocuğun, çocuk içinde bir ailenin varlığının çok gerekli olduğunun ifade edildiği görülmüştür (Nazik, 1988: 77).

Türk toplum yapısındaki geleneksel kültürün birlikte getirdiği normlar her ailenin bir çocuk sahibi olmasını toplumsal bir zorunluluk olarak görülebilmektedir (Yılmaztürk, 1991:116) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların %73’ü tarafından her ailenin bir çocuğu olmasına ilişkin bir inanca sahip oldukları, çocuk sahibi olmanın öncelikle bireye daha sonra aileye ve dolaylı olarak da topluma yarar sağlayacağına ilişkin düşüncenin varlığı görülmektedir.

“Ben Allah’ın bize bir şeyler veriyorsa bunu paylaşmamızı istediğine inanıyorum. Ben size veriyorum siz de olmayana verin diyor bence ben bunu hep savunurum. Çünkü bir mal veriyorsa eşinize çocuğunuza bırakın demiyorum, tüm paranızı bunun için harcayın demiyorum, olmayanla paylaşın diyorum. Yani olmayanı gör ona ver diyor. Benimde içimde de Allah tarafından verilen çok büyük bir çocuk sevgisi var. Benim paylaşabileceğim tek şeyim vardı o da sevgimdi. Bunu da sevgisiz büyüyen bir çocuğa yol çizmesinde yardımcı olarak paylaşmak istedim. O benim için bir can bir evlat. Merhamet duygum ve vicdanım

benim için çok önemli. Kendi anne babamda bu değerlere önem veren insanlardı. Bende bu değerlerle büyüdüm.” K8

Koruyucu aile olan kişilerin koruyucu ailesi oldukları çocuğu biyolojik çocuklarından ayırt etmeden sevdikleri, biyolojik çocuklarına da bu sevgiyi aşıladıkları, çocuklarının kardeşlik ilişkisi içerisinde büyüdüğü ve hayatlarının sonuna kadar koruyucu ailesi oldukları çocuğu koruyup kollayacaklarını aralarında farklı bir sevgi bağının geliştiğinin ifade edildiği görülmüştür.

“Aslında bize koruyucu aile olmuşuz gibi gelmiyor, sanki biz bir evlat sahibi olduk, o yüzden belki bir ayrımımız olmadığı için çok bir şey değişmiş gibi gelmiyor. Onunla oturup oyuncak oynuyoruz. Beraber zaman geçiriyoruz. O olmasa çok boş bir yaşantı içinde olurmuşum gibi geliyor. Biyolojik çocuklarım zaten çok istedi en başından beri, onlar çok benimsedi B’yi. İlerde bana ne olacağını bilemem ben bugün var yarın yokum, hayat ne gösterir bilemeyiz ama benim çocuklarım biz olmasak da B. ’ye sahip çıkacak eminim. Çünkü koruyucu aile olmak bir çocuğu bir yaşa getirip bırakmak değil bence, benden sonra çocuklarımın kardeşi, ona ihtiyaç duyduğu sevgiyi verecek bir aile olduk biz o yönden de eminim. Çocuklarımın geleceğe dair planları arasında B. her zaman var.” K8

4.1.1.4.5. Korku ve Endişe

Araştırmada ortaya çıkan bir diğer sonuç ise başvuru yapan bireylerin koruyucu aile hizmeti konusunda kaygı duydukları, korku ve endişe hissi de taşıdıkları ancak bu olumsuz hislere rağmen başvurma noktasında geri durmadıkları, koruyucu aile hizmetinde çocukların biyolojik ailelerine dönme ihtimallerinin olduğunu bilmelerine rağmen, bu çocukların yanlarında kısa bir süre de olsa aile ortamını görmelerinin onları mutlu edeceğini ifade ettikleri ve başvuru kararı verdikleri de görülmüştür.

Koruyucu aile olma kararını verirken ailelerin sürecin zorluğu hakkında bilgi sahibi oldukları ancak çocukla geçirecekleri süre kısa bile olsa bu süreyi iyi bir şekilde geçirmek istedikleri ve yanlarında geçirdiği her anı hem çocuk hem kendileri için fayda olarak gördükleri anlaşılmıştır.

“Koruyucu aile olmaya karar verme konusunda elbette kaygılar yaşadık çünkü koruyucu aile sisteminde çocuğun biyolojik ailesine geri dönme ihtimali her zaman vardı. Biz bunu bilerek koruyucu aile olduk ve C.’yi hayatımıza aldık ve bizimle 3 günde kalsa 3 yılda kalsa, ailesi geri götürse bile bu çocuğa bir gün yemek vermek bile inanılmaz bir mutluluk, her şeye değer diyerek kararımızı verdik.” K1

Koruyucu aile adaylarının başvuru yaptıkları esnada kurum yetkililerinin kendilerine koruyucu aile hizmeti kapsamında olan çocukların biyolojik ailelerinin uygun bulunması durumunda düzenli aralıklarla çocukla görüştürülmesi gerektiği hakkında bilgi verdikleri ve bu durumdan kaygı duydukları ancak yine de başvuru yapmaktan vazgeçmedikleri ifade edilmiştir.

“Tek korkum bana sunulan yetkimin kısıtlanmasıydı. Biyolojik ailesi ile çok irtibatta olması, onlarla iletişim halinde olması gözümü korkutuyordu. Çünkü ben çocuğu kendim şekillendirmek, onun hamurunu kendim yoğurmak istiyordum. O çocuğun gelişiminde negatif bir şeyin olması beni korkutuyordu. Biyolojik ailesi ile görüştüğü zaman bana geri geldiğinde kötü etkilenir diye endişe yaşıyordum. Eşimin kız kardeşi boşandı ve çocuğun babasına gidip geldiğinde etkilenmelerini biz ailecek yaşadık çünkü bu sebeple bizim koruyucu ailesi olduğumuz çocuğun da böyle bir süreçten etkilenir diye korktum ama düşündüğüm gibi olmadı çok şükür ki.” K8

Koruyucu aile bireyleri koruyucu aile hizmetinin mantığını ve işleyişini, resmi süreci anladıklarını, kendi yanlarına yerleştirilen çocuğun bir gün kendilerinden geri alınma ihtimalinin bulunduğu bilincinde olsa da başvuru yapmaktan geri durmadıklarını ve süreçten mutlu olduklarını ifade etmişlerdir.

“Tereddüdümüz sadece çocuğun bizden geri alınması yönünde oldu. Başka hiçbir tereddüdümüz olmadı yani çocuğa bakamayız yönünde hiç tereddüdümüz olmadı, sonuçta biz çocuğumuzu küçüklükten büyüttük, kendi çocuğumuz gibi alıştık, yani çok alıştık, siz koruyucu aileleri daha fazla görüyorsunuz belki her aile size aynı gibi geliyordur ama gerçekten bizimki öyle değil, yasal yollarla geri gider diye çok korkuyoruz ama sevgi

anlamında gitmez, buna eminim. Şu an bile ben işe gidiyorum diye arkamdan ağlıyor daha iki yaşında olmasına rağmen. Sevgi ve bağlanma anlamında gitmez diye düşünüyorum ama yasal olarak bizden giderse bizim için çok kötü olur. Öyle bir şeyi düşünmek bile istemiyorum. Keşke arayıp sormayan bu aileler rıza gösterse bize de keşke nüfusumuza alsak diyoruz.”
K11

Bilican tarafından 2014 yılında Sivas ilinde yapılan bir araştırmada da araştırmaya katılan katılımcıların %95’inin koruyucu aile sürecinden dolayı mutlu olduğu, bu süreci memnuniyetle yaptıklarının ifade edildiği görülmüştür.

“En çok tereddüttümüz aldığımız çocuğun ailesinden yana bir sıkıntımız olacak mı? İlerleyen zamanda aileden biri çıkıp çocuğu alacak mı, aldığı zaman nasıl olur, baya bir yıkık moduna gireriz diye en çok onlar bizi tereddütte bıraktı. O bizi en çok düşündürdü ve tereddütte düşürdü. Hani ansızın bir gün çıkıp işte ben senin annenim babanım. Seni geri istiyoruz dese. İlerde büyüdüğü zaman bize tepkisi ne olacak hani kendi akli yettiği zaman ben istemiyorum deyip çekip gidecek mi? Bunlar biraz düşündürüyor ama şu an artık hiç onlarla kafamızı yormuyoruz. Y. 'yi çok benimsedik. İyi ki bizimle” K16

Tezel ve arkadaşlarının 2018 yılında “Ailelerin koruyucu aile olmaya karar vermelerinde etkili olan etmenler ile koruyucu aile olmanın anlam ve önemi” ile ilgili Kırıkkale ilinde bulunan koruyucu aileler ile yaptıkları çalışma da koruyucu ailelik yapan kişilerin hizmet hakkında genel olarak olumlu düşünceler içerisinde oldukları, bu hizmeti gönüllülükle yapmış oldukları anlaşılmıştır. Tarafımızca yapılan çalışmanın bulgularının da aynı sonuçları desteklediği, araştırmanın sonuçları ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

“Çocuğumuza çok bağlanırım ve geri benden alırlarsa büyük bir yıkım yaşarım diye düşünüyordum. Alışırım ve benden alıp giderler mi diye çok korktum. Onlar hala aklımda bile takıntı. Gerçekten elime alınca çok bağlandım. Ama o benim elimdeki bir hamur, onu ben şekillendireceğim. İnşallah okumak ve iş sahibi olmak ona nasip olur. Tüm kardeşlerim okudu, en büyükleri benim. Bende onun okumasını çok isterim, ona bir gelecek olmak isterim.”
K5

Biyolojik çocuk sahibi olan başvuru sahiplerinin başvuru sürecinde yaşadıkları en büyük tereddütün koruyucu ailesi oldukları çocuğun kendi biyolojik çocukları ile anlaşp anlaşamayacağı yönündeki kaygılarının olduğu ifade edilmiştir.

“Biyolojik çocuklarımızda olduğu için acaba hakkaniyetli davranabilir miyiz konusunda tereddüt etmiştik. Ben biraz fazla E.’nin üzerine düşünce hafif bir kıskançlık süreci oldu açıkçası, çünkü E. Geldiğinde biyolojik çocuklarıma göre biraz zayıf olduğu için o daha toleranslı ve öncelikli büyüdü.” K13

Yeşilkayalı (2015) tarafından yapılan “Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri İle Empatik Becerileri ve Özgecili Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konusundaki tez çalışmasında, koruyucu aile bireylerinin birçoğunun (%64.36 oranında) biyolojik çocuk sahibi oldukları belirlenmiş olup tarafımızca yapılan araştırmaya katılan ailelerin 6’sının biyolojik çocuğu olduğu tespit edilmiştir.

“Kendi biyolojik çocuklarımız ile anlaşırılar mı? Onlar süreçten etkilenir mi? Onlarla arasındaki dengeyi sağlayabilir miyiz diye düşündük en çok. Ama tanıştık ve hiç sorun olmadı, çok güzel bir ahenk oluşturduk birlikte.” K15

Başka bir çalışmada koruyucu aile hizmetinin fazla yaygın olmasını bazı ön yargıların olduğu, toplum içerisinde, bireylerin koruyucu aile olmaları durumunda kendi biyolojik çocuklarını ve ailelerini ihmal etme konusunda eksiklik hissetmeleri, yargılanmaktan korkmalarının araştırmanın bulgularında olduğu ifade edilmiştir (Hız, 2018: 96).

Başvuru yapmayı düşünen kişilerin yanlarına yerleştirecek olan çocukla bağ kurma konusunda zorluk yaşamaktan çekindiklerini düşündükleri bunun bir kaygı olarak görüldüğü ifade edilmiş ancak kişilerin bu kaygıya rağmen başvuru yaptıkları görülmüştür.

“Biyolojik ailesini bilmediğim için acaba benimseyebilir miyim diye çok kaygılandım. Ben nasıl kendi çocuğummuş gibi görebilirim diye çok düşündüm. Ama zaten benim çocuğum olmadığı için o duyguyu yaşamadığım için bilemiyorsunuz aynı böyle bir duygudur eminim o da. Ben onu doğurmadığımı unuttum.” K 14

Ankara’da koruyucu aile konusunda yapılan bir araştırmada; koruyucu aile olmak için başvuru yapan kişilerin yaşları ilerledikçe ve hissettikleri yalnızlık korkusu ve kaygısı ile koruyucu aile hizmetine başvuru yaptıkları görülmüştür (Can, 2000: 53).

“Biz zaman geçtikçe yaşılanıyoruz ve yaşlanınca yanımızda bir nefes olsun istedik. Abla, kardeş, arkadaş hayatında bir noktaya kadar var, kimse kendi çocuğunuz gibi olamaz, çocuğumuzla birbirimize destek oluruz, küçükken biz ona büyüdüğünde de o bize destek olur diye düşündük.” K11 sözleriyle şimdiki süreçte kendilerinin ona bakım sağladığını, kendileri yaşlandığı zaman da onun kendilerinin yanında olacağını düşünerek; çocuk sahibi olmalarının hayatları için ne kadar gerekli olduğuna ilişkin vurgu yapmaktadır.

Bu konuda literatür çalışmaları tarandığında; bireyler tarafından çocuk sahibi olmanın faydacıl bir yaklaşımı da olduğunu, anne babalar tarafından çocuk sahibi olmanın yaşlılık döneminde bir güvence olarak da görülebildiği ifade edilmiştir (Erol ve Aloglu, 2017: 96).

4.1.1.5.Koruyucu Aile Olmayı Düşünen Kişilere Katılımcı Gruptan Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde; çalışmaya katılan koruyucu ailelerin yeni koruyucu aile olmak isteyen kişilere kendi deneyimlerinden yola çıkarak yaptıkları önerilere yer verilmiştir.

Başvuru yapan kişilerin sürecin sorumluluğunun bilincinde oldukları, çocuk sevgisinin ve merhamet duygusunun, mücadele yeteneklerinin süreçte önemli olduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

“Gerçekten ciddi bir sorumluluk isteyen bir süreç. Bunu yapabileceğinize gerçekten inanıyorsanız başvurun derim. En önemli şey kişinin çocuk sevmesi ve merhametli olması, biyolojik çocuğu varsa da çocuklar arasında adaletli olmalı.” K13

“Bunun zor yanları da var güzel yanları da var. Manevi olarak çok güzel bir duygu, bir çocuk yetiştirmek, ona bakmak zor hele ki E. gibi hiperaktif bir çocuk gerçekten oldukça zor ama çok güzel, süreç için de destek almak çok önemli.” K13

Koruyucu aile olma düşüncesine sahip olan kişilerin beklememeleri gerektiğini düşündüklerini, başvuru sürecinin kısa olmadığını, çocuk yanlarına gelince onunla sanki çok

uzun zamandır berabermiş gibi hissettiklerini, onu doğurmadığını unuttuklarını, aralarında çok farklı, çok güzel bir bağ kurulduğunu ve bu duyguyu herkesin yaşamasını istediklerini ifade etmişlerdir.

“İçinde bu duyguyu taşıyan herkes başvursun, bekledikleri her süre onların mutluluğundan gidiyor. Öyle bir düşüncesi olan herkes başvursun çünkü süreç kısa değil. Koruyucu aile olmayı düşünen kişiler her şeyden önce kendilerine karşı dürüst olmalı bence, sevgi bağlarının, inançlarının, merhamet duygularının güçlü olması lazım.” K2

“Çok fazla düşünmesinler. Düşünce insanı yapmak istediği şeyden uzaklaştırıyor. Düşününce çünkü her türlü olumsuz şey aklınıza geliyor. Ama yapınca bambaşka, ben şimdi sizinle konuşunca fark ediyorum koruyucu aile sürecimizi, B. sanki hep bizimleymiş ve hep bizim yanımızdaymış gibi, ben onu doğurmadığımı unuttum, sadece böyle konuşurken aklıma geliyor koruyucu ailesi olduğumuz.” K14

Koruyucu aile olan ve süreçten oldukça memnun olan katılımcıların bulundukları her ortamda bu süreci anlattıkları, daha fazla kişinin koruyucu aile olmasını istedikleri, hem çocuklar hem de aileler için bu sürecin güzel bir deneyim olduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

“Herkes bu sürecin güzelliğini anlatıyorum. Kişilerin tavır ve tepkilerini ölçerim öncelikle bakarım, onları anladıktan sonra anlatırım. Yani herkese onların anlayabileceği dille, onlara sıcak gelebilecek yerleri tespit eder bu şekilde giriş yaparak konuşurum. İstiyorum ki biz koruyucu aile olduktan sonra öğrendim nasıl koruyucu aile olunabildiğini, ne kadar zor ya da kolay olduğunu, herkesin de bu konuda bilgilenip farkına varsın isterim. Onun için ben herkese söylemeye çalışıyorum. Dile getiriyorum. Herkesin çocuğu da olsa da evladı olmadığı için değil yani ona, bir cana kucak açmak için. Evlat olarak bir cana kucak açmak isteyen herkese bunu fark ettirmek isterim. Herkese söylüyorum dilimin döndüğünce izah etmeye çalışıyorum.” K6

Koruyucu aile olma kararının verilmesinde, kurum bakımında kalan çocukların aileler tarafından ziyaret edilmesinin oldukça etkili olduğu, koruyucu aile olan kişilerin olmayı düşünen ailelere bu kurumları ziyaret etmelerini tavsiye ettikleri görülmüştür.

“Çok önemli bir iyilik, hayır yapmak, bir sevgi tatmak istiyorsanız, gidip o çocukların kaldığı yeri kurumları bir görün diyorum. Tek kelime ile gidin bir görün diyorum. Çocukların yurttaki halini bir görün diyorum, izleyin, bir hediye alın, bir ziyaret edin, imkânınız varsa biraz maddi durumunuz iyiye alını diyorum, çocuk almak için senden milyarlar istemiyorlar, size bunu sorup, sizden bunu istemiyorlar. Başını sokacak bir evin varsa, birazcık da gelirin varsa zaten her şekilde almana yardımcı oluyor devlet. Çevremde isteyenler ve ya da süreç nasıl işliyor diye soranlara bu şekilde anlatıyorum. Birkaç kişi de bizden görüp almak için çaba gösteriyor.” K16

Koruyucu ailelik sürecinin düşünüldüğü gibi kolay olmadığı, “evet evimize bir çocuk alacağız ve her şey çok güzel olacak gibi bir yaklaşımla kişilerin başvuru yapmamaları, başvurmayı düşünen kişilerin pembe gözlüklerini çıkararak”, gerçeklerle başvuru yapmaları gerektiği, sürecin güzelliklerinin yanında elbette zorluklarının da olduğu, çocukların koruyucu ailelerini denedikleri, bağlanma ve güvenme sorunu yaşayabilen bu çocukların yanlarına yerleştirildikleri koruyucu aileye güvenme ve bağlanma noktasında zamana ve kendilerine karşı hoşgörülü olmaya ihtiyaç duydukları, bu iki önemli noktayı sağlayabilen bireylerin koruyucu aile olmak için başvuru yapmalarının uygun olduğunu düşündükleri katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

“Bir kişi koruyucu aile olmayı düşünüyorsa buna karar verme aşamasında olduğu için bunun güzelliğini fark etmiştir diye düşünüyorum. İlk 1 yıl aşırı sabırlı olmaları gerekiyor. Çünkü A. evimize geldiği için süreci biliyoruz. Örneğin halıyı yeni yıkatmıştık, A. benim gözümlün içine baka baka halıya dışkısını bıraktı yani, çocuk olağandışı davranışlarda bulunabiliyor, sizi deniyor acaba ne yaparsam beni bırakacaklar diye deniyor çocuklar, o yüzden kurumla yani sizinle iletişime geçerek, verilen öneriler doğrultusunda davranış modeli geliştirmelerini öneriyorum bu uyum süreci için oldukça önemli.” K15

“Hemen uyum sağlayamadık, yaklaşık 1 ayı buldu. İlk başlarda L. sinir krizi gibi ağlama krizleri geçiriyordu, durmadan ağlıyordu, ne yapsam susmuyordu, her şeyi denedim ama susmuyordu bir gün oturdum onunla beraber bende ağladım, sonra düzeldi. Geceleri hava soğuk olduğu için salonda sobanın önünde yatıyorduk, geceleri kalkıp benim yanıma gelirdi. Artık beraber yatıyoruz. İlk geldiği dönemlerde bakışları uzaklara dalyordu, ısırma davranışı vardı konu hakkında biraz araştırıp okudum ve sizinle yol aldık bu süreci yönetmek oldukça önemli, hemen uyum sağlayamadık diyip çocuğu geri getirmemek gerek.”K12

Çocukla vakit geçirmeye istekli ve durumu buna uygun ailelerin koruyucu aileliği tercih etme oranı daha yüksektir. Tüm bu sonuçlarla, kişilerin özel hayatlarında belli bir istikrar, sabit bir konuma sahip olma gibi özellikleri kazandıktan sonra koruyucu aile olmayı seçtiklerine dair bir bulguya varılmaktadır. Bu durum ise yaş seviyesi, eğitim özellikleri, evli ya da bekar oluşu, biyolojik bir çocuğunun olması ya da olmaması gibi oldukça değişken sosyal ve demografik değişkenlerce bulunan veriler ile desteklenmekte olduğu görülmüştür (Yeşilkayalı, 2015: 111).

“Ben 3 yeğenimle çok yakından ilgilendiğim için çocuk bakımı konusunda bir tereddüttüm hiç olmadı, hayatımda hep çocuklar var oldu ve hiç yapamam diye düşünmedim. Ama tabi ki hiç tereddüt etmesem de düşünce ile gerçeklik başka, bunu yaşamak çok başka, çünkü bu çocukların başka hikâyeleri var. Bence alışma dönemi belirli bir yaşa bağlı olarak değişiyor. Süreç uzuyor ya da kısalıyor. Benim maddi olarak imkânım olduğu için açıkçası özel yerlerden destek aldım. Ama imkânı olmayan insanlar bunu nasıl yapıyor bilmiyorum. Bence alışma dönemi minimum 5-6 aya kadar değişiyor ama çocuğun yaşına bağlı olarak artıp azalabiliyor. Ben 2 kızın koruyucu annesiyim. Örneğin E. ile 1,5 yıldır beraberiz ve bence uyum süreci halen devam ediyor. Biz hala birbirimize alışmaya çalışıyoruz çünkü benim yanıma geldiğinde yaşı büyüktü. E. bana zorluk çektiyor, beni deniyor sürekli, bunun sebebinin de açıkçası S. 'nin E. 'den önce gelmiş olması. Ben ona kızınca ona ilgi gösterdiğimi sanıyor ve beni kızdırmaya çalışıyor. Bendeki negatif ilgiyi kendisi ile ilgileniyor gibi algılıyor bu konuda çok zorlandım ve terapi desteği aldım ve almaya devam edeceğim, çok önemli bence. S. İlk koruyucu ailesi olduğum çocuk, onunla yaşamaya başladığımızda çok hırçın bir çocuktü. Bana vurup, saçımı çekerti, biz bunu 5-6 ayda aştık. Haftalık psiko-terapi

desteği aldık. Benim kızımın 2-3 yaşına dair travmaları vardı biz şimdi terapi ile bu yaşlarına indik. Bu terapilerle yaşadıklarını oyun ile anlatıyor.” K9 ifadeleri ile çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumlulukların ve sürecin emek istediğinin farkında olduğu görölmektedir.

Anne-baba olmanın en temel sorumluluğu çocukların hayatlarını sürdürmelerinde onlar için en uygun şartları oluşturarak kapasitelerini geliştirmeleri için destek sağlayacak ortam ve olanakların oluşturulması, çocuklar için bunları uygulamak gereklidir (Pınar ve Kökcü Doğan, 2020:265). Çalışmaya katılan bireylerin oldukça önemli bir bölümü bu konudaki sorumlulukların bilincinde olduğu, özellikle travmatik yaşam deneyimleri olan bu çocukların koruyucu ailesi olmasının çok fazla sorumluluk gerektiren bir süreç olduğunun farkında oldukları ve bunun katılımcılar tarafından ifade edildiği görölmüştür.

Koruyucu aile sürecinde en önemli noktaların sevgi ve sabır olduğu, sürecin zorlukları ile baş edebilme konusunda mücadele edilmesi gerektiğinin ifade edildiği görölmüştür.

“Evlat edinecekse hiç çocuğu olmayabilir ama koruyucu aile olacak kişilerin biyolojik çocukları da olmalı bence. Sabrınız ve sevginiz varsa hiç düşünmeden olun diyorum. Çünkü koruyucu ailelik ilk önce sevgi sonra ise sabır işi. Başka hiçbir şeye gereksinim yok. Eğer sevgi verip sabır gösterebilecekse, bunu yapsın derim. Bunu yapamayacak, en küçük engelde başka bir yerlere yönelecekse olmasın. Çünkü hayatını ona göre şekillendiriyorsun. Onunla her şeyi yeniden öğrendim ben.” K8

“Mücadele gerektiren bir süreç olduğunu, zor yönlerinin çok olduğunu söylemek isterim, sevgi dolu ve sabırlı bir kişiliği yoksa koruyucu aile olmak için başvuru yapmasın derim.” K3

Daha önce çocuk sahibi olmayan ve ilk çocuk deneyimini koruyucu aile süreci ile deneyimleyen kişilerin yoğun bir şekilde evlat özlemi çektikleri için çocuk yanlarına yerleştirildiği ilk süreçten itibaren dengeli ve tutarlı davranmaları gerektiğini, çocuk ilk geldiği zaman heyecandan ve sevinçten dolayı, o ne isterse yapmaya çalıştıklarını, çocuğa sınır koymakta zorluk yaşandığını ve bu sebeple ilerleyen süreçte çocuğa “hayır” deme,

kural koyma konusunda sorun yaşandığını, süreçte sağlam adımlarla ilerlenmesinin önemli olduğu ifade etmişlerdir.

“Herkes olun diye öneriyoruz, ama çok kolay bir şey değil, özellikle çocuk evlerine ilk geldiğinde çok fazla şımartmasınlar diyorum ilk başka, çünkü biz ilk geldiğinde ne isterse aldık sonradan biraz zorlandık.” K10

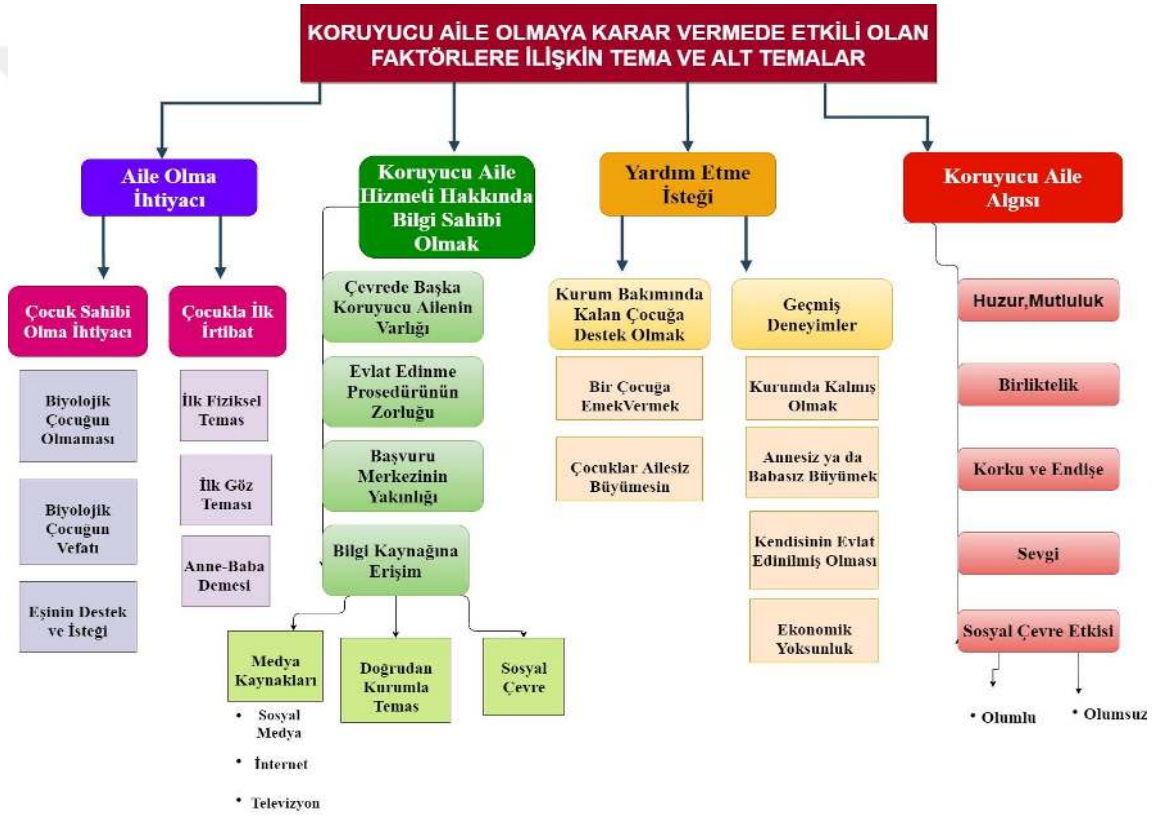
Başvuru yapmayı düşünen kişilerin hem ailenin çocukla; hem çocuğun aile ile daha iyi bir kurması için koruyucu ailesi olacakları çocuğun yaşının küçük olması gerektiğini düşündüklerini, çocuğun yaşı büyüdükçe uyum sağlama ve bağ kurma konusunda zorlanacaklarını ifade ettikleri görülmüştür.

“Başvuran kişinin yaşı uygun ise bebek almalarını önerebilirim. Anneye babaya daha bağlı, daha severek ve sevilerek büyüyor. Örneğin 5 yaşında bir çocuk daha farklı algıladı, her şeyin daha farkında olurdu ve belki bizi bu kadar kolay kabullenemezdi.” K11

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda bireylerin koruyucu aile olmalarına karar verme süreçlerinde birçok farklı faktörün etkisinin olduğu anlaşılmış olup karar verme faktörleri aşağıdaki şekilde kısaca özetlenmiştir.

Şekil 5. Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermede Etkili Olan Faktörlere İlişkin Tema ve Alt Temalar

Kurum bakımı tecrübesi olan çocuklar, kurum bakımına alınmadan ya da alındıktan sonra yaşadıkları travmatik yaşam deneyimleri sebebi ile yaşantılarında güvenli bağlanma problemi ile karşı karşıya kalabilmektedir. Önemli gelişim dönemlerinde uyaran eksikliğine maruz kalan bu çocukların kendi akranlarına göre gelişim özelliklerinde gerilikler mevcut olabilmektedir. Bu çocuklar hakkında koruyucu aile olmak için başvuru yapan ve korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hakkında yeterli bilgiye ve farkındalık düzeyine sahip olmayan ailelere korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı ve koruyucu ailelik süreci hakkında yaşanabilecek potansiyel sorunlar hakkında açıklama yapılmaması halinde koruyucu ailelik sürecinde birçok farklı sorun meydana gelebilmekte, aileler uyum sağlayamama düşüncesi ile çocukları kuruluşa geri getirebilmektedir.

Gelişim özellikleri yaşlılarından farklı şekilde seyreden, farklı travmatik süreçler sonucunda kurum bakımına alınmış olan bu çocuklar, koruyucu aile yanına yerleştirildikten sonra normal bir yaşam tecrübesi olmadıkları için yerleştirilmiş oldukları koruyucu aileleri ile farklı sorunlar yaşayabilmekte; çocuk ve aile bu zaman zarfında psikolojik ve sosyal olarak uygun şekilde desteklenmediği takdirde aile yanına yerleştirilmiş olan çocuğun kurum bakımına geri dönme ihtimali ortaya çıkabilmektedir. Bu ihtimali en aza indirmek amacıyla koruyucu aile olmak için başvuru yapmaya gelen her aileye öncelikle korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı, çocukların kurum bakımına alınma sebepleri iyi bir şekilde açıklanmalı, koruyucu aileler yanlarına yerleştirilecek olan çocukların özelliklerini iyi bir şekilde kavramalı, süreçte meydana gelebilecek potansiyel sorunlar, travmatik yaşam deneyimlerinin çocukların davranışları üzerinde meydana getirebileceği yansımalar üzerinden aday aileler ile konuşularak aile süreç hakkında iyi bir şekilde detaylı olarak bilgilendirilmeli ve başvurusuna bu şartlar altında iyi ve net bir şekilde karar vermelidir.

Korunma ihtiyacı içerisinde olarak yatılı kuruluşlara kabulü yapılan ve koruyucu aile hizmetinden faydalandırılan çocukların önceki hayatlarında maruz kaldıkları; sağlıklı bir gebelik dönemi, uygun olmayan yaşam koşulları, yeterli beslenememe, ilgi, sevgi ve uyaran eksikliği, farklı türlerde şiddete maruz kalma, istismar ve ihmal mağduru olma gibi yaşam deneyimleri mevcut olabilmektedir. Travmatik süreçler geçiren bu çocukların geçmişte yaşadıkları durumlar gelecek yaşantılarında oldukça önemli problemlere dönüşebilmektedir.

Koruyucu aile adaylarının bu süreçlerin çocukta oluşturabileceği etkilerden bilgi sahibi olamaması durumunda koruyucu aile hizmeti sekteye uğramakta ve bu da süreçte gerilemeye mahal vermektedir. Bu sebeple koruyucu aile olmayı isteyen kişilerin vicdani unsurlar ve gönüllülük yaklaşımı dışında, sosyal sorumluluk anlayışı içerisinde profesyonel bir yaklaşım içerisinde olması, sorunlar konusunda profesyonelce desteklenmeler, eğitilmeleri, korunmaya ihtiyacı olan çocuk hakkında bilgi sahibi olmalarının sağlanması, uygun şekilde yönlendirilmesi ve denetlenmeleri gerekmektedir (Karataş, 2017: 87).

Ülkemizde halen profesyonel bir koruyucu aile yaklaşımı olmamakla birlikte ailelerin başvurularının ağırlıklı olarak gönüllük esasını temel aldığı, kişilerin vicdani sebeplerle başvuru yaptıkları, aday olan ailelerin bu çocukların bakım ve özellikleri konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları için bu çocukları normal bir aile yapısı içinde büyümüş çocuklar gibi değerlendirdikleri, çocukların geçmiş yaşantılarında maruz kaldıkları travmatik yaşam deneyimleri ile davranış sorunları geliştirebilecekleri konularında da yeterince bilgi sahibi olmayıp, konu hakkında da eğitim almadıklarından, başvuru hali ile çocuğun evlerine gelişinde kurulan hayal ve beraber yaşama sürecinde gerçekleşen hayal kırıklığı sürecinde desteklenmediklerinden, çocuk ile baş etme sürecinde karşılaştıkları sorunlar karşısında çok çabuk vazgeçebilmekte, mücadele etmekte zorlanmakta ve bu süreçte çocuğu kuruluşa geri döndüren bir yapıya dönüşmekte, bu da hizmetin sunumunda zorluklara sebep olmaktadır (Dal, 2018: 104).

Araştırma kapsamında görüşme yapılan bütün aile bireylerinin koruyucu aile hizmet modelini oldukça benimsemiş oldukları, süreç içerisinde zorlandıkları anlar mevcut olsa da genel olarak süreçten mutlu oldukları katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin tümü paydaşı olarak içerisinde bulundukları koruyucu aile hizmetini hakkında zorluklarına rağmen genel olarak olumlu düşüncelere ve yaşam deneyimlerine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bütün katılımcıların bu hizmeti tavsiye ettikleri ve bu deneyimi yaşamasını istedikleri kişilerle süreci paylaştıkları ve kişileri bu konuda teşvik ederek sürece dahil olmalarını talep ettikleri görülmüştür.

Koruyucu aile uygulaması ve koruyucu aile kurumunun çocuklar, aileler ve ülkemiz açısından önemi oldukça büyüktür. Çünkü herkesin çocukların toplumun geleceği olduğu bilincinden hareketle onların sağlıklı yetişmesi konusunda bazı sorumluluklar üstlenmesi, bu şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Bir çocuğun sağlıklı olarak yetişmesinde ikamesi olmayan bir kurum olan aile kurumunun; koruyucu aile uygulamasında çekirdek rol oynadığı unutulmamalıdır. Bu olgunun ülkemizde yerleşmesi için birtakım çalışmaların yapılması ve mevcut çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir (Erol, 2007: 39)

“Dünya üzerindeki büyük ülkeler iyi yetişmiş, sorumluluk bilimine sahip, birçok açıdan kendisini geliştirmiş olan vatandaşların, ülkelerin kalkınma ve gelişim seviyelerinin belirlenmesinde en önemli faktör olduğunun bilincindedir. Bu sebeple dezavantajlı konumda bulunan, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocukların yaşadığı olumsuzluklar, maruz kaldıkları ilgisizlik ile beraberinde gelen uyaran eksiklikleri, bu çocukların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde gelişimlerinde gerilikler, davranış problemleri meydana getirir ve her çocuğun temel ihtiyaçlarından olan; eğitim, sağlık, güvenlik ihtiyaçlarının uygun şekilde karşılanması sosyal devlet olmanın en temel gerekliliklerindendir” (Erdal, 2014: 190).

Sosyal devlet ilkesi ile bir çocuğun korunmasında kamunun rolü oldukça önemlidir. Biyolojik ailesi tarafından sağlıklı şekilde korunup gözetilmeyen çocuklar için alternatif bakım modelleri söz konusu olmuştur. Bahse konu olan bu alternatif bakım modelleri içerisinde ise ilk olarak öncelik aile yanında bakım türleri olmuştur. Alternatif bakım türlerinden olan koruyucu aile hizmetinin geliştirilmesi için tanıtım çalışmalarının yapılması, yasal düzenlemelerin eksik ve güçlü yanlarının belirlenmesi, sürecin daha profesyonel bir anlayış içerisinde değerlendirilmesi, vakalar ile sahada çalışan meslek elemanlarının mesleki eğitim süreçlerinin desteklenmesi, koruyucu aile olarak aktif şekilde rol alan bu ailelere, süreçle başa çıkma konusunda eğitim verilmesi ve mesleki yönlendirmelerin sağlanarak düzenli olarak rutin denetlemelerin uygun şekilde yapılması gerekmektedir (Karataş, 2007:7).

Ülkemizde koruyucu aile dernekleri tarafından düzenlenen piknik, kahvaltı, toplantı gibi çeşitli aktivitelerle koruyucu aile hizmeti anlatılmaya çalışılmakta, aileler bu ortamlar ile bilgi ve tecrübe paylaşımına olanak bulmakta, konu hakkında sunum, panel yapılarak

koruyucu aile hizmetinin içeriği hakkında tanıtım çalışmaları düzenlenmektedir. STK'lar konu hakkında yürüttükleri projeler ve çalıştaylar aracılığı ile koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılmasında oldukça önemli bir yere sahip olup alanla ilgili politikalara da yön vermektedir (Dal, 2018: 134).

Yapılan çalışma ile ülkemizde ASHB tarafından koruyucu ailelik hakkında hazırlanan kamu spotunun birçok kişi tarafından bilinmediği, bakanlık tarafından yapılması gereken koruyucu aile hizmeti konusunda tanıtımının yetersiz olduğu, çalışmaya katılan koruyucu aile bireylerinin sadece 4'ünün koruyucu aile hakkındaki bu kamu spotunu izlemiş olduğu anlaşılmıştır. Konu hakkında kişilerin televizyonlarda dizilerde duydukları, ya da yarışma programlarında doğru olmayan bilgiler aldıkları anlaşılmış olup konu hakkında doğru ve gerçekçi bilgiler içeren kapsamlı tanıtım kampanyalarına ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır.

“Hiç görmedim. Keşke daha yaygınlaşsa bu tür hizmetler, biz koruyucu aile ve evlat edinme arasındaki farkı bile bilmiyorduk. İnsanlar bilse daha çok çocuk koruyucu aile hizmetinden yararlanırdı. Biz koruyucu aile olduktan sonra bu konuda ilk kez Kerem ALIŞIK'ın televizyon programında görmüştüm koruyucu aile uygulamasını. Bilseydim çok daha önceden alırdım. Bence insanlar bilseler daha çok alırlar.” K6

“Kamu spotlarını hiç görmedim, varsa bile gündemde bile değil sanırım, şu süre zarfında da görmedim açıkçası.” K9

“2006 yılında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve TÜİK işbirliğinde gerçekleştirilen Aile Yapısı Araştırmasına göre koruyucu aile olmak istemeyenlerin %45'i ekonomik durumlarının uygun olmamasını gerekçe göstermişlerdir” (Gürcan, 2008). Ayrıca Ankara'da 150 kadının katılmış olduğu bir araştırmada, katılımcıların 1/3'ü ekonomik durumlarının düşük seviyede olması ve koruyucu aile hizmeti kapsamında yapılan ödemelerin az ve yetersiz olması sebebi ile koruyucu aile hizmetinin yaygınlaşmadığını belirtmiştir (Özkara, 2005). Yapılan araştırma kapsamında da bu kaygıyı taşıyan ailelerin varlığı görülmüştür.

“Devlet biz bu ekonomik şartlar altında bir çocuk verir mi acaba diye çok düşündük, çünkü çok daha zengin, ekonomik durumu çok daha iyi olan aileler varken biz normal gelir düzeyine sahip bir aileyiz acaba devlet bize verir mi diye çok düşündük. Bu konuda çekimserdik. Biraz tereddüt ettik.” K6

Koruyucu ailelerin gönüllü olarak hizmet vermelerinin önemli olduğu, bu durumun süreci daha iyi bir hale getirdiği, koruyucu ailelere hizmet kapsamında verilen ödemeler konusunda yapılmış olan bir araştırmada, bu ödemelerin aileleri olumlu yönde etkilediği, koruyucu aile sayısını arttıran bir özelliğinin olduğu ve kişilerin bu şekilde daha fazla süre sistem içerisine dahil oldukları açıklanmıştır. (Mcdermid vd., 2012: 5).

Koruyucu ailelere hizmet kapsamında verilen ücretler ve sunulan başka hakların da özellikle isteğe bağlı sigorta priminin bakanlık tarafından karşılanmasının da koruyucu aileliğin gelişim sürecine önemli bir etki yarattığı anlaşılmıştır.

“Çocuklar yanımıza yerleştirildikten sonra fark ettik, televizyonda reklamlarda da gördük ama öncesinde bilmiyorduk. Hatta bir ücret alınıyormuş koruyucu aile olunca çocuklar adına onu da bilmiyorduk, sonradan öğrendik ve isteğe bağlı sigorta primi de yapıldığını bilmiyordum, sonradan öğrendik ve bu hizmetten faydalandık.” K3

Bakanlık tarafından çocukların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak koruyucu ailelere ödenen ücretlilerin bazı bireyler tarafından suiistimal edileceği hakkında katılımcıların kaygılarının olduğu, bu durumun koruyucu ailelerin niteliğiyle ilgili sorunlar meydana getirebileceği konusunda düşünceler de mevcuttur. Bu konuda devletin gerekli önlemler alması gerektiğini, bazı insanların bu hizmete sırf para kazanmak ya da bir sosyal statü kazanmak amacıyla girebileceğini, bu nedenle iyi bir seçimin yapılması gerektiğini ifade eden katılımcılar da olmuştur.

“Koruyucu aile olmadan önce ben hiçbir koruyucu aile ile tanışmadım. Ben bu tür ortamlara katılmayı pek sevmiyorum, çünkü o ortamlarda bu çocuklara yardım ediyormuşuz gibi bir algı var. Sanki iyilik yapmışsın gibi bazı konuşmalar oluyor bu sebeple sevmiyorum bu ortamları. Bu bakış açısını sevmiyorum. Bazı koruyucu aileler de bu çocukları bazı

ortamlarda bende koruyucu aileyim demek için kullanıyor gibi geliyor ve ben bunu sevmiyorum, ben takdir edilmek istemiyorum.” K9

“Yakın çevremde koruyucu aile olan çok aile vardı ve kendilerini çok beğenmiş insanlardı, ben koruyucu aileyim diye kendimi havalarda görmüyorum. Ama çevremiz bizi hep el üstünde tutuyor. Siz bizim için çok değerlisiniz diyorlar. Örneğin dün hastanede hemşireler hiç boş bırakmadılar, her saniye geldiler, odamıza çay getirdiler sağ olsunlar. Özel bir ilgi var bize karşı. Benim için de gayet güzel ilerliyor süreç. Mutluyum, yanımızda yılmaz olduktan sonra gerisi hiç önemli değil bizim için ama bazı insanlar bunu kendileri için kullanıyor her anlamda.” K15

Yapılan araştırmaya katılan bütün ailelerin koruyucu aile hizmeti kapsamında ödenen ücreti aldığı, bazı ailelerin bu ücreti çocuk için bir hesapta biriktirdiği, bazı ailelerin ise süreç içerisinde parayı çocuk için kullandığı anlaşılmış olmakla birlikte, koruyucu aile hizmetinde gönüllülüğün önemli bir unsur olduğu ancak bununla birlikte; bir aile içerisinde büyüyen çocukların daha güzel bir hayat yaşaması için bu ödemenin de olması gerektiği düşünülmektedir. Bu konudaki temel kaygı, paranın ihtiyaca uygun şekilde kullanılmaması ihtimalidir. Bu sebeple koruyucu ailelere çocuklar adına ödenen bu ücretin çocukların yararına kullanılıp kullanılmadığının gerekli izleme ve denetim faaliyetleri ile kontrol edilmesi gerektiğinin oldukça önem arz ettiği bilinmektedir (Dal, 2018: 141).

Dünya üzerindeki tüm çocuklar; fiziksel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal gelişimine destek sağlayan bir yaşam düzeyine sahip olma hakkına sahiptir. Biyolojik ailesi tarafından bu desteği göremeyen korunmaya ihtiyacı olan çocukların bakım ve gözetimi devletin kurumları dışında, insan onuruna daha yaraşır bir şekilde kanunlar ve yönetmeliklerce kurulmuş olan kuruluşlarda ilgili yasal prosedüre uygun olarak devlet denetiminde olan uygun bir koruyucu ailece de yapılabilir.

Koruyucu aile hizmeti ile korunma ihtiyacı içerisinde olduğu tespit edilen bir çocuğun uygun aile ortamı içerisinde desteklenmesi gönüllü olarak ya da ücret karşılığında yapılabilir. Bu ücrete ilişkin esaslar bahse konu olan hizmete yönelik yönetmelikle düzenlenmiştir.

Hakkında bakım tedbiri kararı verilmiş olan bu çocukların yatılı kuruluşlardan ziyade aile temelli bir bakım modeli olan hizmet modellerinden yararlandırılmaları tercih edilmelidir. Bu çocukların aile temelli bakımı ülkemizce de genel bir politika şeklinde kabul edilmeli, uygulamalar bu politika üzerinden devam ettirilmeli ve geliştirilmelidir. Sağlıklı bir toplum için, biyolojik aile yanında bakımı mümkün olmayan çocuklar için en iyi alternatif seçeneğinin aile yanında bakım modelleri olduğu gerçeği unutulmalı, ilgili sosyal politika çalışmaları bu konu üzerine yoğunlaşmalıdır (Karataş, 2007: 16).

Biyolojik olarak anne baba olmak bile oldukça fazla fedakârlık gerektiren bir süreç iken, koruyucu aile olarak resmi kurum ve koruyucu ailesi oldukları çocuğun biyolojik aile bireyleri ile aralarındaki iletişimi kurmakla sorumlu olmak çok daha fazla fedakârlık, sabır ve mücadele gerektirmektedir. Ayrıca biyolojik aileden kaynaklanan sorunlardan ötürü kurum bakımına alınmış olan bir çocuğun koruyucu ailesi olma sürecinde ailenin çocukla bir güven ilişkisi kurması da oldukça zorlu bir duruma dönüşmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre; koruyucu aile bireylerinin en çok 0-3 yaş aralığındaki çocukların ailesi olmayı talep ettikleri ortaya çıkmıştır. Koruyucu aile olmak için başvuru yapmaya gelen adaylara; her çocuğun güvenilir, sıcak bir aile ortamında büyümesi gerektiği, hangi yaş grubunda olursa olsun, çocukların aile yanında büyümelerinin gelişimleri için gerekli olduğu üzerinde önemle durulmalı, bu konuda farkındalık sağlanması gerekmektedir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde; koruyucu aileler, bu konuda rol model olmak istediklerini, diğer kişilerin bu konuda bilgilendirilmesini istediklerini, koruyucu aile hizmetinin halk arasında pek fazla bilinmediğini, bunu bilen kişilerin daha fazla başvuru yapacağını düşündüklerini ve kurum bakımında korunmaya ihtiyacı olan daha fazla çocuğa ulaşılmasını talep ettikleri, toplumdaki diğer bireylerin de koruyucu ailelikten kaygılanmamalarının gerektiği, bu hizmet sürecinin oldukça güzel ve psikolojik doyumu çok olan bir süreç olduğunu belirttikleri görülmüştür. Bu konuda aktif olarak koruyucu ailelik hizmeti sunan ailelerin kendi deneyimlerinin aktarabilecekleri alanlar sunulmalı, bu kişilerin rol model olarak verdikleri hizmetin özendirilmesi için çalışmalar yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Çalışmaya gönüllü olarak dahil olan ailelerin başvuruları öncesinde ve sonrasında sosyal çevrelerinden olumlu ve olumsuz yönde değişkenlik gösteren tepkiler aldıkları, ancak genel olarak olumlu tepkilerin olduğu; olumsuz tepkilerinde bulunduğu ama olumlu tepkilerin karar verme noktasında olumlu bir etkisi olurken, olumsuz tepkilerin karar verme sürecinde çok fazla etkisinin olmadığı anlaşılmıştır.

Koruyucu ailelerin koruyucu aile oldukları süreci kendilerine bir avantaj olarak gördükleri, aile ilişkilerinin daha iyi ve olumlu yönde bir değişime girdiği, eve gelen çocuk ile daha huzurlu, mutlu bir yuva haline dönüştüğünü, özlem duydukları çocuk özlemini karşıladıkları, annelik ve babalık duygularını bu sayede tattıklarını ve tam bir aile olduklarını hissettiklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Koruyucu ailelerin süreç hakkında genel olarak olumlu düşüncelere sahip oldukları, potansiyel zorluklarının da elbette olduğu, ailelerin başvurma noktasında en çok kaygılandıkları durumun ise biyolojik ailelerin çocuk üzerinde hak sahibi olmaları, biyolojik aileleri tarafından bir gün geri alınabilme ihtimallerinin kendilerini korkuttuğu ve bu kaygıyı taşıdıkları belirlenmiştir. Başvuru yapmayı düşünen ailelere konu hakkında gerekli ve doğru bilgilendirmenin yapılması başvurunun arttırılması yönünde oldukça önemli bir role sahiptir.

Çalışma sonucunda koruyucu aile olmaya karar veren kişilerin sosyal çevrelerinde mutlaka bir koruyucu aile ile tanışmış oldukları, sosyal çevrelerinde bu örnekleri gördüğü ve bunun başvuru sürecinde oldukça etkili olduğu anlaşılmış olup, koruyucu ailelerin görünürlüğünün arttırılması, ailelerin koruyucu aile olduklarını saklamadan sosyal çevrelerinde bunu dile getirip iyi bir şekilde ifade edebilmeleri, iyi uygulamaların tanıtılmasının ve hizmette gerçeklik sürecinin ortaya konulmasının koruyucu aile hizmetine ilişkin başvurularını arttıracak, farkındalık yaratacak sonucuna varılmıştır.

Koruyucu aile olan bireylerin genel olarak biyolojik çocuk sahibi olamadıkları, bir tedavi süreci geçirmiş oldukları göz önüne alındığı zaman özellikle biyolojik olarak çocuk sahibi olamayan ve hastanelere tedavi için gelen ailelere koruyucu aile hizmeti konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması, kişileri bu konuda bilgilendirici birimlerin oluşturulması,

diğer kamu kurum ve kuruluşlar ile birlikte çalışmalar yürütülmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma ile ortaya çıkan bir diğer tespit noktası ile koruyucu aile hizmetinin batı ülkeleri ile kıyaslandığı zaman aşağı bir seviyede kaldığıdır. Ülkemizde koruma ve bakım altında bulunan korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocukların sadece yüzde 3-4 aralığındaki oranı bu koruyucu aile hizmetinden faydalanmakta olduğu anlaşılmıştır. Günümüzde bu hizmet modelinin yaygınlaşması, çocukların kurum bakımında ziyade aile ortamında büyümeleri için oldukça çaba göstermesine rağmen sonuçların istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu durumun çocuklara yönelik koruma ve bakım stratejileri temelinde toplum yapısı, kültürel sermaye, dinsel algılarla açıklanabileceğine ilişkin bir kanaat geliştirilmiştir (Karatay, 2017: 421).

ÖNERİLER

- Halkın yoğun olarak bulunduğu alanlarda görsel olarak bilgilendirici broşürlere yer verilmesi, konu hakkında sosyal destek kampanyalarının desteklenmesi, televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçları ve günümüzün gerekliliklerinden biri olan sosyal medya aracılığı ile halka güvenilir, doğru kaynaktan bilgilerin verilmesi, bilgi kirliliğinin önüne geçilmesi gerekmektedir.

- Türk toplum yapısında hâkim olan geleneksel aile yapısında “yabancı bir çocuğa” koruyucu olmak konusunda toplumsal önyargılar göz önünde bulundurulduğu zaman Türkiye’de hâkim olan yaygın dinin İslam olduğu düşünüldüğü zaman, dini açıdan koruyucu aile hizmetinin yeri ve öneminin halka anlatılmasının, bu konuda halkın bilinçlendirilmesinin önemi oldukça büyüktür.

- Korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı ile kurumlarda koruma ve bakım altında bulunan, bu bakımı hizmetlerinden faydalanan çocuklar hakkındaki ön yargıların değişmesi için toplumda farkındalık çalışmalarının yapılması,

- Okullarda eğitim kitaplarına aile kavramının içeriğinin genişletilmesi, tek tip aile modelinin ötesine geçilebilmesi, eğitim çağında olan çocukların koruyucu aileliğin ve evlat

edinme ile oluşan aile bilirliliğinin de 6neminden bahsededen bir m6fredatın eklenmesi, toplum yapımızda bir tabu olarak saklanan, gizlenmesi gereken bir olgu gibi g6r6len bu kavramlar hakkında 6ocukların bilin6 düzeylerinin arttırılması ve farkındalığının sağlanması s6rece katkı sağlayacağı ve evlat edinilmiş olan ya da koruyucu aile yanında kalan 6ocukların toplum i6erisinde normalleştirilmesini sağlayacağı ve daha rahat bir şekilde var olmalarına katkı sağlayacağı d6ř6n6lmektedir.

- 2020 yılı sonunda fiilen kuruluş bakımında kalan 13.524 6ocuktan koruyucu aile hizmetine uygun olan 6ocukların oranı d6ř6n6ld6ę6 zaman bu faaliyetlerin sunulmasında ana rolde olan ASHB, paydaş olan diğer kamu kurumları, STK'lar işbirliğinde yeterli tanıtım 6alışmalarının yapılması; Adalet, İ6 İşleri, Sağlık Bakanlığı gibi kurumlarda koruyucu ailelik modeli doğru şekilde a6ıklanarak, konuya gereken 6nem verilmeli, 6ncelikli olarak kamu kurum ve kuruluşlarında g6revli personeller konu hakkında yapılacak sunumlarla bilgilendirilmelidir.

- Sağlık Bakanlığı hizmetleri kapsamında 6zellikle aile hekimlerinin koruyucu aile hizmeti hakkında bilgilendirilmeleri, koruyucu aile hizmet modeli hakkında halkın bilin6lenmesine y6nelik tanıtım 6alışmalarının yapılması, 6zel hastanelerin ya da t6p bebek merkezlerinin bu konuda bilin6lendirilmesi, bu kurumlara başvuru yapan bireylere konu hakkında bilin6lendirme 6alışmalarının yapılması,

- 6alışmamızın sonucunda koruyucu aile olma kararında bireylerin koruyucu ailelik hizmetine dair 6evrelerinde g6rm6ř oldukları 6rneklerin karar vermelerini olduk6a etkilemiş olduğu g6r6lm6ř olup, mevcut durumda koruyucu ailelik hizmetine devam eden ailelerin olumlu 6rneklerle basında tanıtım faaliyetleri konusunda gizlilik esası ile halka tanıtılması ve 6rnek olarak toplumla paylaşılması gerekmektedir.

- Koruyucu aile olan kişilerin ge6miş yaşamlarında 6ocukların kalmış oldukları kurumla temas etmiş olmalarının koruyucu aile olmalarında olduk6a 6nemli bir etkiye sahip olduğu, bu 6zel kurumların saklanan, gizlenen esirgenen yerler olmasından ziyade, bilinirliklerinin g6venlik 6nlemleri alınarak, kurumda yaşantısını s6rd6renlerin bireylerin

yaşam ve gizlilik haklarının korunarak artırılması, kurumlara gönüllülük faaliyetleri noktasında katkı sağlamak isteyen kişilerin yönlendirilerek kurumla temas eden kişi sayısının artırılmasının koruyucu aile sayısının nitelikli olarak artırılması sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

- Son olarak korunmaya ihtiyacı olan çocukların büyük bir bölümünün kurum bakımında kaldığı ve mevcut koruyucu aile sayılarının bu ihtiyacı karşılayamadığı, koruyucu aile sayısının istenen düzeyin çok altında olduğu bilinmektedir. Bu sayısının nitelikli şekilde artırılmasının bir yolu da konu hakkındaki başarılı örneklerinin incelenmesi gerektiğidir. Bu konuda başarı sağlayan illerin tecrübeleri incelendiğinde; bu illerin aile bireylerinin sosyal hizmet kurumları ile tanıştırılmasının ailelerin üzerinde oldukça güçlü bir etkiye sahip olduğu, ailelerin kurumları tanımalarının, koruyucu aile olmaları konusunda motivasyonel bir etki yarattığı görülmektedir. Toplumun ‘ötekine’ ilişkin algısında değişim için, fiziksel olarak aynı ortamda bulunma, karşılaşma, sosyal olarak ortak alanlara katılma ve ortak hareket ederek işbirliği yapabilmek çok önemlidir. Sosyal hizmet alanında gönüllü olan kişiler bu noktada hizmetin yaygınlaştırılması, sayının artırılması noktasında oldukça önemli bir hedef kitledir. Hizmetin gönüllü kişilere doğru aktarılması konusunda, özellikle bu konuda eğitim almış sosyal hizmet personelinin sayısının ve niteliklerinin kaliteli bir şekilde artırılması ve alanda etkin olarak rol alması oldukça önem arz etmektedir (Karatay, 2017: 422-423).

KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (28 Ekim 2018). 2015-7 sayılı koruyucu aile ödeme işlemleri genelgesi. *Koruyucu Aile Ödeme İşlemleri*. <https://www.aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/genelgeler/2015-7-sayili-koruyucu-aile-odeme-islemleri.pdf>

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (Mayıs 2021). E-Bülten. <https://www.aile.gov.tr/media/82175/e-bulten-2021-mayis-sayi-11.pdf>

Akyüz, E. (2007). Velayet, çocuğun korunması ve koruyucu aile hizmeti. N. Erol, (Eds.), *Koruyucu aile, evlat edinme hizmetleri ve ruh sağlığı* içinde. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk/Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.

Arnaz, Z. (1991). Çocuk ve refah. R. Keleş ve J. Nowak, (Eds.), *Türkiye’de ve Almanya’da sosyal hizmetler ansiklopedik sözlük*. Selvi Yayınları.

Aslan, S. (2012). Değişen dünyada aile politikaları. N. Adak, (Eds.), *Değişen toplumda değişen aile: sosyolojik tartışmalar*. Siyasal Kitabevi.

ASPB. (2015). Koruyucu Aile Adayları İçin El Kitabı. <https://9lib.net/document/yn9x1lp-koruyucu-ai%CC%87le-adaylari> [i%CC%87%C3%A7i%CC%87n-el-ki%CC%87tabi.html](https://9lib.net/document/yn9x1lp-koruyucu-ai%CC%87le-adaylari), (05.05.2022).

Aydos, O. S. (2000). Yeni Medeni Kanun’a Göre Evlat Edinme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2).

Aycul, M. (2019). *Korunmaya ihtiyacı olan çocukların sosyal gelişiminde çocuk evlerinin rolü: Sakarya örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Bağdat, C. (2018). *5395 sayılı çocuk koruma kanunundaki danışmanlık tedbirinin sosyal hizmet açısından değerlendirilmesi; Ankara örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.

Başkan, Ö. (2018). Kurani söylemde yetim kavramı ve anlam alanı. B. Yılmaz (Eds.), *Koruyucu aile olmak Hz. Peygamber'den günümüze yetimlerin himaye edilmesi (2.baskı)* içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bay, A. (2014). Osmanlı toplumunda koruyucu aile uygulaması. Y. Bedriye (Eds.), *Koruyucu aile olmak Hz. Peygamber'den günümüze yetimlerin himaye edilmesi* içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Baysal, A. E. (2017). *Koruyucu aile uygulamaları ve sonuçları: İstanbul örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Can, Y. (2000). *Koruyucu aile uygulaması: Ankara örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Cimete, G. ve Kuşuoğlu, S. (2002). Çocuklarını kanser nedeniyle kaybeden ailelerin, kayıp öncesi ve sonrası yaşadıkları keder süreci. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3(1), 34-44.

Cooley, M. E. ve Petren, R. E. (2011). Foster parent perceptions of competency: Implications for foster parent training. *Children and Youth Services Review*, 33(10), 1968–1974. doi:10.1016/j.

Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma desenleri. (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir). Siyasal Kitabevi.

Çifçi, E. (2009). Türkiye'de ve dünyada korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerin tarihsel gelişimi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 5(19), 53-66.

Dal, V. (2018). *Koruyucu aile hizmetinin geliştirilmesinde koruyucu aile derneklerinin rolü* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

Dando, I. ve Minty, B. (1987). What makes good foster parents?, *The British Journal of Social Work*, 17(4), 383-399.

Daşbaşı, S. (2015). Koruyucu aile hizmetinin koruyucu aileler ve biyolojik çocukları üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 65-87.

Doğan, R. (2013). Bir koruma tedbiri olarak koruyucu aile kurumu ve koruyucu aile yönetmeliği, *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 145-170.

Dündar, Ö. (2012). Değişen ve değiş(e)meyen yönleriyle aile: yapısı, türleri, işlevleri. N. Adak, (Eds.), *Değişen toplumda değişen aile: sosyolojik tartışmalar* içinde. Siyasal Kitabevi.

Elmacı, D. (2010). Günümüzün yetim kalan kuruluşları: yetiştirme yurtları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), 949-970.

Erdal, L. (2014). Türkiye'de sosyal politika ve koruyucu aile hizmet modeli. *Sosyoekonomi*, 22(22).

Erol, N. (2007). Koruyucu aile evlat edinme ve ruh sağlığı (1. baskı). Ankara Üniversitesi Yayınevi.

Ersoy, A. F., ve Hurasan, M. (2017). Sosyal ve ekonomik destek hizmeti alan çocukların sosyal etkinliklere katılımlarına ilişkin ailelerinin değerlendirmeleri. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 195-204.

Ertürk, A. (2020). *Koruyucu ailelerin gözünden koruyucu aile uygulamaları: gebze örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.

Gökkaya Bilicani, V. (2014). Koruyucu ailelerin, yanlarına yerleştirilen çocuk ya da çocuklarla aile içinde yaşadıkları sorunlar ve başa çıkma yolları (Sivas ili örneği), *The Journal of Academic Social Science Studies*, 25(1), 249-267.

Güleşen, A. ve Yıldız, D. (2013). Erken postpartum dönemde anne bebek bağlanmasının kanıta dayalı uygulamalar ile incelenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12(2), 177-182.

Gürcan, A. (2008). Türk toplumunda koruyucu aile ve evlat edinme hizmetlerine ilişkin bakış açısı ve yaklaşımı, N. Erol, (Eds.), *Koruyucu aile, evlat edinme hizmetleri ve ruh sağlığı* içinde (29-39). Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi i Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.

Hız, Ö. (2018). *Türkiye’de çocuk refahı kapsamında koruyucu aile hizmeti Denizli ili örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.

İzci, L. (2020). Türkiye ve İngiltere’de koruyucu aile sisteminin karşılaştırması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (50), 140-163.

Kalaycı, H. (2007). *Yetiştirme yurtlarındaki çocuklarda sosyal dışlama riski (Tokat ve Turhal örneği)* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Karataş, Z. (2017). Sosyal hizmette uygulama alanları. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.

Karatay, A. (2017). Türkiye’de koruyucu aile: Kökenleri, gelişimi ve bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 389-427.

Kaya, Z. (2019). *Uzmanların gözünden Türkiye’de koruyucu aile programı üzerine bir değerlendirme* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Kılıç, S. (2018). *Sosyal sermayenin koruyucu aile hizmet modelindeki yeri ve bu alanda yapılan akademik çalışmaların analizi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yalova Üniversitesi.

Kınık, K. (2019). *Kültüre duyarlı sosyal hizmet bağlamında türkiyede koruyucu aile modeli: İstanbul ve Bingöl örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yalova Üniversitesi.

Kırca N, Pasinlioğlu T. (2013). İnfertilite tedavisinde karşılaşılan psikososyal sorunlar. *Psikiyatri GÜNCEL Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 162-178.

Koşar, N. (2007). Türkiye’de çocuk refahı hizmetlerinin dünü. N. Erol, (Eds.), *Koruyucu aile, evlat edinme hizmetleri ve ruh sağlığı* içinde. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk/Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.

Köse, B. (2012). Geçmişten günümüze aile. N. Adak, (Eds.), *Değişen toplumda değişen aile: sosyolojik tartışmalar*. Siyasal Kitabevi.

LeCompte, M. D. ve Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research*, 52(1), 31-60.

Macit, Y. (2021). Çocuk sahibi olmak ve ebeveynlik. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 30-40. doi: 65461/1011635

Maxwell, J. A. (1996). Qualitative research desing: An interpretive approach. thousand oaks, CA: Sage.

McDermid, S., Holmes, L., Kirton, D. ve Signoretta, P. (2012). The demographic characteristics of foster carers in the UK: Motivations, barriers and messages for recruitment and retention. Loughborough University Childhood Wellbeing Research Centre.

Miles, B. M. ve Huberman A. M., (1994). Qualitative data analysis: An expanded source book. Sage Publications.

Nazik, M. H. (1988). *Çocuksuz ailelerin evlat edinme ve koruyucu aile hakkındaki görüşleri* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Okur, K. (2014). *Koruyucu aile uygulamasının manevi temelleri*. Bedriye, Y. (Eds.), *Koruyucu aile olmak Hz. Peygamber’den günümüze yetimlerin himaye edilmesi* içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Öcal, R. (2019). *Korunma ihtiyacı olan çocuklarda gelecek kaygısının incelenmesi: Adana ili örneği* [Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi]. Çağ Üniversitesi.

Özaydın-Demirbaş, E., İmir, H. M., Kılınç, F. E., ve Bektaş, N. (2021). Üniversite çalışanlarının koruyucu aile uygulamasına bakış açısı: bir durum çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(50), 231-277.

Özbesler, C. (2009). Koruyucu aile hizmetlerinde değerlendirme süreci. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(16), 86-94.

Özbesler, C. (2014). Koruyucu aile bakımı ve korunmaya muhtaç çocuklar. Bedriye, Y. (Eds.), *Koruyucu aile olmak Hz. Peygamber'den günümüze yetimlerin himaye edilmesi* içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Özkara, S. (2005). *Toplunun koruyucu aile uygulamasına ilişkin bilgi görüş ve değerlendirmeleri*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Resmî Gazete, 03.03.2015 Tarih ve 29284 Sayılı, “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik”.

Resmî Gazete, 03.07.2005 Tarih ve 5395 Sayılı, “Çocuk Koruma Kanunu”.

Resmî Gazete, 05.10.2008 Tarih ve 27015 Sayılı, “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”.

Resmî Gazete, 14.12.2012 Tarih ve 28497 Sayılı, “Koruyucu Aile Yönetmeliği”.

Resmî Gazete, 29.03.2015 Tarih ve 29310 Sayılı “Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği”.

Sahyar, A. (2014). *Hz. Peygamber döneminde yetim ve kimsesiz çocukların himaye edilmesi*. Bedriye, Y. (Eds.), *Koruyucu aile olmak Hz. Peygamber'den günümüze yetimlerin himaye edilmesi* içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (2004). Sosyal hizmet ve çocuk hakları. (V. Duyan, Çev.). Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları.

Şahin, E. (2019). *Koruyucu ailelerin koruyucu aile hizmetine ilişkin değerlendirmeleri: Zonguldak ili örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Şenocak, H. (2006). Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (51), 177-228.

Şenocak, H. (2010). Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 51(2), 177-228.

T.C. Anayasası. (1982). 2709 Numaralı Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>

Taştekel, S. (1989). *Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetler koruyucu aile bakımı–İzmir örneği*, [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). İçerik analizi ve uygulama örnekleri. İstanbul: Epsilon Yayıncılık

Tezel, Z., Demirel, B. ve Kaya Şahin, Z. (2018). Ailelerin koruyucu aile olmaya karar vermelerinde etkili olan etmenler ile koruyucu aile olmanın anlam ve önemi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(43), 15-36.

Tibilli, R. (2021). *Çocuk evleri sitesinde çalışan bakım elemanlarının yaşam kalitesi ve çalışan memnuniyet düzeylerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Tiryaki Yurteri, A. ve Baran, G. (2015). Kurum bakımı deneyimi olan kadınların çocukluk dönemi kurum yaşantıları: nitel bir çalışma., *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 26(1), 23-44.

Tunca, T. (2012). Türkiye’de değişen aile ve çocuğa yüklenen anlamlar. Adak, N. (Eds.), *Değişen toplumda değişen aile: sosyolojik tartışmalar* içinde. Siyasal Kitabevi.

Türk Medeni Kanunu. (22 Kasım 2021). 4721 Sayılı Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>

Uğur, Z. B. (2018). Çocuk sahibi olmak insanları mutlu ediyor mu? Türkiye’den bulgular. *Nüfusbilim Dergisi*, (40), 83-104. Doi: 49380/625916.

Uluç, F. (1997). Psiko sosyal ve hukuki açıdan koruyucu aile bakımı, (1. baskı). Atilla Kitabevi.

Unicef. (1995). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. <https://www.unicef.org/turkey/media/7941/file/%C3%87HDS%20ve%20%C4%B0htiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kurallar%C4%B1%20ile%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20Genel%20Yorumlar%C4%B1.pdf> /

Ünal, V. (2015). Düünden Bugüne kültürümüzde koruyucu aile hizmetleri üzerine bazı değerlendirmeler. *Turkish Studies Dergisi*, 10(6), 875-900.

Yazıcı, E. (2012). Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 499-525.

Yazıcı, E. (2014). Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile bakım yönteminde yeni yaklaşımlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 247- 270.

Yeşilkayalı, H. D. (2015), *Koruyucu aile bireylerinin sosyodemografik özellikleri ile empatik becerileri ve özgeciliik durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, A. (2003). Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11. Baskı), Seçkin Yayıncılık.

Yılmaztürk, G. (1991). *İnfertil ailelerin evlat edinme ve koruyucu aile olma konularındaki bilgi ve tutumları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Yurdakul, A. (2016). *Aile ve sosyal politikalar bakanlığına bağı kurum bakımında kalan çocuklarla koruyucu aile yanında kalan çocukların benlik saygısı ve psikososyal gelişimleri arasındaki farklılıkların incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi].

Zastrow, C. (2014). Sosyal hizmete giriş (2. baskı). Nika Yayınevi.

EKLER

EK 1. Araştırmada Kullanılan Nitel Soru Formu

KORUYUCU AİLE OLMAYA KARAR VERMEDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER: KORUYUCU AİLELER ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Demografik Sorular

a. Yaşınız?

() 18-24 () 25-34 () 35-49 () 50-65 () 65 ve üzeri

b. Cinsiyetiniz?

() Kadın () Erkek

c. Medeni durumunuz?

() Evli () Bekar () Eşi vefat etmiş () Boşanmış

d. Mesleğinizi belirtiniz?

e. Aylık ekonomik geliriniz?

() Geliri, giderinden az.

() Geliri, giderine eşit.

() Geliri, giderinden çok.

f. Çocuğunuz var mı?

() Evetse; sayısını belirtiniz.....

() Hayır

g. Aile Tipinizi belirtiniz?

() Çekirdek aile.

() Geniş aile.

h. En uzun süre yaşadığınız yerleşim birimi?

-İl

-İlçe

-Kasaba

-Köy

Koruyucu Aile Hizmetine Yönelik Sorular

1. Kaç yıldır koruyucu ailesiniz?
2. Koruyucu aile olmaya nasıl karar verdiniz?
3. Koruyucu aile hizmetinden nasıl haberdar oldunuz? Konu hakkında nereden bilgi aldınız?
4. Haber kaynaklarınız ne oldu?
5. Koruyucu aile hizmeti hakkındaki kamu spotlarını izlediniz mi? Bu spotlardan etkilenip hizmet hakkında araştırma yaptınız mı?
6. Koruyucu aile hizmetinden haberdar olduktan ne kadar süre sonra koruyucu aile olmaya karar verdiniz?
7. Karar verme konusunda ne gibi tereddütleriniz vardı?
8. Başka koruyucu aileleri tanıyor musunuz, iletişiminiz var mı? Bu ailelerin tecrübeleri sizi nasıl etkiledi?
9. Yakın çevreniz bu süreçte sizi destekledi mi? Sosyal çevrenizin desteği nasıldı? Koruyucu ailelik başvurunuzun onaylandığını söylediğinizde sosyal çevrenizin ilk tepkisi ne oldu? Size ne söylediler?
 - a. Aile
 - b. Akraba
 - c. Arkadaş
 - d. Komşular
 - e. İş arkadaşları
10. Bu süreç için sizi motive eden faktör ne oldu?
11. Koruyucu aile olmaya karar vermenizdeki en önemli ilk 3 unsur?
12. Yanınıza yerleştirilen çocuk ile aranızdaki uyumun ilk ne zaman sağlandığını düşünüyorsunuz? Uyum sürecinde nereden destek aldınız? Dışarıdan nasıl bir yardım aldınız?
13. Koruyucu aile olmanın aile hayatınıza etkisi ne oldu?
 - a. Sizin açınızdan;
 - b. Eşiniz açısından;
 - c. Çocuklarınız açısından;
 - d. Varsa diğer aile bireyleriniz açısından;

- 14.** Sizin ve yanınıza yerleştirilen çocuğun kültürel uyumunun sağlanması konusunda neler yaptınız?
- 15.** Koruyucu aile olmanın sizin için anlam ve önemi nedir?
- 16.** Koruyucu aile olmayı çevrenize anlatıp, diğer kişilere öneriyor musunuz?
- 17.** Sizin teşviğiniz ile koruyucu aile olan aileler oldu mu?
- 18.** Koruyucu aile olmayı düşünen kişilere önerilerde bulunuyor musunuz? Evetse ne gibi önerileriniz vardır?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Sinem HALİBOĞLU

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi: Selçuk Üniversitesi–Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet (Çift Anadal) Bölümü (2009- 2013),

Sağlık Yönetimi Bölümü (2009- 2013),

Yüksek Lisans Öğrenimi :Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü - Sosyal Hizmet Anabilim Dalı (2020-2022)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :İngilizce/Başlangıç Düzeyi

İş Deneyimi :

Staj – Konya Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü,

Staj – Konya Beyhekim Devlet Hastanesi,

Kamu – İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü (2013-2015)

Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü (2015-2017)

Manavgat Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü (2017-)